

STATISZTIKAI SZEMLE

A KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL FOLYÓIRATA

III. ÉVFOLYAM, 5. SZÁM

1951 MÁJUS

SZERKESZTŐSÉG: BUDAPEST II, KELETI KÁROLY-U. 5. TELEFON: 155—208
KIADÓHIVATAL: BUDAPEST V, KOSSUTH LAJOS-U. 20. TELEFON: 189—630

Szerkeszti: PIKLER GYÖRGY

TARTALOM

	Oldal
1951. évi II. törvény az öt éves tervről szóló 1949. évi XXV. törvény módosításáról	383
A GOELRO-terv statisztikája. — <i>G. Koginov</i>	395
A munka termelékenysége az építőiparban. — <i>Sebestyén Gyula</i>	409
Egészségügyünk helyzete 1950-ben. — <i>Dr. Somogyi György és Dr. Ecsedi Andor</i>	417
A burzsoá gazdaságstatisztika az imperialista reakció szolgálatában. — <i>J. Zaslavin</i>	430
A beralapellenőrzés statisztikai vonatkozásai. — <i>Prigly Béla</i>	440
Az angol népszámlálás	450
A községek villannyal való ellátottsága. — <i>Dr. Szalay Sándor</i>	451
HOZZÁSZÓLÁS	458
Hozzászólás a vállalatok gazdasági tevékenységének elemzéséhez. — <i>Dr. Fülöp Sándor.</i>	
NEMZETKÖZI STATISZTIKA	464
Tervjelentések: Szovjetunió, Albánia, Bulgária, Csehszlovákia, Lengyelország, Német Demokratikus Köztársaság, Románia.	
STATISZTIKAI HÍRADÓ	488
Üzemi statisztika a vállalatvezetés szolgálatában. <i>Hajdú György.</i> — Az állami gaz- daságok statisztikusainak négyhetes iskolája. — A megyei termésbecslők első érte- kezlete. — A helyi tanácsok végrehajtóbizottságainak statisztikai csoportjai. — Helyreigazítás.	
IRODALOM	494
Könyvszemle	494
Folyóiratszemle	495

СТАТИСТИЧЕСКОЕ ОБОЗРЕНИЕ

ЖУРНАЛ ЦЕНТРАЛЬНОГО СТАТИСТИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ

3-й год издания. № 5.

Май 1951 г.

РЕДАКЦИЯ: БУДАПЕШТ, КЕЛЕТИ КАРОЛЬ-УЛ. 5.
ИЗДАТЕЛЬСТВО: БУДАПЕШТ, КОШУТ ЛАЙОШ-УЛ. 20.
Редактор: ДЬЕРДЬ ПИКЛЕР

СОДЕРЖАНИЕ:

	Стр.		Стр.
Закон № 2. от 1951 г. об изменении закона № 25 от 1949 г. о пятилетнем плане	383	Статистическое отношение контроля фонда заработной платы. — Бела Пригли	440
Статистика в плане ГОЭЛРО. — Г. Когинов	395	Английская перепись населения	450
Производительность труда в строительстве. — Дюла Шебештен	409	Обеспечение электричеством сел. — Д-р. Шандор Салаи	451
Положение нашего здравоохранения в 1950. — Д-р. Дьердь Шомоди и д-р. Андор Эчеди	417	ВЫСКАЗЫВАНИЕ	458
Буржуазная экономическая статистика на службе империалистической реакции. — И. Заславин	430	МЕЖДУНАРОДНАЯ СТАТИСТИКА	464
		СТАТИСТИЧЕСКИЕ ИЗВЕСТИЯ	488
		КНИГИ И ЖУРНАЛЫ	494

Перепечатка разрешена только с указанием источника

REVUE STATISTIQUE

PÉRIODIQUE DE L'OFFICE CENTRAL DE STATISTIQUE

IIIe ANNÉE, N° 5.

MAI 1951

RÉDACTION: BUDAPEST II, KELETI KAROLY-U. 5.
ADMINISTRATION: BUDAPEST V, KOSSUTH LAJOS-U. 20.
Rédacteur: GEORGES PIKLER

SOMMAIRE:

	Pages		Pages
La loi II de 1951 portant modification de la loi XXV de 1949 sur le Plan quinquennal	383	Les rapports statistiques du contrôle de la base de salaires. — Béla Prigly	440
La statistique du Plan-GOELRO. — G. Coginov	395	Recensement de la population	450
La productivité du travail dans l'industrie du bâtiment. — Jules Sebestyén	409	Le degré d'électrification des communes. — Dr Alexandre Szalay	451
La situation sanitaire de la Hongrie en 1950. — Dr Georges Somogyi et Dr André Ecsedi	417	RÉFLEXIONS	458
La statistique économique bourgeoise au service de la réaction impérialiste. — J. Zaslavne	430	STATISTIQUE INTERNATIONALE	464
		ACTUALITÉS STATISTIQUES	488
		LIVRES ET REVUES	494

LA REPRODUCTION DES ARTICLES N'EST AUTORISÉE QU'AVEC
LA CITATION DE LA SOURCE

1951. ÉVI II. TÖRVÉNY AZ ÖTÉVES TERVRŐL SZÓLÓ 1949. ÉVI XXV. TÖRVÉNY MÓDOSÍTÁSÁRÓL

Az ötéves terv első évében, 1950-ben, népgazdaságunk, különösen iparunk gyorsabb ütemben, nagyobb mértékben fejlődött, mint amilyen fejlődést az ötéves népgazdasági tervről szóló 1949. évi XXV. törvény értelmében kellett volna elérni. A népgazdaság gyorsabb ütemű, nagyobb mértékű fejlődését a Magyar Dolgozók Pártjának és a Magyar Népköztársaság minisztertanácsának helyes vezetése, a rejtett tartalékok fokozottabb feltárása, a szocialista munkaverseny, az újtó- és sztahanov-mozgalom kibontakozása, munkásosztályunk, dolgozó népünk odaadó munkája, a szovjet szocialista termelési tapasztalatok és munkamódszerek mind szélesebb körű alkalmazása s a Szovjetunió állandó segítsége tette lehetővé.

Az ötéves tervidőszak első évében a magyar népgazdaság fejlesztése terén elért sikerek s a népgazdaságban feltárt újabb tartalékok bebizonyították, hogy dolgozó népünk sokkal nagyobb feladatokat képes megvalósítani, mint amilyeneket az ötéves népgazdasági tervről szóló 1949. évi XXV. törvény az 1950—54. évekre előír. De az ötéves tervidőszak első évének tapasztalatai azt is mutatják, hogy országunk, népünk szükségletei nagyobbak, mint amilyen szükségletekkel az ötéves tervről szóló törvény számol. Az ötéves terv első évének tapasztalata arra figyelmeztet, hogy az ipari alapanyagok termelésének a növekedése szocialista iparunk

jelentősen meggyorsult fejlődésével nem tart lépést, s hogy a mezőgazdaság fejlődésének üteme a szocialista nagyipar igen gyors fejlődéséhez képest elmarad.

Mindezekre tekintettel az Országgyűlés elhatározza az 1949. évi XXV. törvény módosítását. A módosított ötéves terv megvalósítása útján biztosítani kell az ország iparosításának meggyorsítását, a mezőgazdaság elmaradásának felszámolását, a nép életszínvonalának az 1949. évi XXV. törvényben előírtnál nagyobb mértékű emelkedését. Meg kell gyorsítani elsősorban a széntermelés, a vas- és acélipar, a gépgyártás, az alumínium- és a vegyipar, valamint a villamosenergiatermelés fejlesztését. A termelőeszközöket előállító iparágak fokozott fejlesztése révén biztosítani kell a fogyasztási javakat előállító iparágak termelésének az eredeti ötéves tervben előírtnál lényegesen gyorsabb növekedését is. Az 1949. évi XXV. törvényben előírt mértékhez képest fokozni kell a mezőgazdaság gépesítését, többszörösére kell növelni az öntözött területet, több műtrágyát, nemesített vetőmagot kell juttatni a mezőgazdaságnak, nagyobb összegeket kell biztosítani mezőgazdasági építkezésekre. Mindezek segítségével is elő kell mozdítani a mezőgazdaság szocialista átalakítását, tovább kell növelni a mezőgazdaság terméshozamát s ily módon meg kell javí-

tani a lakosság ellátását mezőgazdasági termékekkel s a fogyasztási javakat termelő könnyűipar ellátottságát mezőgazdasági eredetű nyersanyagokkal.

A módosított öt éves terv megvalósítása útján biztosítani kell az ország rohamosan növekvő szükségleteit a legkülönbélebb szakemberekben, fokozni kell a tudományos kutatást, meg kell gyorsítani népünk kulturális felemelkedését.

A megnagyobbodott feladatok megvalósítására lényegesen fel kell emelni az öt éves tervről szóló törvényben megállapított beruházások összegét. Több gyárat, utat, vasutat, több iskolát, kultúrotthont, bölcsődét, több sportpályát és több lakást kell építeni. Az öt éves tervtörvényben meghatározott körön túl további városokat és községeket kell iparosítani.

A módosított öt éves terv segítségével Magyarországot a vas és az

acél országává, a gépek országává, fejlett ipari országgá alakítjuk.

A módosított öt éves terv megvalósításával népünk jobbmódúvá és boldogabbá, hazánk virágzó szocialista országgá válik.

A módosított öt éves terv a béke építésének és megszilárdításának a terve, mert erősíti népünk egységét a közös nagy cél érdekében, mert népünk milliós tömegeit összekovácsolja a hazánk gyorsabb felemelkedéséért vívott küzdelemben, mert a felemelt öt éves terv sikeres megvalósítása a haza minden hú fiának saját érdeke és egyben a nemzet ügye.

A magyar népnek szilárd alapja van ahhoz, hogy a felemelt öt éves terv feladatait sikerrel teljesítse.

A Magyar Népköztársaság Országgyűlése, felkarolva a Magyar Dolgozók Pártja II. Kongresszusának kezdeményezését, az 1949. évi XXV. törvényt az alábbiak szerint módosítja:

I. FEJEZET

Az öt éves terv fő feladatainak biztosítása

1. §.

Az öt éves terv alapvető feladatainak megvalósítása érdekében öt év alatt az eredetileg előirányzott 50,9 milliárd forint helyett 85 milliárd forintot kell beruházni a népgazdaságba.

2. §.

(1) A beruházásokra előirányzott teljes összegből

a gyáriparba 41 milliárd forintot (a nehéziparba 37,5 milliárd forintot, a könnyűiparba és az élelmezési iparba 3,5 milliárd forintot),

az építőiparba 3 milliárd forintot,

a mezőgazdaságba 11 milliárd forintot,

a közlekedés fejlesztésére 10 milliárd forintot,

lakásépítésre, község- és városfejlesztésre, egészségügyi, szociális, kulturális és egyéb beruházásokra 14 milliárd forintot, a kereskedelem fejlesztésére egymilliárd forintot kell fordítani.

(2) Az öt éves terv végrehajtása során jelentkező, előre nem látható beruházásokra ötmilliárd forintot kell tartalékolni.

3. §.

(1) A népgazdaság fejlesztésének eredményeként a gyáripar termelésének 1954-ben el kell érnie az 1949. évi gyáripari termelés 310 szá-

zalékát, az eredeti öt éves tervben előírányzott 186,4 százalékkal szemben. Ezen belül a nehézipar termelésének értéke az 1949. évi termelés értékének 380 százalékát, a könnyűiparé 245 százalékát éri el.

(2) A mezőgazdasági termelés értékének 1954. évben el kell érnie az 1949. évi termelés 154 százalékát, az eredeti öt éves tervben előírt 142,2 százalékkal szemben.

4. §.

(1) A munka termelékenységét a gyáripárban az 1949. évi színtről 1954-re az eredeti öt éves tervben előírányzott ötven százalék helyett 92 százalékkal kell emelni.

(2) Ugyanezen idő alatt a gyáripari termelés önköltségét 25 százalékkal kell csökkenteni.

5. §.

Az életszínvonalnak az öt éves tervidőszak alatt — az 1949. évihez képest — az eredeti öt éves tervben előírányzott 35 százalék helyett átlagban 50 százalékkal kell emel-

kednie, s így 1954-ben a második világháború alatti átlagos életszínvonalnak mintegy kétszeresét kell elérnie.

6. §.

A gyáripárban és az építőipárban az öt éves tervidőszak folyamán az eredetileg előírányzott 480 000 helyett 650 000 új munkaerőt kell munkába állítani, köztük mintegy 45 000 műszaki munkaerőt. Az öt éves terv munkaerőszükségletét elsősorban a mezőgazdaság gépesítése révén felszabaduló dolgozók, az ifjúság és a nők soraiból kell biztosítani.

7. §.

A nemzeti jövedelem értékének 1954-ben el kell érnie az 1949. évi nemzeti jövedelem 230 százalékát, az eredeti öt éves tervben előírányzott 163 százalékkal szemben. A nemzeti jövedelemben az ipar részesedése az építőipárral együtt, az 1949. évi 51,1 százalékról 1954-ben — az eredeti öt éves tervben előírányzott 58,7 százalék helyett — 64 százalékra emelkedik.

II. FEJEZET

A termelés és a beruházások terve

A) Ipar

8. §.

(1) A bányászati termelés értékének 1954-ben, az eredeti öt éves tervben előírányzott 55,2 százalék helyett, 142 százalékkal kell meghaladnia az 1949. évi termelés értékét.

(2) A szénteremelésnek 1954-ben nemcsak az évi fűtőanyagszükségletet kell fedeznie, hanem a nép gazdaság részére jelentős tartalékot is kell biztosítani. Ezért a termelést az 1949. évi 11,5 millió tonná-

ról 1954-ben, az eredetileg előírányzott 18,5 millió tonna helyett 27,5 millió tonnára kell növelnie.

(3) A bányászat termelésének növekedését az eredetileg előírányzott 2 milliárd 465 millió forint beruházása helyett 4 milliárd 800 millió forint beruházással kell biztosítani.

9. §.

(1) A kohászati ipar termelésének az öt éves terv időszakában az eredetileg előírányzott 95 százalékos növekedés helyett 162 százalékos emelkedést kell elérnie.

(2) A Dunai Vasmű üzembehelyezése, a diósgyőri kohászati üzem újjáalakítása és egyéb rendszabályok révén vaskohászatunknak 1954-ben a magyar népgazdaság ellátását hazai termelésű vassal teljes egészében biztosítani kell.

(3) Az acélnyersvas termelésének az 1949. évi 398 000 tonnáról 1954-re 1 280 000 tonnára, az acéltermelésnek pedig 860 000 tonnáról 2 200 000 tonnára kell emelkednie.

(4) A kohászati termelés emelésére az eredetileg előirányzott 3 milliárd 998 millió forint helyett 7 milliárd 130 millió forintot kell beruházni.

10. §.

(1) A gépgyártás gyors fejlődésének elsősorban biztosítani kell az alapanyagtermelő ipar, az építőipar és a mezőgazdaság nagymértékű gépesítését, valamint az exportcélokra szolgáló gépek gyártásának jelentős növelését. A gépipar termelésének öt év alatt az eredetileg előirányzott 125 százalékhelyett 390 százalékkal kell emelkednie.

(2) A gépipar fejlesztésére a tervidőszakban az eredetileg előirányzott 5 milliárd 150 millió forint helyett 7 milliárd forint összegű beruházást kell fordítani. Ebből a nehézipar termelésének emelésére, az eredetileg előirányzott 4 milliárd 214 millió forint helyett, 4 milliárd 480 millió forintot kell beruházni.

11. §.

(1) A népgazdaság és a lakosság szükségleteinek kielégítésére az 1949. évi 2000 millió kilowattóra villamosenergiatermelést 1954-re az eredetileg előirányzott 4270 millió kilowattóra helyett 6050 millió kilowattóra kell felelni.

(2) Ennek érdekében az erőművek teljesítőképességét 584 000 kilowattal kell növelni, az eredetileg

előirányzott 3 milliárd 285 millió forint értékű beruházás helyett 5 milliárd 470 millió forint értéket kell beruházni.

12. §.

(1) Az építőanyagipar termelésének öt év alatt az eredetileg előirányzott 114,5 százalékhelyett 306 százalékkal kell emelkednie.

(2) A tervben előirányzott hatalmas építkezések biztosítására 1954-ben 1420 millió darab téglát és 2 100 000 tonna cementet kell termelni.

(3) A termelési előirányzat teljesítésének biztosítására az építőanyagiparban az eredetileg előirányzott 618 millió helyett 2 milliárd 716 millió forintot kell beruházni.

13. §.

(1) A vegyipar termelését — az ötéves terv idején — az eredetileg előirányzott 138 százalékhelyett 273 százalékkal kell növelni.

(2) A termelés emelésére a vegyiparban az eredetileg előirányzott 1 milliárd 934 millió forint helyett 4 milliárd 80 millió forint értékű beruházást kell végrehajtani.

14. §.

(1) A textilipar termelését öt év alatt az eredetileg előirányzott 52 százalékhelyett 92 százalékkal kell emelni.

(2) Az 1954. évben az 1949. évi termelési eredményekhez képest 97 millió négyzetméterrel több pamutszövetet, 14 millió négyzetméterrel több gyapjuszövetet és 2450 tonnával több kötöttáruat kell előállítani.

15. §.

(1) A dolgozók igényeinek fokozott mérvű kielégítése érdekében a ruházati ipart nagyiparrá kell fejleszteni és biztosítani kell, hogy a ruházati nagyipar termelése a terv-

időszak alatt, az eredetileg előirányzott 250 százalék helyett, 750 százalékkal növekedjék.

(2) A ruházati ipar termelési előirányzatának teljesítését az eredetileg előirányzott 119 millió forint értékű beruházás helyett, 262 millió forint értékű beruházással kell elősegíteni.

16. §.

(1) A faipar termelésének öt év alatt az eredetileg előirányzott 78,4 százalék helyett 220 százalékkal kell emelkednie.

(2) A termelés növekedésének előmozdítására a faiparban az eredetileg előirányzott 78 millió forint helyett, 103 millió forintot kell beruházni.

17. §.

(1) A papír- és nyomdaipar termelését az ötéves terv idején az eredetileg előirányzott 56 százalék helyett, 116 százalékkal kell növelni.

(2) A termelés emelése érdekében a papír- és nyomdaiparban az eredetileg előirányzott 165,2 millió forint helyett, 287 millió forintot kell a tervidőszakban beruházni.

18. §.

A kis vállalatok összevonása és szakosítása révén az élelmezési iparnak át kell alakulnia gépesített nagyiparrá. Az élelmezési ipar termelésének öt év alatt az eredetileg előirányzott 70,1 százalék helyett 157 százalékkal kell emelkednie.

19. §.

A városi és községi helyi ipari vállalatok termelését az 1949. évi 441 milliőről 1954-re 2 milliárd 885 millióra, a kisipari termelőszövetkezetek termelését pedig az 1949. évi 494 milliőről 2 milliárd 320 millióra kell emelni.

20. §.

(1) Az építőiparnak a tervidőszak alatt az eredetileg előirányzott 21,3 milliárd helyett 45 milliárd forint értékű építkezést kell végrehajtania. Az építőipar termelési értékét ezzel öt év alatt az eredetileg előirányzott 131 százalék helyett 338 százalékkal kell növelni.

(2) Az előirányzott termelési értékéből a magasépítőiparnak 31,3 milliárd, a mélyépítőiparnak pedig 13,7 milliárd forint értékű építkezést kell végrehajtania.

(3) Az építőiparra váró nagy feladatok megoldása érdekében meg kell gyorsítani az építőiparnak nagyiparrá átalakítását, az építkezés nagyfokú gépesítése, gyorsított építkezési módszerek széleskörű alkalmazása, előregyártott épületelemek felhasználása útján. Mindezek segítségével el kell érni az építőipar önköltségének jelentős csökkentését.

(4) A termelési előirányzat teljesítését az építőiparban, az eredetileg előirányzott 864 millió forint helyett 3 milliárd 23 millió forint értékű beruházással, kell elősegíteni. Az építőipar összes beruházásából a gépesítési terv megvalósítására 2 milliárd 243 millió forintot kell fordítani.

21. §.

(1) Az ötéves terv idején, az eredetileg előirányzott 263 új ipari üzem helyett, 341 új ipari üzemet kell létesíteni, mégpedig 267 nehézipari, 29 könnyűipari, 2 építőipari és 43 élelmezési ipari üzemet. Az ötéves terv folyamán üzembe kell helyezni a Dunai Vasművet, az Inotai Alumínium-kombinátot, két nagy vegyipari kombinátot, két új villamosmotor-gyárat, új kazángyárat, új transzformátor-gyárat, új golyóscsapágy-gyárat, több erőművet, a

Váci cementgyárat, a Kaposvári Fonodát és több gyapotfeldolgozó üzemet, új szalmacellulóze-gyárat, több tejüzemet, hűtőházat és egyéb nagy létesítményeket.

(2) A tervidőszakban az erőket fokozottan a nagyméretű, országos jelentőségű beruházások lehető leg-rövidebb idő alatt való megvalósítására kell összpontosítani.

(3) Iparunk újjáalakításának és továbbfejlesztésének eredményeképpen el kell érni, hogy a nehézipar termelésének részesedése az egész gyáripari termelésben az 1949. évi 49,1 százalékról 1954-re 59 százalékra emelkedjék. A gépipari termelés részesedésének az egész gyáripari termelésből 20,7 százalékról 35 százalékra kell növekednie.

(4) A végrehajtott beruházások eredményeképpen az eredeti ötéves tervben iparosítandó városokként megjelölt helységek — Szeged, Debrecen, Hódmezővásárhely, Békéscsaba, Makó, Szolnok, Kecskemét, Kaposvár, Zalaegerszeg, Esztergom, Kalocsa, Eger, Székesfehérvár, Szombathely, Veszprém, Nyíregyháza, Gyöngyös, Szekszárd — mellett ipari jellegű városokká kell fejleszteni Balassagyarmatot, Ceglédet, Dunapentelét, Gödöllőt, Hajdúszoboszlót, Jászberényt, Karcagot, Kazincbarcikát, Kiskunfélegyházát, Mezőtúrt, Mezőkövesdet, Orosházát, Szentest, Vácot és Várpalotát.

22. §.

(1) Az iparban a munka termelékenységének 92 százalékos növelésére vonatkozó előírányzat végrehajtását a munkaverseny- és sztahanov-mozgalom továbbfejlesztésével, a munkások szakképzettségének emelésével, a nagy munkagényű termelési folyamatok jelentős gépesítésével, a korszerű gyártási módszerek alkalmazásával és a munka-

szervezés megjavításával kell biztosítani.

(2) Az ipari termékekre vonatkozó 25 százalékos önköltségcsökkentési terv teljesítése céljából meg kell valósítani a fokozott anyagtakarékoskosságot, a termelőberendezések jobb kihasználását, az ipari vállalatok költségeinek állandó csökkentését és biztosítani kell, hogy a munka termelékenységének növekedése felülmúlja az átlag munkabérek növekedését.

B) Mezőgazdaság

23. §.

(1) Meg kell gyorsítani a mezőgazdaság elmaradottságának felszámolását. Ennek érdekében fokozott segítséget kell nyújtani az állami gazdaságoknak és a dolgozó parasztok önkéntes társulásán alapuló mezőgazdasági termelőszövetkezeteknek és termelőszövetkezeti csoportoknak. Az eredeti ötéves tervben előirányozottnál gyorsabb ütemben kell a mezőgazdasági gépparkot ellátni, a mezőgazdaság fejlesztését célzó beruházásokat az eredeti ötéves terv előirányzatához képest 37,5 százalékkal kell növelni és ebből lényegesen emelni kell a mezőgazdasági munka gépesítésének fokát.

(2) Fokozni kell a talajerő pótlását — elsősorban a műtrágya és természetes trágya használásának növelésével — széles körben alkalmazni kell a fejlett agrotechnikai módszereket, hazánkban eddig nem termelt, új ipari növények termelését kell kikísérletezni és meghonosítani, legalább 500 községben be kell vezetni a Szovjetunióban bevált füvesvetésforgó rendszerét. A másodvetés területének 1954-ben el kell érnie a 1 480 000 kat. holdat.

(3) Emelni kell a mezőgazdaság, elsősorban az állattenyésztés fejlesztéséhez szükséges épületek számát, fel kell javítani a tenyészállatállományt és ki kell szélesíteni a takarmánynövények vetésterületét.

(4) Folyó- és állóvizek szabályozásával, az öntözéses gazdálkodás nagymértékű kiterjesztésével, szikes területek megjavításával, erdősávok létesítésével és egyéb intézkedésekkel a terv időszakában elő kell készíteni, szem előtt tartva a Szovjetunió példáját, a természet átalakításának nagy művét.

(5) Az állami mezőgazdasági üzemekét, az ötéves terv időszakában, mintauzemekké kell fejleszteni. Biztosítani kell, hogy az állami gazdaságok és hízlaldák magas árutermelésükkel nagymértékben hozzájáruljanak a nem őstermelő lakosságnak hússal, zsírral, vajjal, tejjel, főzelékkel, gyümölcszel és liszttel való ellátásához. Az állami gazdaságoknak kell főként ellátniok a mezőgazdaságot nemesített vetőmaggal s egyben a tudományos kutatás és kísérletezés alapjául kell szolgálniok.

24. §.

(1) A gépállomások és az állami gazdaságok korszerű mezőgazdasági gépekkel való ellátásával el kell érni, hogy 1954-ben országunk szántóföldi területén a mélyszántás 90 százalékat, a tarlóhántás 83 százalékat, az aratás 50 százalékat, a burgonyakiszedés 50 százalékat, a cukorrépakiszedés 43 százalékat, a kapálás 30 százalékat géppel végezzék.

(2) Az ötéves terv időszakában 26 100 traktort kell a gépállomások és az állami gazdaságok rendelkezésére bocsátani. Ezzel a mezőgazdaságban dolgozó állami traktorok teljesítőképességét, vonóhorog-lóerőben kifejezve, az 1949. évi 69 271

lóerőről 1954. év végére 334 637 lóerőre kell növelni. A traktorok számának növelése mellett adni kell a gépállomásoknak és állami gazdaságoknak 17 320 új traktorekét, 11 300 traktortárcsát, 6800 kultivátort, 5300 traktoros vetőgépet, 860 burgonyaültetőgépet, 1820 szelektort, 9060 kéveköto-aratógépet és 2600 arató-cséplőgépet.

25. §.

A termőföld talajerejének pótlására az egy kat. holdra jutó műtrágyamennyiséget az állami gazdaságokban az 1949. évi 101,5 kilogrammról 1954-re 156 kilogrammra, országos átlagban pedig 12 kilogrammról, az eredetileg tervezett 54 kilogramm helyett 73 kilogrammra kell emelni.

26. §.

A tervidőszakban az öntözött területet, az eredetileg előirányozott 118 000 kat. hold helyett 324 000 kat. holddal kell növelni.

27. §.

A gépesítés, a fokozott talajerpótlás, a növénynemesítés, az öntözés és egyéb rendszabályok eredményeképpen el kell érni, hogy a búza kat. holdankénti termésátlaga az állami gazdaságokban az 1949. évi 9,1 mázsáról 1954-re 12,5 mázsára, országos átlagban 7,5 mázsáról 9,7 mázsára, a kukoricáé az állami gazdaságokban 12,6 mázsáról 17 mázsára, országos átlagban 8,5 mázsáról 13,5 mázsára, a burgonyáé az állami gazdaságokban 42,5 mázsáról 74 mázsára, országos átlagban 38,1 mázsáról 59 mázsára, a cukorrépáé az állami gazdaságokban 82 mázsáról 150 mázsára, országos átlagban 66,7 mázsáról 132 mázsára, a lucernaszénáé pedig az állami gazdaságokban 23 mázsáról 29 mázsára, országos átlagban 21,3 mázsáról 26,5 mázsára emelkedjék.

28. §.

(1) A tervidőszakban számos új, Magyarországon eddig nem termelt növény termelését kell kikísérletezni és meghonosítani.

(2) A textilipari nyersanyagszükséglet mind nagyobb mértékben hazai nyersanyagokból való kielégítése érdekében a gyapot vetésterületét az 1949. évi 600 kat. holdról 1954-re az eredetileg előirányzott 100 000 kat. hold helyett 200 000 kat. holdra kell emelni.

(3) Be kell vezetni a hamvas gumipitypang, a textilipari nyersanyagot biztosító kenáf, valamint az olaj- és édesipari nyersanyagot jelentő földi mogyoró termelését.

29. §.

(1) Biztosítani kell az állattenyésztés hozamának növelését és minőségi fejlesztését. A számosállat sűrűségét 100 kat. hold szántóra számítva az állami gazdaságoknál az 1949. évi 14,4 darabról 1954-re 44 darabra, a termelőszövetkezeteknél pedig az 1949. évi 10,2 darabról 35 darabra kell növelni.

(2) Az állatállományt úgy kell fejleszteni, hogy a szarvasmarhaállomány az 1949. évi 2 milliőről 1954-re 2,4 millióra, a sertésállomány 5,2 milliőről 6 millióra, a juhállomány 950 000-ról 2 millióra, a baromfi törzsállomány pedig 17,5 milliőről 25 millióra emelkedjék.

(3) A tejhozamot tehenenként az állami gazdaságokban az 1949. évi 1900 literrel 1954-re 3500 literre, országos átlagban az eredetileg előirányzott 20 százalék helyett az öt-éves tervidőszak alatt 31 százalékra kell fokozni. A juhonkénti átlagos gyapjúhozam emelésével és a juhállomány megnövekedésével az 1949. évi 3 millió kilogrammos gyapjútermést 1954-re 7 millió kilogrammra kell emelni.

(4) Az állattenyésztés fejlesztéséhez szükséges takarmányszükséglet biztosítására a szalastakarmányok vetésterületét az 1949. évi 922 000 kat. holdról 1954-re 1 300 000 kat. holdra kell növelni.

30. §.

(1) Az öt éves terv folyamán a népgazdaság fokozott faanyagszükségletének nagymértékű kielégítése mellett jóvá kell tenni a tőkés rablógazdálkodás mulasztásait és be kell fejezni az erdőgazdaság szocialista átszervezését.

(2) 570 000 hold területen elősíteni kell, ideértve a felújítatlan vágásterületek és az évi vágásterületek újraerdősítését is. Új erdőt az eredeti öt éves tervben előirányzott 50 000 kat. hold helyett 80 000 kat. holdon kell telepíteni. A facsemeteszükséglet biztosítására a facsemete-kertek területét 2600 kat. holdról 6600 kat. holdra kell növelni.

31. §.

A tervidőszakban a mezőgazdaság területén beruházandó 11 milliárd forintból a növénytermelésre 2 milliárdot, az erdőgazdaságra 1 milliárd 500 milliót, az állattenyésztés céljaira 4 milliárdot, gépesítésre pedig 3 milliárd 500 milliót kell fordítani.

C) Közlekedés

32. §.

(1) Az ipari és mezőgazdasági termelési előirányzatok felemelésének megfelelően fel kell emelni az áruszállításra vonatkozó előirányzatokat is. Ehhez képest az 1949. évi szállításhoz viszonyítva az 1954. évre eredetileg előirányzott 60 százalék helyett 133 százalékkal több áru szállítását kell biztosítani.

(2) 1954-ben a vasútnak az eredetileg előirányzott 5 milliárd 880 millió árutonna km helyett 9 milliárd 224 millió árutonna km-t, a folyami hajózásnak az eredetileg előirányzott 750 millió árutonna km helyett 841 millió árutonna km-t, a tehergépkocsi közlekedésnek az eredetileg előirányzott 170 millió árutonna km helyett 215 millió árutonna km-t kell teljesítenie.

(3) Növelni kell a személyszállításra szolgáló eszközök teljesítő-képességét oly módon, hogy 1954-ben a vasút az eredetileg előirányzott 163 millió helyett 248 millió utas szállítását biztosítsa. A folyami hajózásnak az előirányzott 2 millió helyett 3 millió, a távolsági autóbussz közlekedésnek az előirányzott 16 millió helyett 54 millió utas szállítását kell biztosítani.

(4) A vízközlekedés beruházásaira a tervidőszakban 382 millió forintot kell fordítani.

(5) A közúti hálózat fejlesztése érdekében új beton- és aszfaltutak építésével, valamint a meglévő makadámutak bitumennel való befedésével, burkolt útjaink hosszát 57 százalékkal kell növelni. Az új utak

építésén kívül 1000 km főközlekedési keskeny makadámutat kell korszerűsíteni. A közúti közlekedés beruházásaira összesen 1501 millió forintot kell fordítani.

(6) A városi közlekedés megjavítása céljából 2 milliárd 200 millió forint összegű beruházást kell megvalósítani. Az ötéves terv időszakában meg kell építeni a budapesti földalatti gyorsvasút első szakaszát oly módon, hogy annak a Sportstadion—Sztálin-tér közötti része 1954-ben már üzembehelyezhető legyen.

(7) A gépkocsiközlekedés fejlesztésére 2 milliárd 935 millió forintot kell fordítani. Ezen belül 375 millió forintért 1500 új autóbust és trolibuszt kell beszerezni.

(8) Ki kell fejleszteni a távbeszélő kábelhálózatot és a távbeszélő központok állomás-befogadó-képességét 57 százalékkal kell növelni.

(9) A rádiózás fejlesztésére a műsorszóró rádióadók teljesítményét öt év alatt 387 kW-tal kell emelni és meg kell indítani a távbalátó-adást. A rádióelőfizetők számát 1 320 000-re kell emelni.

III. FEJEZET

A dolgozó nép anyagi és kulturális életszínvonalának emelése

33. §.

(1) Biztosítani kell, hogy az ötéves terv időszakában a lakosság fogyasztása ipari, közszükségleti és élelmicikkekben az ötéves terv eredeti előirányzatánál nagyobb mértékben emelkedjék.

(2) Az egy főre eső fogyasztást az 1949. évi szintről 1954. évre textilárukban 71 százalékkal, bőr-, szőrme- és cipőárukban 64 százalékkal, bútorigipari cikkekben 84 százalékkal, üveg- és porcelánárukban 115 százalékkal, vastömegcikkekben

65 százalékkal, tejipari termékekben 56 százalékkal, zsiradékokban 25 százalékkal, sütőipari termékekben 29 százalékkal, gyümölcs- és főzelékfélékben 59 százalékkal, fűszerárukban és édesipari cikkekben 41 százalékkal, baromfi- és tojásárukban 69 százalékkal kell növelni.

34. §.

(1) Az 1950—54. évi tervidőszakban az eredeti ötéves tervben előirányzott 180 000 helyett 220 000 új lakást kell építeni.

(2) A tervidőszakban a városok és községek belterülete közúti hálózatának kiépítésére 467 milliót, a köztisztaság fejlesztésére 30 milliót, parkosításra 43 milliót kell fordítani. Lakásépítésre, község- és városfejlesztésre összesen 6 milliárd 490 millió forintot kell biztosítani.

35. §.

(1) Az 1950—54. évi tervidőszakban 1138 millió forintot kell beruházni a dolgozó nép, elsősorban a munkásosztály munkaképességének fokozását, családjának, egészségének védelmét szolgáló intézmények fejlesztésére és létesítésére.

(2) Az üzemi dolgozók egészséges munkaviszonyainak biztosítására az üzemi egészségügyi létesítmények teljesítőképességét 1949-hez képest 1954-re további 350 millió forint felhasználásával, 100 százalékkal kell emelni.

(3) A kórházi és klinikai ágyak számát a tervidőszakban 5000-rel kell növelni. Miskolcon és Veszprémben új kórházat kell létesíteni. A mentőállomások számát a tervidőszakban 30 százalékkal kell növelni.

(4) Az egészségügyi ellátás javítása végett a rendelőintézeti szolgáltatást 5 év alatt 92 százalékkal kell fejleszteni, a fogászati székek számát 132 százalékkal kell emelni és biztosítani kell Budapesten, valamint a nagyobb vidéki városokban a körzeti orvosi rendelőhálózat kiépítését.

(5) A mezőgazdasági lakosság egészségügyi ellátásának javítására az eredeti ötéves tervben előírányzott 306 helyett 356 falusi orvosi rendelőt kell létesíteni.

(6) A női dolgozók munkájának és munkábaállásának megkönnyítésére a bölcsődei férőhelyek számát 1949-hez képest 1954-re 390

százalékkal kell emelni. Ennek értelmében a csecsemőférőhelyek számát az eredeti ötéves tervben előírányzott 6000 helyett 30 000-re kell emelni.

(7) Az óvodák 90 százalékát napköziotthonos óvodákká kell átszervezni és az óvodai férőhelyek számát 1954-re, az 1949. évihez képest 40 százalékkal kell növelni.

36. §.

(1) A népgazdaság gyorsabb-ütemű fejlesztésének megfelelően az eredeti ötéves terv előírányzatától eltérően, fokozottabb ütemben kell gondoskodni a munkások, a dolgozó parasztok és értelmiségiek gyermekeinek szakmai, közép- és főiskolai képzéséről és az ország növekvő szakmberszükségletének ellátásáról.

(2) A népgazdaság szakmunkászükségletének fedezése érdekében a gyáripari tanulók létszámát az 1949. évi 31 600-ról 1954-re 85 000-re kell emelni. Az ipari tanulóműhelyekben a tanulók számát az 1949. évi 8200-ról az eredeti ötéves tervben előírt 14 900 helyett 32 000-re, a tanulóotthonok férőhelyeinek számát pedig az 1949. évi 6200-ról az eredeti ötéves tervben előírányzott 10 000 helyett 30 000-re kell fel-emelni.

(3) A középiskolai tanulók létszámát az eredeti ötéves tervben előírányzott 45 000 fő helyett a tervidőszakban 77 000 fővel kell emelni. A középiskolai tanulók létszámának — a dolgozók középiskoláit beleértve — 1954-ben 165 000 főt kell elérnie. Ezen belül az ipari technikumok hallgatóinak számát 10 400-ról 50 000-re kell fel-emelni. Ipari technikumot kell fel-állítani Salgótarjánban és Tata-bányán.

(4) Az egyetemi és főiskolai hallgatók számát a tervidőszak alatt az eredeti öt éves tervben előírt 8000 fő helyett 30 000 fővel kell emelni. A főiskolai és egyetemi hallgatók létszámának 1954-ben el kell érnie az 53 000 főt, 1949-ről 1954-re a műegyetemek hallgatóinak számát 4800-ról 13 800-ra, a Műszaki Főiskola hallgatóinak számát 2100-ról 7200-ra, az Agrártudományi Egyetem hallgatóinak számát 2200-ról 4900-ra, a Közgazdaságtudományi Egyetem és a Közgazdaságtudományi Főiskola hallgatóinak számát 1760-ról 5200-ra kell felemelni.

(5) Az egyetemi és főiskolai hallgatók számának emelése és a felsőfokú szakképzés színvonalának további javítása érdekében az eredeti öt éves tervben előírt új egyetemeken kívül a tervidőszakban további három műegyetemet kell létesíteni; Gödöllőn fel kell építeni az Agrártudományi Egyetemet és Budapesten a Közgazdaságtudományi Egyetem számára új épületet kell biztosítani.

(6) A munkás- és parasztfjúság tanulmányainak megkönnyítésére és a lemorzsolódás megakadályozására a tervidőszak alatt az általános iskolai otthonok, középiskolai kollégiumok és egyetemi diákszállók férőhelyeinek számát az eredeti öt éves tervben előirányzott 6700 helyett 30 000-rel kell emelni.

(7) Egyetemek, főiskolák, ipari és mezőgazdasági technikumok, középiskolák és ipari tanulmányintézmények építésére és fejlesztésére az öt éves tervidőszak alatt 1,7 milliárd forintot kell beruházni. Ebből a felsőoktatás fejlesztésére az eredeti öt éves tervben előírt 377 millió forint helyett 780 millió forintot kell fordítani.

(8) A tudományos kutatás fejlesztésére, az öt éves tervidőszakban 1,7

milliárd forintot kell juttatni. Ezen belül tudományos kutatóintézetek létesítésére, felszerelésére és bővítésére az eredeti öt éves tervben előírt 177,5 millió forint helyett 775 millió forintot kell beruházni.

37. §.

(1) A dolgozó tömegek műveltségi színvonalának emelésére a tervidőszakban nagy mértékben fejleszteni kell az üzemi és területi kultúrotthonok, a mozik és népkönyvtárak hálózatát. A tervidőszak folyamán Csepelen mintegy 30 millió forint költséggel kultúrpalotát kell építeni.

(2) Az öt éves tervidőszak végére 3500 kultúrotthonnak kell működnie.

(3) A népkönyvtárak számát 1949-hez képest öt év alatt 749 százalékkal, köteteiknek számát 3166 százalékkal kell növelni. Biztosítani kell, hogy az öt éves tervidőszak végére minden üzemben és községben, minden gépállomáson, állami gazdaságban és termelőszövetkezetben könyvtár legyen.

(4) A kiadott könyvek összpéldányszámát az 1949. évi szintről 1954. évre 100 százalékkal, a napilapok példányszámát 35 százalékkal kell emelni.

(5) A keskenyfilmet játszó mozik számának 654 százalékos emelésével öt év alatt biztosítani kell, hogy minden községben rendszeresen vetítsenek filmeket.

(6) A népművelési intézmények fejlesztésére 577 millió forintot kell beruházni, további 80 millió forintot üzemi kultúrotthonok létesítésére kell fordítani.

(7) Az öt éves tervidőszakban befejezendő budapesti népstadiont úgy kell megépíteni, hogy az eredeti öt éves tervben előirányzott 70 000 helyett 100 000 néző befogadására legyen alkalmas.

Zárórendelkezők

38. §.

(1) A minisztertanács, a miniszterek és az állami irányító szervek vezetői kötelesek az ötéves népgazdasági terv e törvénnyel fel-emelt célkitűzéseinek végrehajtását biztosítani.

(2) A terv végrehajtásában az első év tapasztalatai is azt bizonyítják, hogy minden terv — így a jelen törvénnyel módosított terv is — csupán megközelítése azoknak a hatalmas lehetőségeknek, amelyeket szocializmust építő rendszerünk, a dolgozóknak a munkához való megváltozott viszonya és a Szovjetunió gazdag tapasztalatainak átvétele biztosít. A módosított ötéves tervet dolgozóink széleskörű tapasztalata és alkotó kezdeményezése alapján kell tökéletesíteni, teljesítését biztosítani és túlteljesítését előmozdítani.

(3) A miniszterek kötelesek a módosított terv felemelt célkitűzéseinek elérésére — a termelőerők célszerű felhasználásával, a termelékenység emelésével és az önköltség csökkentésével — a minisztériumra eső feladatok részletes kidolgozását biztosítani, gondoskodni a terv leviteléről az üzemekig, üzemszékig, minden egyes dolgozóig.

(4) A minisztertanács, a miniszterek és az állami irányító szervek feladata, hogy a módosított ötéves terv végrehajtásának folyamatos ellenőrzését a maguk munkaterületén biztosítsák.

(5) Fejlesztetni és szélesíteni kell a szocialista munkaversenyt, a Sztahánov- és újítómozgalmat. Serkenteni és támogatni kell a dolgozók alkotóerejének széleskörű kibontakozását.

(6) Népünk milliós tömegeiben tudatosra kell válnia annak, hogy a módosított ötéves terv, a béke épí-

tésének terve, amely közvetlenül szolgálja országunk gyorsabb fel-emelkedését, az életszínvonal emelését, népgazdaságunk szakadatlan fejlődését, a szocializmus építését.

A módosított ötéves népgazdasági terv sikeres megvalósítása megköveteli, hogy:

még fokozottabban takarékoskodjunk, erősítsük a köztulajdon védelmét, szilárdítsuk a tervfegyelmet, összpontosítsuk erőnket a terv döntő feladatainak végrehajtására, a dolgozók széles tömegei fokozott áldozatkészséggel, öntudatosan és fegyelmetten dolgozzanak a terv felemelt célkitűzéseinek megvalósításán,

tanúsítsunk még nagyobb éberséget a belső és külső ellenséggel szemben, hiúsítsuk meg az imperialisták mesterkedéseit,

legyen megbonthatatlan a munkások és parasztok szövetsége, szilárd legyen a munkásosztály és pártja: a Magyar Dolgozók Pártjának vezetése,

még szorosabb és szélesebb gazdasági kapcsolatokat hozzunk létre a szocialista Szovjetunióval és a szocializmust építő népi demokráciákkal, minden téren mélyítsük el a baráti együttműködést az imperialistaellenes békétábor legyőzhetetlen vezetőjével, a kommunizmus felé haladó Szovjetunióval, építő munkánk biztosítására, a béke megvédésére.

A módosított ötéves terv: a béke terve, út a vas és acél országához, a gépek országához, az erős, jómódú, művelt, szocialista Magyarországhoz!

*Rónai Sándor s. k.,
a Népköztársaság Elnöki Tanácsának
elnöke*

*Szabó Piroska s. k.,
a Népköztársaság Elnöki Tanácsának
titkára*

G. KOGINOV:

A GOELRO-TERV STATISZTIKÁJA*

A GOELRO-TERV 30. ÉVFORDULÓJA ALKALMÁBÓL

I.

Oroszország Állami Villamosítása Bizottsága által az OSzFSzK egész területére vonatkozólag kidolgozott és az Össz-oroszországi Szovjetek 1920 decemberében megtartott VIII. kongresszusa által jóváhagyott elektromosítási terv hatalmas, történelmi jelentőségű okmány. Ennek a tervnek elfogadása hatalmas lépést jelentett a fiatal szovjet köztársaság gigantikus gazdasági építésében és az ország új szociális és technikai alapokon való újjáépítésében.

Lenin az Oroszországi Szovjetek VIII. kongresszusán mondott beszédében kijelentette: „Úgy gondolom, hogy most igen fontos fordulópontnál vagyunk, amely minden körülmények között a szovjethatalom nagy sikereinek kezdetéről tanúskodik. Az Össz-oroszországi kongresszusokon nemcsak politikusok és vállalati igazgatók fognak ezentúl megjelenni, hanem mérnökök és agronómusok is. Ez az új, boldog korszaknak kezdete“¹.

A GOELRO-terv volt a történelemben a hatalmas Szovjetunió és alapvető gazdasági körzetei népgazdaságának fejlesztésére irányuló első perspektivikus állami terve a szocializmus felé vezető úton. A GOELRO-tervet a polgárháború és a külföldi imperialista intervenció nehéz körülményei között, súlyos gazdasági pusztulás időszakában állították össze, amelyen a fiatal szovjet ország a hétéves háború következtében keresztülment.

A GOELRO-tervet úgy tekintették, mint a Szovjetunió leggyorsabb gazdasági újjáépítésének, mint a technikai-gazdasági elmaradottság, gazdasági gyengeség legrövidebb idő alatti megszüntetésének eszközét, mint a Szovjetunió technikai téren első helyen álló országgá való átalakítására, mint a szocializmus gazdasági alapjának építésére szolgáló eszközt.

A GOELRO-terv a zseniális, teremtőerejű, mindjobban fejlődő marxizmusból, a lenini-sztálini elméletnek abból a tételéből indult ki, hogy a szocializmus győzelme egy különálló országban is lehetséges, tekintet nélkül az ellenséges kapitalista környezetre. A GOELRO-terv a Bolsevik Párt IX. kongresszusa vezető irányelveinek megtestesülése és konkretizálása volt. Mint ahogy Sztálin elvtárs megjegyezte: „A kongresszuson különös figyelmet fordítottak az egységes gazdasági terv kérdésére, amely terv elsősorban a közlekedés, a fűtőanyagtermelés, a kohászat talpraállítását irányozta elő. Ebben a tervben legfőbb helyet az egész népgazda-

* Vesznyik sztatisztiki, 1950, 6. sz., 3—14. old.

¹ Lenin Művel, 4. kiadás, 31. kötet, 481. old.

ság villamosításának kérdése foglalta el, amit Lenin kezdeményezett, mint „10–20 évre terjedő nagyszabású programot“. Ezen az alapon dolgozták ki később az ismert GOELRO- (Oroszország Állami Villamosítása) tervet, amelyet ma már messze túlszárnyaltunk“.²

A szovjet nép nagy vezetői, a szovjetállam megteremtői és építői — Lenin és Sztálin — igen nagyra értékelték a GOELRO-tervet.

Lenin a Szovjetek VIII. Össz-oroszországi kongresszusán tartott beszámolójában mondotta: „Előttünk vannak Oroszország Állami Villamosítása Bizottsága munkájának eredményei... Véleményem szerint ez a mi második pártprogrammunk... Pártunk programja nem maradhat csak pártprogramm. Ezt át kell változtatni népgazdaságunk építési programm-jává... a párt második programját ki kell egészíteni egész népgazdaságunk újjáépítésének és a modern technika bevezetésének munka-programmjával. A villamosítási terv nélkül nem térhetünk át a tényleges építkezésre... *A kommunizmus — egyenlő szovjet hatalom, plusz az egész ország villamosítása*“.³

Sztálin elvtárs Leninhez 1921 március havában intézett levelében a GOELRO („Oroszország Állami Villamosítása“) c. gyűjteményt a következőképpen értékelte: „Pompás, jól szerkesztett könyv. Mesteri vázlata egy valóban egységes és valóban állami gazdasági tervnek — *idézőjel nélkül*. Napjaink egyetlen marxista kísérlete, hogy a gazdaságilag elmaradt Oroszország szovjet felépítménye alá megépítsük a valóban reális, a mai viszonyaink között egyedül lehetséges technikai-termelési alapot“.⁴

A kapitalizmus restaurátorainak, Trockijnak, Rikovnak, stb. a GOELRO-tervre vonatkozó bírálatát leleplezve, levelének befejező részében hangsúlyozta: „*hogy csak egy*, egységes gazdasági terv‘ létezik — a ‚villamosítási terv‘, a többi ‚terv‘ pedig csak üres és értelmetlen fecsegés“.⁵

A népgazdaság fejlesztésére vonatkozó első ötéves terv jóváhagyása alkalmából 1929-ben a Szovjetek Össz-oroszországi V. kongresszusa kiemelte az új tervnek a GOELRO-tervből való történelmi származását.

„A kongresszus jóváhagyja az ötéves tervnek az energiatermelésre vonatkozó célkitűzéseit és az annak alapjául szolgáló széleskörű villamosítási tervet. Teljes egyetértésben az Össz-oroszországi Szovjetek VIII. kongresszusával, amely Lenin elvtárs javaslatára 1920-ban jóváhagyta a villamosítási tervet, a kongresszus a 42 körzeti áramfejlesztő-telep építésére és kibővítésére és a hatalmas áramfejlesztőtelepek közül óriási ipari kombinátok létesítésére vonatkozóan az ötéves tervben kitűzött feladatokat a népgazdaság újjáépítési tervének megvalósítását szolgáló döntő előfeltételnek tekinti“.⁶

A GOELRO-terv az egész ország villamosítására vonatkozó és a népgazdaság átalakításának alapját képező lenini általános tételből kiindulva, az élenjáró tudományos technika vívmányainak megfelelő körzeti áramfejlesztő-telepek és elektromos távvezetékek építését tűzte ki célul.

Lenin ezeket írta: „A szocializmus anyagi alapja a csakis gépekkel dolgozó nagyipar lehet, amely képes arra, hogy a mezőgazdaságot is átszer-

² A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának története. Rövid tanfolyam, 229. old., oroszul és u. a., Szikra, Budapest, 1950, 290–291. old.

³ Lenin Művei, 4. kiadás, 31. kötet, 482. old., oroszul.

⁴ Sztálin Művei, 5. kötet, 50. old., oroszul és u. a., Szikra, Budapest, 1951, 53. old.

⁵ U. o. 51. ill., 54. old.

⁶ Össz-oroszországi és szovjetunióbeli szovjetek kongresszusainak határozatai és javaslatai. „Vlaszty Szovjetov“ kiadás, 1935. 410–411. old., oroszul.

vezze. Nem szabad azonban erre az általános tételre szorítkoznunk... a nagyipar az egész ország villamosítását jelenti.“⁷

Sztálin elvtárs rámutatott arra, hogy: „Lenin az ország villamosításán nem egyes villanytelepek elszigetelt építését érti, hanem azt, hogy az ország gazdaságát, *beleértve a földművelést is* (az én aláhúzásom I. Szt.) fokozatosan „át kell állítani új technikai alapra, a modern nagyüzemi termelés technikai alapjára“, amely egy vagy más formában közvetlenül vagy közvetve, a villamosítással van összefüggésben“.⁸

A köztársaság népgazdaságának újjáépítésére vonatkozó és 10—15 év alatt megvalósítandó terv az egymásra következő népgazdasági tervekben és a népgazdaság alapvető ágainak kitűzött tervfeladataiban jutott konkrét kifejezésre.

A GOELRO-terv nemcsak azt tűzte ki célul, hogy a köztársaságnak háborúban elpusztult népgazdaságát helyreállítsa, hanem azt is, hogy a termelést a háborúelőtti színvonallal szemben 80—100%-kal magasabbra emelje. Villamosítás esetében ez a cél a munkások létszámának mindössze 17%-os emelésével (a gépesítésnek 67%-os egyidejű emelése mellett) elérhetőnek látszott.

A terv a nyersvastermelésnek 8,2 millió tonnára, a széntermelésnek 62,3 millió tonnára való emelését, a kohászati és a fémfeldolgozó ipar, stb. termelésének megkettőzését irányozta elő.

Az energiatermelés terén 1,5 millió kW összteljesítőképességgel 30 körzeti áramfejlesztőtelep létesítését irányozták elő, amelyek közül 10 vízierőművel és 20 hőerőművel működő áramfejlesztőtelep. A GOELRO-terv ezenkívül még a már meglévő áramfejlesztőtelepek teljesítőképességének 250 000 kW-tal való emelését tűzte ki feladatul.

A villamosenergia-bázisok építése terén a GOELRO-terv alapvető célkitűzései a következők voltak:

a) a villamosenergiaellátásnak egész gazdasági körzetek egységes energiagazdálkodásának alapját képező, vagy körzeti áramfejlesztőtelepeken való központosítása;

b) a helyi energiaforrásoknak, nevezetesen az alacsony minőségű tüzelőanyagoknak, tőzegnek, a moszkvakörnyéki szénnek, a cseljabinszki barnaszénnek, az antracit szénporoknak, az olajpalának, stb. maximális mértékben való kihasználása;

c) magasfeszültségű elektromos távvezetékek építése és a körzeti áramfejlesztőtelepeknek egységes energiarendszerekben való egyesítése.

d) az energiabázisoknak más ágakhoz viszonyított gyorsított növekedése, a legkorszerűbb technika alapján.

A GOELRO-terv az egész országot a nehézipar hatalmas kifejlesztése felé irányította, minthogy ez az alapja az egész népgazdaság átépítésének.

A GOELRO-terv lendületének és merészségének megértése céljából röviden ismertetnünk kell a forradalomelőtti Oroszország energiatermelésének és egész gazdaságának színvonalát.

A szovjethatalom előtti Oroszország villamos áramfejlesztőtelepeinek összteljesítőképessége 1 millió kW-nál nem sokkal többet tett ki, az évi villamosenergiatermelés körülbelül 2 milliárd kW-óra volt, amihez

⁷ Lenin Művei, 4. kiadás, 32. kötet, 434. old., oroszul és Lenin: Válogatott Művek, Szikra, Budapest, 1949, II. kötet, 879. old.

⁸ Sztálin Művei, 11. kötet, 254. old., oroszul és u. a., Szikra, Budapest, 1950, 275. old.

még hozzá kell tennünk, hogy a terv jóváhagyásának időpontjában a villamosenergiatermelés alig volt több, mint a háborúelőttinek 25%-a.

A villamosenergiatermelés kis gyári és községi áramfejlesztőtelepek között oszlott meg, amelyek legnagyobb részben alacsony teljesítőképességű és gazdaságosság szempontjából csekély értékű, alacsony nyomású kazánokkal és elavult gőzgépekkel voltak felszerelve. A körzeti áramfejlesztőtelepek állomásaiba besorozható áramfejlesztőtelepek teljesítőképessége a tervbevett kapacitásnak 16%-át tette ki.

Az elektromos áramfejlesztőtelepek tüzelőanyagellátása, éppúgy, mint az egész iparé, távolfekvő magasértékű tüzelőanyagra (mazut, ásványolaj, donyeci szén) volt felépítve.

Az áramfejlesztőtelepek kihasználása (teljesítőképességüket évente 2000 óránál kevesebb ideig használták ki) gyenge volt, nem dolgoztak gazdaságosan, 1 kW-óra előállított elektromosenergiára 1 kg normál tüzelőanyagnál is többet fogyasztottak.

Valamennyire is korszerűbb energiatermelő berendezés — gőzturbina, vízcsoves kazán — igen ritkán fordult elő. A villamos meghajtásnak az iparban való bevezetése a legkezdetlegesebb állapotban volt, a villamosenergiának technológiai szükségletekre való felhasználása pedig teljesen hiányzott.

Ilyen primitív energiatermelés mellett, hozzávéve még annak visszaesését is, a GOELRO célkitűzései merésznek és sokak előtt elérhetetlennek látszottak. A tervet azonban ennek ellenére nemcsak teljesítették, hanem túl is szárnyalták. A terv jóváhagyása után egyszerre széles területen megindult az építkezés, amelynek folyamatát Lenin és Sztálin feszült figyelemmel kísérték.

A villamos áramfejlesztőtelepek teljesítőképessége 15 év elteltével két és félszer meghaladta a GOELRO által tervezett teljesítőképességet.

A nagyipar termelése 1935. évben a háborúelőtti színvonalat 5,6-szer túlszárnyalta, azaz a GOELRO-tervet a népgazdaság legfontosabb területén jelentősen túlteljesítették. A leggyorsabb ütemben a nehézipar és a gépgyártás fejlődött.

A Szovjetunió energiatermelésének fejlesztésében az első perspektivikus népgazdasági terv, a GOELRO-terv jóváhagyásának harmincadik évfordulóján milyenek az eredmények?

A villamos áramfejlesztőtelepek megállapított teljesítőképességének és a villamosenergia termelésének emelkedését az alábbi adatok jellemzik:

Évek	Az összes áramfejlesztőtelepek által előállított villamosenergia (millió kW-óra)
1913	1,9
1928	5,0
1932	13,5
1937	36,4
1940	48,3

A háborúutáni ötéves terv az öt év során 11,7 millió kW összteljesítőképességű új áramfejlesztőtelepek létesítését irányozta elő, azaz az évenként üzembehelyezett új áramfejlesztőtelepek átlagos teljesítőképessége

másfélszerese a GOELRO-tervben kitűzött 10—15 év alatt elérendő kapacitásnak.

A villamosenergiatermelés 1950. évben 45-szöröse az 1913. évinek.

A Szovjetunió villamosenergia-bázisának fejlesztésében ilyen rendkívüli eredmények vannak. Még nagyobbak volnának ezek az eredmények, ha a fasiszta megszállás alá került vidékek teljesen elpusztult áramfejlesztőtelepeit nem kellett volna újjáépíteni.

Az energiagazdaság rohamos emelkedése és a technika fejlődése lehetővé tette, hogy hatalmas energiatermelő egyesüléseket létesítsenek a körzetek egybekapcsolása révén. Így hatalmas energiatermelő egyesüléseket hoztak létre a központi vidéken, a moszkvai, az ivanovi, a jaro-szlavi és a gorkiji energia-rendszereket, a déli vidéken a donmedencei, a dnyeprovszki, roosztovi, stb. energia-rendszereket.

A villamos áramfejlesztőtelepek létesítése a helyi energiaforrások: a vízierő és a helyi tüzelőanyagfajták: tőzeg, helyi alacsonyminőségű szenek, a forradalom előtt hányóra került antracit szénpor mindegyre fokozódó felhasználásának alapján fejlődött. A szovjet energiaszakértő mérnökök kimagasló eredményeket értek el a nagy nedvesség-, a magas hamu-, az alacsony kalóriatartalmú, stb. szenek racionális tüzelési módszereinek kidolgozásában. Ennek eredményeképpen a körzeti áramfejlesztőtelepek által a helyi tüzelőanyagokból előállított villamosenergia aránylagos súlya rendszeresen emelkedett:

Évek	A helyi tüzelőanyagokból előállított villamosenergia aránylagos súlya százalékban
1913	0
1928	48,7
1932	61,2
1937	64,4
1940	75,0
1947	80,0

Hasonlóképpen állandóan emelkedik a vízierőművek teljesítőképességének és a villamos vízierőművek által termelt villamosenergiának aránylagos súlya is.

A Szovjetunió villamosáramfejlesztő-telepeinek energiatermelő berendezése korát tekintve a legfiatalabb, de technikailag a legkorszerűbb. Az ipar elkezdte az egyre nagyobb nyomású gépek gyártását, az elektromos áramfejlesztő hőerőművek pedig azok kihasználását. A forradalom előtti 8—14 atmoszféra nyomású gépektől a 29 atmoszféra nyomásnál kezdve ugrásszerűen eljutott a 100 atmoszféra nyomású gépek gyártásáig.

A szovjet turbinagyártás az októberi forradalom után született meg, nem nagy teljesítőképességű turbinák gyártásával; hamarosan bevezették a 12, 25, 50 és 100 ezer kW teljesítőképességű turbináknak egy agregátban való gyártását.

A távfűtőberendezések széleskörű fejlődése és a hőelektromos centrálék építése 1931. évben kezdődött, amikor megvalósították a villamos és a hőenergia kombinált termelését, ami fokozta a tüzelőanyag hőenergiájának kihasználását és az áramfejlesztőtelep gazdaságosságát.

A villamos áramfejlesztőtelepek gazdaságos működésének egyik legfontosabb mutatószáma az 1 kW-óra villamosenergia előállítására for-

dított normál tüzelőanyag fajlagos súlya. Az élenjáró technika bevezetésének és a kihasználás fokozásának eredményeképpen a körzeti áramfejlesztőtelepeken a tüzelőanyagráfordítás fajlagos súlya az alábbi módon változott:

Évek	A tüzelőanyag-fogyasztás aránylagos súlya	
	$\frac{\text{gramm}}{\text{kW-óra}}$	1913 = 100
1913	1060	100
1928	820	77
1932	761	72
1937	624	59
1940	596	56
1947	575	54

A háborúutáni ötéves terv három utolsó évében a normál tüzelőanyag-fogyasztás fajlagos súlya még tovább csökkent. Az 1913. évhez viszonyítva 1950. évben majdnem a felére csökkent.

Az energiabázisok fejlődésének ezek az alapvető eredményei.

A GOELRO-terv összeállítása és a szovjetek VIII. kongresszusa által történt jóváhagyása óta elmúlt három évtized folyamán a Szovjetunió Lenin zászlaja alatt, a nagy Sztálin vezetése mellett gigantikus hősieket utat tett meg. Gyenge, elmaradt országból hatalmas, szocialista állammá változott át és a technika színvonalát tekintve a világ legelőrehaladottabb országa.

II.

A népgazdaság helyreállítására és fejlesztésére vonatkozó első állami terv kidolgozása nem volt megvalósítható hatalmas statisztikai anyag felhasználása és a statisztikus-közgazdászoknak a GOELRO munkálataiba való bevonása nélkül. A GOELRO-bizottságnak a munkálatok menetéről szóló és 1920. június 18-án a Központi Végrehajtó Bizottsághoz benyújtott beszámolójelentésében olvassuk: „...bármiképpen is állítottuk volna össze a gazdasági fronton elvégzendő munkálatok sorrendjének vázlatát és határoztuk volna meg a legtökéletesebb termelési módszerekre való leggyorsabb áttérés előnyösségét, mégis csak a múlt gazdasági életének rendszeres elemzésével kellett volna kezdenünk, amelynek számbavétele nélkül minden munka teljesen utópisztikus jellegű lett volna.

Ezenkívül a legóvatosabbaknak kellett lennünk, hogy az elemzést ne terhelje semmiféle felesleges ballaszt, hogy a *legfőbb erőket olyan perspektívák irányában összpontosítsuk, amelyek csakis a dolgozók hatalmának megvalósítása következtében, elsősorban tárultak fel Oroszország előtt*“.⁹

Lenin „Az egységes gazdasági terv“ című cikkében, mikor ismertette a GOELRO történetét és jellemezte a bizottság munkájának lendületét és annak összetételét, a többi szakemberekkel együtt megnevezte a statisztikusokat is.

A GOELRO már 1920. április 24-én kiadta „Közlönyének“ 1. számát, amely a legrészletesebb munkaprogrammot és azoknak a felelős személyeknek, tudósoknak, mérnököknek, agronómusoknak, statisztikusoknak felsorolását tartalmazta, akik az egyes körzetekben a pontosan megszabott

⁹ Oroszország Állami Villamosítása Bizottságának Közlönye, 1920, 4. sz., 4. old., oroszul.

feladatokat magukra vállalva az egyes albizottságokban irányítják a munkálatokat. E munkálatoknak és az azokat magukra vállaló személyeknek felsorolása a közlöny 1. számában 10 oldalt foglal el. A Legfelsőbb Gazdasági Tanács és a Földművelésügyi, valamint a Közlekedésügyi Népbiztoság legjobb erőit vonták be a munkába.¹⁰

Oroszország Állami Villamosítása Bizottságának Lenin által megemlített munkaprogramjában a statisztikai anyag felhasználását igénylő rész főbb vonásaiban a következő:¹¹

A) A meglévő községi, üzemi-gyári és egyéni tulajdonban lévő villamos áramfejlesztőtelepek kihasználása a szomszédos körzetek villamosenergiával való ellátása céljából

A közhasználatú, a gyári, az üzemi, stb. áramfejlesztőtelepek jegyzékének összeállítása kimutatva azok teljesítőképességét és felszerelését. (1000 lóerőnél nem kisebb teljesítőképességű telepek.)

Az említett áramfejlesztőtelepek jelenlegi kihasználási fokának felderítése.

Az áramfejlesztőtelepek székhelyének körzeteiben a jelenlegi villamosenergiaszükségletnek és a szükséglet jellegének felderítése.

Az áramfejlesztőtelepek tüzelőanyaggal való biztosítottságának foka és a tüzelőanyagszükséglet, a telepek kapacitásának teljes kihasználása mellett.

Az egymáshoz közelfekvő áramfejlesztőtelepek villamosenergiatermelésének központosítási lehetőségei és az ilyen kombinációk megvalósítása következtében felszabaduló berendezések felderítése.

Az áramfejlesztőtelepek teljes kihasználásához és az energiának a fogyasztókhoz való vezetéséhez szükséges felszerelési objektumok és anyagok.

Az elektrotechnikai ipar termékkészleteinek (az áramfogyasztógépek, anyagok) összeírása, amelyek a fogyasztóknál leendő felállítás céljából felhasználhatók.

A meglévő áramfejlesztőtelepek közül azoknak a telepeknek a kiválasztása, amelyeket a villamosítás széleskörű tervének bevezetése esetében is kiegészítő telepként fenn kellene tartani, valamint a fenti telepek mellett elektromos hálózat felszerelésére és fejlesztésére és az összállami elektromos hálózattal való jövőendő egyesítésére vonatkozó tervek.

B) Oroszország villamosítása általános tervének összeállítása az egyes körzetek szerint

Megkülönböztetjük: az Északi, a Központi ipari, A Volga-melléki, A Donyeci-déli, az Urali, a Kaukázusi, a Turkesztáni, a Nyugat-Szibériai körzeteket.

Az egyes körzetek programja

A körzet rövid jellemzése: a városok, ipari központok, települések, falvak száma, lehetőleg kimutatva kormányzóságok, kerületek, városok szerint a népesség számát, a településeken és falvakban a gazdaságok számát.

¹⁰ Lenin Művei, 4. kiadás, 32. kötet, 115. old., oroszul.

¹¹ Oroszország Állami Villamosítása Bizottságának Közlönye, 1920, 1. sz., 7-9. old.

A körzetekben megszűnt és meglévő iparnak, a mezőgazdaság, az erdőgazdaság, a közlekedési utak, stb. állapotának jellemzése.

A körzet és az egyes gazdasági ágak fejlődése a háborúelőtti időszakban és a legutóbbi időben a háborúval és a forradalommal kapcsolatban.

Az egyes iparágak technikai felszerelésére vonatkozó statisztikai adatok a térképen való feltüntetésükkkel együtt.

A szükségelt villamosenergia teljesítőképességére és mennyiségére vonatkozó adatok: a) az ipari vállalatok, b) a mezőgazdaság, c) a kустár-
ipar, d) a városok és falvak, e) a közlekedési utak részére.

A körzet természetes tüzelőanyagtelepeinek és vízierőműinek jellemzése.

A körzeti áramfejlesztőtelepek jövőd megterhelésére, elhelyezésére, a villamos vezetékek irányaira, az elosztóhálózat jellegére, az építmények értékére, az áramfejlesztőtelepek, hálózatok és fogyasztók részére szükségelt felszerelésekre, az építés sorrendjére vonatkozó elgondolások.

C) A mezőgazdaság és a faipar villamosítási tervének kidolgozása

D) A vasutak, vízi és országutak villamosítási tervének kidolgozása

E) Az egyes iparágak szerinti szemlék összeállítása

F) A villamosítással összefüggő kérdések megvilágítására szolgáló egyes jelentések összeállítása

(a mezőgazdaság fejlesztésének irányáról, a vasútépítési tervekről, a tüzelőanyagellátás kilátásairól, az elektrotechnikai és fémfeldolgozó-ipar fejlesztésének tervéről, Oroszország vízierőiről, stb.)

G) Az egyes körzetek szerinti munkálatok összesítése és Oroszország villamosítási tervére vonatkozó jelentés összeállítása

A GOELRO munkatervének e rövid ismertetéséből is látható, hogy milyen nagy szerep jutott ebben a gazdaságstatisztikai megfigyelésnek és az egy időpontra rögzített „pillanat-statisztikának“. Ez utóbbinak különösen nagy szerepe volt az úgynevezett „A. programban“, amelyet a legközelebbi időszakra a kényszerítő szükség, a gazdasági romlás viszonyai között megkövetelt legsürgősebb jellegű intézkedések megtétele szempontjából állítottak össze.

Annak megvilágítása, ami közvetlenül kéznél volt, aránylag könnyű volt. Az elemzés nehézsége a célszerű intézkedések megtervezésében állott.

Az „A. program“ adatainak gazdaságstatisztikai elemzése alapján véve a teljes megoldásokat előre kijelölte: szabaduljon meg gyorsan az ország a gazdasági romlástól és ezzel együtt határidő előtt teljesítse és túlteljesítse a „B. terv“ alapvető feladatait.

A „B. tervnek“, a GOELRO-terv alapvető, perspektivikus, 10—15 évre szóló részének, kidolgozásánál a statisztikai adatok felhasználása más, jelentősebb nehézségekbe ütközött.

Maguk a GOELRO-terv szerzői, e nehézségekről így nyilatkoztak: „E munkának nehézsége annak alkotó jellegében rejlik: a régi összeom-

lott, az új a kialakulás folyamatában van. Éppen ezért sem a multa, sem a jelenre vonatkozó statisztika a maga számszerű eredményeivel nem adhat teljesen kimerítő és pontos útmutatásokat.¹²

Közvetlenül a fent idézett megállapítás után a statisztika által a népgazdasági terv szerzőinek nyújtott útmutatások jellegéről ezt olvassuk: „Figyelembevétel, hogy a háborúelőtti időben még, ha nagy áldozatok árán is, de a népgazdaság egyes ágazatainak munkájában mégis elérték bizonyos egybehangolást a gazdasági fejlődés perspektíváinak kidolgozásánál, a háborúelőtti gazdaságstatisztika anyagának oly módon való elemzéséhez kell fogunk, amelynek célja az egyes népgazdasági alapvető ágak bizonyos arányainak megvilágítása. Ily módon szinte algebrai egyenleteket kaphatunk, amelyek visszatükrözik a népgazdaság multa vonatkozó fejlődési folyamatát. Itt azonnal meg kell tennünk a helyesbítéseket, figyelembevétel a haladó országok tapasztalatait és a gazdaság minden területén az erőknél megfelelően értékelve azt a változást, amely szükségszerű következménye a dolgozók győzelmének“.¹³

Határozott tudatában annak, hogy a dolgozók fiatal köztársaságának győzelme csak a munka hatékonyabbá tétele, gépesítése és észszerűsítése útján a munkatermelékenység emelésének eredményeképpen érhető el, a GOELRO-terv szerzői mindenekelőtt arra törekedtek, hogy megtalálják és meg is találták azt az alapvető tényezőt (az alapvető láncszemet), amely a munkatermelékenység emelésével lehetővé teszi, hogy a legkisebb erőmegfeszítéssel és költséggel a legnagyobb eredményt, azaz a munkatermelékenység lehető legmagasabb mértékű emelkedését eredményezze. A terv szerzői meggyőzően bebizonyították, hogy ez a tényező a körzeti villamos áramfejlesztőtelepek és elektromos távvezetékek segítségével az egész országra kiterjedően megvalósított villamosítás.

„A körzeti áramfejlesztőtelepeknek az egész népgazdaságban döntő jelentőségük van azért is, mert lehetővé teszik, hogy a legkisebb költséggel, a legkisebb számú támaszponton, a természetes alapvető energia-készletekről nyert energiafelhasználás legpontosabb számbavétele mellett termékennyé tegyék a népgazdaság minden ágát, egyszerre kiterjesztve tevékenységüket az ország óriási területére“.¹⁴

Ez a ma vitathatatlan és nyilvánvaló következtetés — 1920. évben távolról sem volt vitán felül álló.

Az akkori napilapokban és folyóiratokban az egységes gazdasági tervről számos cikk jelent meg, amelyek az ország helyreállítására vonatkozó át nem gondolt, reakciós recepteket tartalmazták.

Nyilvánvaló, hogy a GOELRO-terv szerzői ezekre a törekvésekre gondoltak, amikor így írtak: „... elsősorban annak a kérdésnek megoldása áll előttünk, hogy alkotó gazdasági tevékenységünknek hol van a súlypontja, vajjon a rendelkezésre álló munkaerők kihasználásában-e, amelyeket számunkra az OSzFSzK hatalmas népessége biztosít — az évszázadok során kialakult szokásos munkaviszonyok között, amelyeket e munkaviszonyok nagymérvű primitívsége következtében aránylag könnyű újra felépíteni vagy pedig fordítva, előnyösebb számunkra a termelés leg-

¹² Az OSzFSzK villamosítási terve. Bevezetés. A szovjetek VIII. kongresszusának beszámolójához, Moszkva, 1920, 23. old., oroszul.

¹³ U. o.

¹⁴ U. o., 12. old.

körszerűbb európai módszereire való gyors áttérés? Más szavakkal, vajjon nem a paraszt, a kusztáriparos, a kézműves, a kis gyár van-e a legkisebb ellenállás vonalán?¹⁵

A GOELRO-terv határozottan elutasította ezt a felfogást, kimutatva, hogy „a kérdés ilyen feltevése tekintet nélkül a szemmel látható gyakorlati szempontokra, nagyon utópisztikus volna”.¹⁶

A GOELRO-terv az országot határozottan az alapvető termelési alapok állományának éles megváltoztatása, a gazdaság frontjának kiegyenlítése felé „a politikai társadalmi alakulat eredményeinek színvonalára felé” irányította.¹⁷

A GOELRO-terv gazdaságstatisztikai elemzésének alapjául egy mélyrehatóan megismert, világos és pontos gazdasági elmélet — a szocializmus elmélete, a bővített újratermelés és az ipar területi elosztásának marxista elmélete — szolgál.

A gazdaságstatisztikai elemzés a jelenségeket mozgásukban, kölcsönös összefüggéseikben vizsgálja és azokat minden lehetséges oldalukról megvilágítja.

Mindamellett a gazdaságstatisztikai elemzés nincs túlterhelve számokkal, a szerzők nagy hozzáértéssel néhány számban világos képet tudnak nyújtani és meg tudják mutatni a legfontosabbakat.

A GOELRO-terv gazdaságstatisztikai elemzése rendkívüli céltudatos-ságával tűnik ki: az összes táblázatok, a számítások és az egyes számadatok egyetlen irányban haladnak — mindezek vagy a terv alapvető téziseit bizonyítják, vagy a kitűzött célok elemzéséhez vezető utat mutatják.

E cikk keretei között nincsen lehetőség arra, hogy a GOELRO-tervnek, a népgazdaság egyes ágait és a köztársaság egyes körzetei közigazgatását tárgyaló és a tervhez csatolt gazdaságstatisztikai elemzés tartalmának minden gazdaságát kimerítsük (a könyvben körülbelül 700 oldal).

Csak néhány példát idézünk.

A GOELRO-terv szerzői abban a törekvésükben, hogy a termelés összesítő eredményeiben megadják a munkaerő szerepének helyes megoldását és perspektíváját, a háborúelőtti statisztikának csak két szám-szerű adatára hivatkoznak: a felnőtt népesség számára (57 millió) és a mechanikus hajtóerők teljesítőképességére (13 millió lóerő). A legelemibb számítás is lehetővé teszi annak a következtetésnek levonását, hogy a fenti, aránylag kismennyiségű mechanikus hajtóerő teljesítőképességének helyettesítésére, amellyel az ország a háborúelőtti időben rendelkezett, egy műszak esetében nem kevesebb mint 100 millió munkást kellett volna beállítani vagy két műszak esetében 200 milliót, azaz $3\frac{1}{2}$ -szer nagyobb népességre lett volna szükség, mint amennyi tényleg volt.

Bármennyire durva is ez a számítás, mégis a legnagyobb meggyőző erővel mutatja mind az 1920. évi gazdasági pusztulás legyőzéséhez, mind pedig az országnak a progresszív fejlődés vonalára való állításához vezető utat.

A GOELRO-terv szerzői elemezték a fennálló súlyos tüzelőanyagválság okait, keresték annak megszüntetéséhez és a tüzelőanyagellátás meg-

¹⁵ Az OSZFSZK villamosítási terve. Bevezetés. A szovjetek VIII. kongresszusának beszámolójához, Moszkva, 1920, 13. old., oroszul.

¹⁶ U. o.

¹⁷ U. o. 14. old.

szervezéséhez vezető utat. Az analízis céljaira felhasználták a tüzelőanyag-szükségletre, a szénkitermelésre, a szénzállításra, az egyes fogyasztók által felhasznált tüzelőanyagra, a tüzelőanyag hőtermelőképességére, a szénbányának munkatermelékenységére és a természetes készletekre vonatkozó adatokat összehasonlítva a legfejlettebb kapitalista országok adataival és azokat a következő táblázatban foglalták össze:

Megnevezés	Egység	Európai Oroszország (Lengyelország nélkül)	Németország	Anglia	USA
Egy főre eső normál tüzelőanyagfogyasztás ...	év/pud	40	150	280	270
A felhasznált tüzelőanyag átlagos hőtermelő-képessége	kg/kalória	4000	6000	7000	7000
A fogyasztócsoportok (megközelítő megoszlás):					
Háztartási szükséglet	%	48	10,5	7	7
Közlekedés	%	24	10,5	14	20
Ipar	%	28	73	79	73
Egy bányászra eső átlagos munkatermelékenység (természetes mértékességben)	év/pud	9500	15000	16500	42000

Ez a táblázat lehetővé tette, hogy a forradalomelőtti Oroszország tüzelőanyag-mérlegének lehetetlen állapotára vonatkozóan is levonhassuk a következtetéseket: a tüzifának és a távolból szállítandó tüzelőanyagoknak túlnyomó súlya, a helyi tüzelőanyagfajták jelentéktelen szerepe, a tüzelőanyagoknak a szállítást megnehezítő nagy mennyisége, a döntő tüzelőanyagfajták határmenti fekvése.

Határozottan visszautasították a forradalomelőtti Oroszország burzsoá tudósainak azt a megállapítását, hogy „Oroszország a tüzelőanyag organikus deficitének országa“ és a GOELRO-terv szerzői kijelentették, hogy „a természetes tüzelőanyagkészletek miatt egyáltalán nem kell panaszkodnunk“.¹⁸

A GOELRO szerzői helyesen állapították meg, hogy ez a táblázat megadja a kulcsot a legfontosabb válság, a tüzelőanyagválság megértéséhez. Már ez a táblázat is megmutatta a tüzelőanyagválság megszüntetéséhez vezető utat, de a szerzők nem elégedtek meg ezzel, hanem felhasználták az összes tüzelőanyagfajták fogyasztására vonatkozó adatokat is.

Megnevezés	Technikai fogyasztás		Összfogyasztás	
	millió pud	%	millió pud	%
Donyeci szén.....	1300	51	1320	26
Ásványolaj	520	20	540	11
Tüzifa	600	23	3020	60
Helyi szénfajták	110	4	110	2
Tőzeg	50	2	50	1
Összesen	2580	100	5040	100

Megállapították azt is, hogy a 60. szélességi foknál délebbre fekvő tőzéghegyek évenkénti növekedése normál tüzelőanyagra átszámítva nem kevesebb mint 5 milliárd pudot tesz ki, azaz annyit, mint a forradalomelőtti Oroszország egész évi tüzelőanyagfogyasztása.

¹⁸ Az OSzFSzK villamosításának terve. Bevezetés. A szovjetek VIII. kongresszusának beszámolójához, Moszkva, 1920, 26. old., oroszul.

Átérve az egyes tüzelőanyagfajták kitermelési viszonyainak elemzésére, a GOELRO-terv szerzői megállapítják:

a donyeci tüzelőanyag tekintetében — a forradalomelőtti szénbányászati rablógazdálkodás jellegét, a szénbányáknak a szénrétegződés miatti nehézségét, a tárnák mechanikai felszerelésekben való gyengeségét és e felszereléseknek elégtelen kihasználását és mindezekből az egyetlen kiutat, a villamosítás szükségességét;

a tőzeg tekintetében — a munkáslétszám csökkentésének szükségességét, mint a tőzegkitermelés fejlesztésének alapvető feltételét és a kitermelésnek villamosítás útján való gépesítését;

a tüzifa tekintetében az értékes épület- és haszonfának barbár pusztítását fűtési célokra, a szállítás döntő jelentőségét, a gépesítés szükségességét, amely itt is a villamosításhoz vezet;

az ásványolaj tekintetében a rablógazdálkodást és a kérdés egyetlen észszerű megoldását: a villamosítást;

a tüzelőanyagszállítás tekintetében — az elfogyasztott tüzelőanyag mennyisége meghaladja a közlekedési hálózat teljesítőképességét, a közlekedést túlterheli a tüzelőanyagszállítás. Meggyőző adatokat hoznak fel arra vonatkozóan, hogy melyek azok a határok, amelyekén túl a vasúti szállításra felhasznált tüzelőanyag meghaladja a szállított tüzelőanyag hasznosítható kalória értékét. A probléma megoldása az alacsonyminőségű tüzelőanyagfajták lelőhelyén villamos áramfejlesztőtelepek építése és a tüzelőanyagok szállítását fel kell cserélni a villamosenergiának a távvezetéseken való jobb és könnyebb szállításával, magát a szállítást kell villamosítani.

A kifejtett és meggyőző érvek súlya alatt a GOELRO-terv szerzőivel együtt bármely olvasó levonhatja a következtetéseket: hogy a tüzelőanyag-probléma alapvető és döntő megoldásának egyetlen módja a villamosítás.

A GOELRO-terv szerzői hasonló módszerekkel és eljárásokkal a népgazdaság egyéb ágait is gazdaságstatisztikai elemzés alá vették, kifejtve azok alapvető tételeit és az egyes ágazatok fejlesztésének észszerű perspektíváit s végül kimutatták a villamosenergiával való ellátásuk forrásait.

A GOELRO munkáiból a statisztikusok számára csak néhány tanulságos következtetést hoztunk fel, de ezek a gazdaságstatisztika elmélete és gyakorlata szempontjából nem merítik ki e munkálatok jelentőségét. Rendkívül fontosnak tartjuk még az alábbiakat is.

Kimerítő alaposan elsősorban mutatták ki a villamos áramfejlesztő telepek jelentőségét és szerepét, ahogyan az ma a kiválasztott kategóriák statisztikai vizsgálatában szokásos. A Központi Statisztikai Hivatal abban az időben az elfogadott hivatalos osztályozás szerint az áramfejlesztőtelepeket „fizikai energiatermelés és vízellátás” című rovatokban rejtette el.

A GOELRO-terv olyan gazdasági körzetbeosztásokat adott, amelyből minden nehézség nélkül felismerhetjük a körzeteket, bár azok földrajzilag megváltoztak. Azonban ezek a statisztikai munkálatokban ma is alkalmazhatók.

A gazdaságstatisztikai elemzésekben és magában a GOELRO-tervben is széles körben alkalmazták a mérlegmódszert. A GOELRO munkáiban megtalálhatjuk a tüzelőanyag-, a villamosenergia-, a fém és felszerelés-,

az építkezési anyag-, a pénzügyi és munkaerőmérlegek legfontosabb tételeit. Lenin a szovjetek VIII. Össz-oroszországi kongresszusán mondott beszédében rámutatott arra, hogy a GOELRO-terv összeállításában milyen jelentőségük volt ezeknek a mérlegeknek.

A GOELRO munkáiban megtaláljuk, bár nem egy külön fejezetben és nem elég részletesen kifejtve, a műszaki-gazdasági mutatószámok és a műszaki-gazdasági normák összeegyeztetett rendszerét.

A GOELRO munkáiban elsősorban foglalták rendszerbe a hasznos ásványok, nevezetesen a tüzelőanyagok természetes készleteire vonatkozó adatokat és összeállították a köztársaság vízienergiáira vonatkozó adatokat, azaz megvetették alapját a termelési erőforrások statisztikájának.

A GOELRO munkájába magasképzettségű mérnököket vontak be. Ez biztosította a műszaki és gazdasági megfontolások összeegyeztetését, az új technika figyelembevételét és ilyen módon megteremtették az alapját az élenjáró technikai vívmányok bevezetése statisztikájának.

Végezetül a GOELRO-tervvel összefüggésben nyert jelentős mértékben meghatározást és megfogalmazást a szovjet gazdaságstatisztika egyik alapvető feladata — az állami népgazdasági terv teljesítési menetének folyamatos megfigyelése.

A szocialista tervezés és a szovjet állami statisztika a GOELRO-terv megállapítása óta eltelt harminc év alatt hatalmas mértékben fejlődött. Ha most az állami tervezés széles körre kiterjedő, mindent felölelő számvitelen alapszik, ha az állami statisztika a céltudatos tervezés részére anyagot szolgáltatva egyidejűleg a gazdasági tervek teljesítését is figyelemmel kíséri, ha fejlődésében és tökéletesebbé válásában mind jobban megközelelti a népgazdaság módszeres vizsgálatára vonatkozóan Lenin és Sztálin által kijelölt utat, akkor az első hatalmas lépéseket ebben az irányban még a GOELRO-terv összeállítására alakított bizottság munkájában résztvevő közgazdász-statisztikusok tették meg.

A Szovjetunió Minisztertanácsa Sztálin elvtárs kezdeményezésére és útmutatása alapján történelmi nevezetességű határozatot hozott a Volgán létesítendő kujbisevi és sztálingrádi vízielektromos-erőműtelepek, a a Dnyeperen létesítendő kahovi vízielektromos-erőműtelep, továbbá a Turkmén Főcsatorna, a délukrajnai, az északkrími és a Volga—Doncsatorna építéséről. Ezeket a hatalmas építkezéseket joggal nevezik a kommunizmus építkezéseinek. Sem a méretek, sem az építkezés rendkívül rövid határidői tekintetében nincs ezekhez hasonló. Ezek az építkezések a kommunista társadalom magasztos építésének kétségtelen és vitathatatlan jelei, amelyeknek az a céljuk, hogy részére a szükséges energetikai és anyagi-műszaki bázist megteremtsék. Ezek az építkezések a nagy Szovjetunió népgazdaságának átalakításában és kapacitás tekintetében gigantikus méretekben fellendülő villamosításában új szakaszt nyitnak.

A Volgán létesítendő vízierőműtelepek kapacitása (a kujbisevi erőműtelepeké kb. 2 millió kW, a sztálingrádi erőműtelepé 1,7 millió kW) felülmúlja a GOELRO-tervben előírányzott 10—15 év alatt felépítendő 30 objektum kapacitását.

Az új vízierőműtelepek évente több mint 10 milliárd kWó-t, azaz az egész energiatermelésüknek felét Moszkvának, több mint 5 milliárd kWó-t a Volgán túli körzeteknek és több mint 1 milliárd kWó-t a központi fekete-föld területeknek fognak átadni.

Az energiaszolgáltatás említett iránya szükségessé teszi *először*, hogy az elektromos vezetékek feszültségét majdnem kétszeresére növeljék, illetve, hogy az energiát nagyfeszültségű egyenáram formájában szállítsák, azaz mindkét esetben modern, eddig még nem látott technikát kíván, ami a volgai vízierőművekkel együtt fog megvalósulni.

Másodszor az energiaszolgáltatásnak a Szovjetunió Minisztertanácsa által hozott határozatban megjelölt iránya azt jelenti, hogy kétszer akkora távolságra fognak elsődleges energiát szállítani, mint ezidő szerint.

Az elektromosenergiának a kujbisevi és sztálingrádi körzetekből Moszkvába való szállítása, *harmadszor* nemcsak *mennyiségi*, hanem *minőségi* fejlődést is jelent: 5—6 év múlva megvalósul a Szovjetunió európai területének egységes magasfeszültségű hálózata, azaz megvalósul a körzeti energiarendszerről az új, eddig nem látott méretű körzetekközötti egységes energiarendszerre való áttérés.

A lenini úton haladva, Sztálin elvtárs, a bolsevik párt bölcs, zseniális vezetésével a szovjet nép biztosan halad a kommunizmus ragyogó magaslatai felé.

A

STATISZTIKAI TÁJÉKOZTATÓ

összefoglaló adatokat tartalmaz az ötéves terv első évéről, a Szovjetunió hatalmas iramú fejlődéséről és a szocializmust építő népi demokráciákról. „Kapitalista országok” című rovata statisztikai adatokkal mutatja be az imperalista tábor háborús készülődését és a kizsákmányolt dolgozók növekvő nyomorát.

Ára: 3,— forint

Kapható:

IBUSZ-pavilonokban és a Statisztikai Szemle kiadóhivatalánál (Budapest V, Kossuth Lajos-tér 13—15. III.)

Telefon: 115—472

SEBESTYÉN GYULA:

A MUNKA TERMELÉKENYSÉGE AZ ÉPÍTŐIPARBAN

„A munka termelékenysége, ez végeredményben a társadalmi rend győzelme szempontjából a legfontosabb, a legfőbb dolog.“

(LENIN)

„A munka termelékenysége (Marxnál néhol: ‚a munka termelőereje‘) az emberi munkaerő azon képessége, hogy használati értékeket hozzon létre. A termelékenység nagyságát meghatározott, a munkamennyiség által előállított használati értékek mennyiségével (volumenével) mérjük. A termelékenység színvonalától függően azonos munkamennyiség azonos idő alatt több, vagy kevesebb terméket hoz létre.“¹

A termelékenységnek a fentiek szerinti alapvető mérési módja csak egynemű termék előállítása esetén lehetséges (szénbányászat, téglá-, cementgyártás, stb.). Ilyenkor a termelt szén (tégla, cement, stb.) mennyiségét közvetlenül viszonyítjuk a termeléséhez elhasznált munkaidőhöz (munkaórákhoz, munkanapokhoz, átlagos munkáslétszámhoz, stb.). Különböző fajtájú termékek előállítása esetében a fenti módszerrel már nem érünk célt. Ilyenkor a használati értékek mennyiségét *értékükkel* jellemezzük, mint ami a létrehozott termékek volumenének egységes mértékegységben való számbavételére alkalmas és a munka termelékenységét a termelt értéknek a ráfordított munkaidővel vett hányadosaként — közvetve — mérjük.

A munka termelékenységének objektív, tudományos mérése csak szocialista és szocializmust építő népgazdaságban lehetséges. A burzsoá közigazdaság számára a munka termelékenysége rendszerint és törvényszerűen ferdtítés tárgya. Szocialista államban ezenfelül (tehát a munka *természetes és értékindexén* felül) a munka termelékenységét a *munkaindex* útján fejezhetjük ki.

Gyakori tévedés kellő ideológiai képzettséggel nem rendelkező gyakorlati statisztikusok és tervmunkások körében, hogy a munka termelékenységét mint a munkaidőegység alatt előállított *értéket* fogják fel. Ez alapvető hiba.

Valójában „a bizonyos munkaidő alatt vagy bizonyos munkamennyiséggel elkészíthető áruk *száma*, vagy tömege, az alkalmazott munka *termelőerejétől* függ“ (Marx) és fordítva, a munka termelékenységének emel-

¹ Marxistische Forschung. Mitteilungen des Forschungsinstituts für den Wissenschaftlichen Sozialismus beim Parteivorstand der sozialistischen Einheitspartei Deutschlands, Berlin, 1949, 13. old.

kedése a kapitalizmus marxista politikai gazdaságtana szerint csak az áruk mennyiségét növeli, de nem növeli azok összértékét.

A termelékenység általános kérdéseire jelen cikk keretében nem térünk ki és azokat ismerteknek feltételezzük. E helyen a munka termelékenységének csak az építőiparban (pontosabban: a szerelőiparral együtt vett magasépítőiparban) jelentkező kérdéseivel foglalkozunk.

*

Az építőipari termelés roppant változatossága eredményeként a termelékenység mutatószámának kiszámításához alapvetően a termelés terjedelmének értékformában való kifejezését kell használnunk. Ezért a termelékenység helyes számításának alapfeltétele a termelési érték helyes meghatározása. E tekintetben nálunk még számos hiányosság van, melyekre nagyrészt helyesen mutatott rá Lengyel László a Statisztikai Szemle ez évi áprilisi számában megjelent cikkében. A termelési érték meghatározása általában bizonyos nehézségekkel jár a hosszú termelési ciklusú iparágakban és ezek közül is különösen az építőiparban. A műszaki készítés fokának helyes meghatározása az építőiparban egyes elkészült szerkezeti elemek mennyiségének a megállapításán (felmérésén) és értékének a meghatározásán alapul. Így a részben elkészült épület összetehető az egyes elkészült részletszerkezetek, befejezett terméknek számító meghatározott mennyiségei összegéből, azaz

$$\bar{E} = \sum m \cdot \acute{e},$$

ahol $\bar{E}$ = a részben elkészült épület értéke,

$\acute{e}$ = az egyes szerkezeti elemek értéke,

m = az egyes szerkezeti elemek elkészült mennyisége.

Szerkezeti elemek tekintendő például: 1 m³ fal, 1 m² ablak vagy ajtó, stb. A fentiek helyes számításához biztosítani kell a helyes felmérést (mennyiségmegállapítást) és az egyes szerkezeti elemek helyes értékelését. Mindkét feltétel teljesítésének útja a Szovjetunió gyakorlata nyomán ismeretes előttünk; a megvalósításhoz azonban még sok teendőnk van. A végzett mennyiségek hanyag, (nem egyszer tudatosan) pontatlan megállapítását, az értékelés helytelen elvégzését gyakran éppen a kapott teljesen irreális termelékenységi értékek árulják el. Lássunk egy példát. Az Építésügyi Statisztikai Tájékoztató 1949. február—márciusi száma az állami vállalatoknál az 1 fizikai munkavállalóra eső termelésre nézve többek között az alábbi adatokat közli (értékek forintban):

Vállalat neve	1948. aug.	1948. szept.	1948. okt.	1948. nov.	1948. dec.
M. Márton J.	2755	3940	2726	1721	8132
Debreceni V.	2804	3945	2718	3620	2493
Nyíregyházi V.	5551	2357	3512	2140	3574
Békéscsabai V.	2917	3903	2726	3804	2006

A fenti termelékenységi értékalakulások teljesen irreálisak és a termelési érték havonkénti, hol a ténylegesnél magasabb, hol annál alacsonyabb megállapításán alapulnak. Igaz, ezek az adatok, hogy úgy mondjuk, az építőipari statisztika csecsemőkorából valók. A termelési érték megállapításának módja az elmúlt két évben — különösen az utolsó

hónapokban — sokat fejlődött, de nem tagadható, hogy a legutóbbi hónapokból is vehettünk volna ilyen (bár már kevésbé kirívó) példákat.

Sokat fejlődött, de még mindig hiányosságokat tartalmazó a költség-számítási rendszerünk. Itt is a Szovjetunió kialakult, fejlett költségvetés-készítési, költség-számítási rendszerét átvéve kell a SzUSzN-kötetek (*Szpravocsnyik ukрупnyonnih szmetnih norm*) mintájára költség-számítási normáinkat; a SZUPR- és UKN-kötetek (*Szpravocsnyik ukрупnyonnih pokazatyelaj raszhoda rabocsej szili i matyerialov*, illetőleg *Ukрупnyonnie konsztruktivnije elementi zdanyii*) mintájára építőipari normatíváinkat kialakítani. Ezzel együtt kell a termelési érték fogalmi és gyakorlati meghatározásának kérdését rendezni. A szovjet tapasztalatok irányában való fejlődés valóságban minden sikeres munka előfeltétele. Az e téren ránk váró és itt nem részletezett teendőket lépésről lépésre megvalósítjuk.

A termelési érték meghatározásának pontatlanságai azonban kevésbé érezhetőek, ha a számokat nem vállalatonként, hanem összesítve vizsgáljuk. Alább következik az egy állományi munkásra eső termelési érték alakulása havonként az elmúlt két év során a magasépítőiparban:

Hónap megnevezése	1949.	1950.	1951.
	évi	évi	évi
	termelékenység indexe (1949 január = 100)		
Január	100,0	103,3	120,8
Február	100,6	113,3	137,6
Március	103,1	124,0	146,5
Április	99,7	123,4	—
Május	101,3	142,4	—
Június	107,9	146,9	—
Július	112,2	141,0	—
Augusztus	113,7	144,9	—
Szeptember	116,3	158,3	—
Október	107,5	158,3	—
November	106,2	150,2	—
December	117,6	134,8	—

A táblázatban foglalt számértékek 1949. évi (tehát terv-) áron vannak megadva. Hivatalos árindex híján az eddigi számítások alapján történt ez, és pedig úgy, hogy az 1949. évi termelékenységi értékeket változatlanul hagytuk, az 1950. éveket 3%-kal, az 1951. éveket pedig további 6,5%-kal megemeltük. Az 1949. évről 1950. évre történt változás az önköltségcsökkentés eredményeként a költség-számítási normákban bekövetkezett változás eredménye volt; az árszint 1951. évi csökkenése pedig adó- és haszonkulcs-rendeletek módosításából adódott. Így az átszámítás eredményeként a táblázatban szereplő értékek valóban összehasonlíthatók.

Az egyes számértékek közül csak az 1949. decemberi (és ennek eredményeként az 1950. januári) igényel bizonyos fenntartást. A vállalatok ugyanis valószínűleg 1949 decemberében a ténylegesnél magasabb (és ennek eredményeként 1950 januárjában a ténylegesnél alacsonyabb) termelési értéket jelentettek be. A táblázat a termelékenység jelentős emelkedéséről tanúskodik.

Még erősebb az emelkedés az 1948., vagy az azt megelőző évekhez viszonyítva. Itt azonban figyelembe kell venni azt, hogy 1948 tavaszáig állami magasépítőipar tulajdonképpen még nem létezett és a termelékeny-

ség értékmutatói a magánépítőmestereknél foglalkoztatottakra nézve nem állnak rendelkezésre. Az 1948. év (de sok tekintetben még az 1949. év is) a hazai építőipari statisztika megteremtésének időszaka volt.

A közölt számok világosan mutatják az építőiparban a munka termelékenységének jelentős emelkedését. A dolgozók megváltozott viszonya a munkához, az emelkedő életszínvonal, a mind jobban benyomuló új technika, az új sztahanovista munkavégzési módok, jobb munkaszervezés: ezek a termelékenység emelkedésének fő tényezői.

Az 1951. évre jóváhagyott terv a termelékenységnek a szerelőipar nélkül számított magasépítőiparban az 1950. évihez képest 18%-os, a szerelőiparban pedig 13%-os növekedését írja elő. Ez nem csekély feladat, de építőiparunk — a már eltelt hónapok tanúsága szerint is — képes e feladat megoldására. A végrehajtással, mint az építőipar egyik központi kérdésével, az építőipar vezetői és vezetőszervei közvetlenül foglalkoztak és foglalkoznak és részletes munkaterv készült az építőiparban dolgozó, a termelést követlenül irányítók (iparági főosztályvezetők, trösztvezetők, vállalati igazgatók) részére, mely tényezőnként taglalja a termelékenységi terv előírásai teljesítésének útját.

Foglalkoznunk kell még az építőipari termelékenység idényszerűségének kérdésével. A Statisztikai Szemle 1950. évi novemberi számában foglalkoztam az építőipari termelés idényszerűségével. Bár az idényszerűséget nagymértékben csökkentettük, az teljesen nem szűnt meg és így az egyes negyedévek termelési értéke, az egész évi termelési értéke az alábbiak szerint alakul:

I. negyedév termelése	$\alpha_I \cdot T$
II. „ „	$\alpha_{II} \cdot T$
III. „ „	$\alpha_{III} \cdot T$
IV. „ „	$\alpha_{IV} \cdot T$

ahol T = az éves termelési érték;

$$0,17 < \alpha_I < 0,20; \quad 0,23 < \alpha_{II} < 0,25; \quad 0,26 < \alpha_{III} < 0,32; \quad 0,25 < \alpha_{IV} < 0,30$$

Általában a jelen viszonyok között az I. negyedév termelési értéke a legalacsonyabb és a III. (esetleg kivételesen a IV.) évnegyed termelési értéke a legmagasabb. A termelékenység negyedévi alakulása

I. negyedévi termelékenység	$\beta_I \cdot t$
II. „ „	$\beta_{II} \cdot t$
III. „ „	$\beta_{III} \cdot t$
IV. „ „	$\beta_{IV} \cdot t$

ahol t = a termelékenység évi értékének $\frac{1}{4}$ -e

$$0,75 < \beta_I < 0,95; \quad 0,85 < \beta_{II} < 1,00; \quad 1,00 < \beta_{III} < 1,10; \quad 1,00 < \beta_{IV} < 1,10$$

Nyilvánvaló, hogy mind a termelési értéket, mind pedig a termelékenységet illetően törekedni kell a IV. évnegyedi és az ezt követő I. évnegyedi visszaesés kiküszöbölésére.

A termelési érték idényszerűsége nagyfokú létszámingadozást követelne meg akkor, ha a termelékenységben nem volna idényszerűség. Ez esetben a létszám a termelési érték változásával párhuzamosan változnék. A termelékenység idényszerűsége ellene működik ennek a létszámhullám-

zásnak, tehát azt csökkenti. Így, ha a negyedévi átlaglétszámokat a termelés és termelékenység fenti egyenlőtlenségeiből közvetlenül számítjuk, az alábbiakat kapjuk:

$$\text{évi } l = \frac{T}{t}, \text{ ahol } l = \text{átlaglétszám};$$

$$\text{negyedévi } l_{\min} = \frac{4 \cdot \alpha_{\min} \cdot T}{\beta_{\max} \cdot t} \text{ és}$$

$$\text{negyedévi } l_{\max} = \frac{4 \cdot \alpha_{\max} \cdot T}{\beta_{\min} \cdot t}$$

A számítást elvégezve

$$0,72 < l_I < 1,07; \quad 0,92 < l_{II} < 1,18; \quad 0,95 < l_{III} < 1,28; \quad 1,00 < l_{IV} < 1,20$$

Konkrét esetben természetesen az egyenlőtlenségek egyenlőségekké változnak. Megjegyzendő, hogy az átlagbérrre (és a beralapra) a fenti számítás továbbvihető. A gyakorlatban általában az átlagbér is kisebb mértékben emelkedik az évi átlagbér fölé, mint a termelékenység és kisebb mértékben is süllyed a legalacsonyabb termelékenységű negyedévekben az évi átlagbér alá. Ez a munkások kiegyenlített keresheti viszonyait eredményezi.

A fentiek szerint azt mondhatjuk, hogy az átlagnál magasabb termelési értékű negyedévek részben az átlagnál magasabb termelékenység és csak részben az átlagosnál nagyobb munkáslétszám eredményeként jönnek létre és fordítva, az átlagosnál kisebb termelési értékű negyedévek az építőiparban általában csak részben az átlagosnál kisebb munkáslétszám, hanem részben az átlagosnál alacsonyabb termelékenység együttes eredményeként is, jönnek létre.

Ne fetisizáljuk el a fenti számításokat! Ezek a tervezés és elemzés során segítségünkre lehetnek, de nem bírnak önálló gazdasági törvény erejével. A felírt számok a jelen viszonyai között érvényesek és éppen arra alkalmasak, hogy új viszonyokat hozzunk létre. Döntő feladat a termelés, a termelékenység és az átlagbérek hónapról hónapra, évnegyedről évnegyedre való szakadatlan emelkedését elérnünk.

Az eddigiekben egyszerűen termelésről beszéltünk. Ámde az építőipari szervezetek sokoldalú tevékenységet fejtenek ki. Ezért a termelékenység számítását is differenciálni kell legalább a főbb tevékenységi ágak szerint.

Ez a követelmény az építőipari trösztök megszervezésével fog lehetővé válni. A trösztöknek vállalatai lesznek. Lesznek építőipari vállalatai, lesznek szakipari (festő, üveges, stb.), termelőipari, stb. vállalatai. E vállalatok mind külön-külön számíthatják termelékenységi mutatóikat és emellett a tröszt összesítve is számíthatja termelékenységét. Ez az előttünk álló fejlődés számos, ma fájó probléma megoldásában segítségünkre lesz és mélyebb bepillantást fog lehetővé tenni számunkra az építőiparban a munka termelékenysége alakulásába.

*

Az építőipari termelés egyes részleteire egymástól erősen eltérő termelékenységi értékmutatók jellemzők. Így például ez év április havában egyes meghatározott profilú vállalatoknál a termelékenység értéke a következő volt (az egész magasépítőipar termelékenységi értékmutatójának értékét 100-nak felvéve):

Vállalat megnevezése	Termelékenység
Épületburkoló V.	239,5
Épületszigetelő V.	271,6
Épületüvegező V.	230,1
Tetőfedő V.	140,9
Országos Lakásépítő V.	93,8
Győri Épületszerelő V.	150,5

A fentiek azt is megmutatják, hogy az építőiparban a termelékenységek értékmutatóinak hónapról-hónapra történő változásai nem mindig fejezik ki hűen a munka termelékenységének valódi alakulását. Egy-egy építkezés kezdetén és végén a termelékenység értékmutatója alacsonyabbra adódik, mint az építkezés derekán, amikor a nagyértékű anyagokat tömegesen építik be az épületbe. Az egész építőiparban is nem egyszer túlnyomóak a kezdési és felvonulási, vagy befejezési munkák, melyek termelési értékmutatója kisebb, mint a más időpontokban döntő módon készülő magas termelékenységű munkanemek. Az építőipari termelékenység alakulásának ez a változatossága a kiértékelésben további nehézségeket jelent.

*

A termelés sokoldalúsága ellenére nem hanyagolhatók el az építőiparban sem a munkatermelékenység természetes és munkaviszonyszámjai.

Ezek alapjául egyrészt egyes teljes építmények, illetőleg ezek kapacitásegysége (a magyar szóhasználat szerint: rendeltetési egységek), másrészt viszont egyes főbb szerkezeti elemek szolgálhatnak. A Népgazdasági Tanács nemrég hozott határozata a magasépítőiparban az 1951. évre az alábbi építményeket jelölte ki részletes vizsgálat tárgyává:

3 emeletes lakóház, 2 emeletes lakóház, szerelőcsarnok, műhelyépület, irodaház, raktár, istálló, üzemi öltöző, mosdó, fürdő, általános iskola.

E típusok kiválasztott épületeinél részletes önköltségi és termelékenységi vizsgálatok végzendők.

A Népgazdasági Tanács az építőipari költségről és önköltségről hozott 141/7/1951. sz. határozatában a fentiek felül az önköltségmérés szempontjából az alábbi szerkezeti elemeket emelte ki:

1 m³ földkiemelés (géppel és kézierővel), 1 m³ téglafal-falazás, 1 m³ betonbedolgozás, 1 m² vakolás, 1 m² ajtó, illetőleg ablak.

Nyilvánvalóan ugyanezek a szerkezeti elemek részletes termelékenységi megfigyelések tárgyai is lehetnek. A munkatermelékenység mérése szempontjából különösen nagy jelentősége lenne a munkaigényes folyamatok megfigyelésének, mint amilyenek (a fentiek kivül):

a fel-, át- és lerakódás,
a vízszintes és függőleges szállítás.

Mindezekre természetes és munkaviszonyszámok egyaránt számíthatók. Egész épületek építkezése munkaviszonyszámának számításához szükséges, hogy a tervezőirodák részletesen kimutassák az épület felépítéséhez szükséges normaórák számát (effektív órákban egyfelől; átszámítva egyszerű emberi munkára másfelől) és az építkezés során a tényleges munkaerőráfordításokat nyilvántartsuk. Ez egyes épületekre nézve megvalósítható követelmény.

A termelékenység fentiek szerinti vizsgálata még csupán előkészületi stádiumban van. E nehéznek látszó úton való elindulást a termelékenység értékindexének ismeretes hiányosságai (csak közvetve jellemzi a létrehozott használati értékek mennyiségét) indokolja.

*

A munka- és időnormák és azok teljesítési mutatószámai figyelemmel kísérésének jelentősége általánosan ismert. Az építőiparban ennek speciális jelentősége van. Ennek legfőbb oka, hogy még a felszabadulás-előtti évekből számos iránykalkulációs és egyéb segédkönyv akkordidói, akkordárai és kalkulációs értékei megmutatják a munka termelékenységének általános színvonalát a felszabadulás előtti évtizedek építőiparában; ugyanakkor az építőiparban 1945 óta állandón bővülő, országos érvényű, időnormák állnak rendelkezésünkre. Így az építőipari normaidők nem csupán egy üzem termelékenységi viszonyait, hanem országos termelékenység szintjét tükrözik vissza.

A normaidők összevetésénél tiszta képet természetesen csak az elért átlagos teljesítményi százalékoknak a számításba való bevonása útján nyerhetnénk. Ezt jelen esetben — a levonható következtetések ebből eredő korlátozottabb jelentőségének tudatában — figyelmen kívül hagyjuk. Így tehát a mindenkor érvényben lévő 100%-os teljesítményt jelentőként definiált normaidőket hasonlítjuk össze. Vegyük például az egyik alapvető építőipari munkát: a falazást. Egy m³ földszinti, kisméretű égetett agyagtéglából való fehérmész- (vagy javított-) habarcsba való falazásának normaideje az egyes időszakokban a következő volt:

Forrás és kiadó megnevezése	Megjelenés (életbelépés) időpontja	óra/m ³	Megjegyzés
Építőipari munkák egységárelemzése (Budapesti Építőmesterek Ipartestülete)	1937	5,60	Az ú. n. „Kék könyv“ kalkulációs célokot szolgált. A megadott időben 15% nyílás, ezek kiképzése, átoltózása bentfoglaltatik.
Építőipari kollektív szerződés I. sz. függeléke	1945. IX. 18.	6,67	„Minimális“ teljesítményre vonatkozó előírás.
Építőipari progresszív teljesítményi szaknormák Tervezet I. füzet (Országos Építésügyi Körmánybizottság)	1946. VII. 15.	5,50	
Építőipari teljesítményi szaknormák (OÉK) ..	1946	5,00	
Építőipari teljesítményi szaknormák (Ipari Termelési Tanács)	1947	6,50	Az ellenség támadása a stabilizáció, a hároméves terv ellen!
Építőipari teljesítményi szaknormák (Építéstudományi Központ)	1948	4,50	Az alapidő: 4,00 óra; ehhez jöttek felülfizetések falvégért, kávaképzésért stb.
Építőipari teljesítményi szaknormák (ÉTI) ...	1949	4,20	Az alapidő: 3,75; ehhez jöttek felülfizetések
Építőipari teljesítményi szaknormák (ÉTI) ...	1950	4,20	Alapidő: 3,75 óra
Építőipari teljesítményi szaknormák (ÉM és KPM)	1950. VIII. 28.	3,00	Alapidő: 2,80 óra

A fenti számok hozzávetőlegesen érzékeltetik csak a falazás terén bekövetkezett változásokat. A felszabadulás előtti rossz munkaszervezés, a kőműves által használt saját szerszám, a szakmunkás melletti kiszolgáló

munkások teljes hiánya valójában a magasabb idő ellenére is nagy fizikai megerőltetést jelentettek. A felszabadulás óta a magasabb életszínvonal, jobb munkaszervezés és szerszámok, a szakmunkás munkájának segédmunkásokkal való megfelelő tehermentesítése, a normaidők csökkenéséhez, kisebb megerőltetés mellett magasabb termelékenységhoz vezettek. A normaidők sztahanovista módszer alkalmazása nélkül is túlteljesíthetők. Ugyanakkor a sztahanovista teljesítmények:²

Név	Óra/m ³	
	betanított segédmunkás idejével együtt	csak a szakmunkás ideje
Pozsonyi Zoltán	1,97	0,66
Savliugin	1,42	0,71

A tavaly ősszel nálunk járt Makszimenko szovjet sztahanovista kőműves a fentieknél is termelékenyebb módszerrel dolgozik.

A munka termelékenysége e területen tehát megkétszereződött, de ezzel a perspektíva nem merült ki. A felhozott példa kézi munkára vonatkozott, ahol az eredmények célravezető eszközökön kívül csupán a jobb munkamódszereknek köszönhetőek. Gépesíthető munkafolyamatoknál (földmunka, stb.) a munka termelékenységének emelkedése még nagyobb. Ugyanakkor egyes folyamatok termelékenysége nem sokat emelkedett. A feladat: a munka termelékenységét minden munkanemnél jelentősen emelni.

A fentiekből következően érdekes elméleti termelékenységi index számítását tűzhetjük ki feladatul. Az építőiparban a normák országos érvényűek, így tehát összességükben adott időpontban visszatükrözik a munka termelékenységének építőipari színvonalát (a normateljesítés mutatószámával korrigáltan, vagy anélkül). A különböző időpontok termelékenységi szintjének összehasonlítása tehát a különböző időpontokban érvényes normatételek összességének egybevetése útján történhet. Ez az aggregát index képletével végezhető, melyben az indexelendő értékek a normaidők; elvi és gyakorlati nehézséget okoz azonban a megfelelő súlyszámok megállapítása. E feladat közvetve megoldható úgy, hogy meghatározott épület munkaidőszükségletét kiszámítjuk az egyik, illetőleg a másik időpontban érvényes normatételek alapján és a kapott eredményeket osztjuk egymással. Elegendő számú, helyesen kiválasztott épülettípuson elvégzett számítás és az egyes indexekből az épülettípusok gyakorisága szerint számított súlyozás alapján összesített elméleti index nyerhető, mely a megfelelő időszakok normateljesítési mutatószámai viszonyával korrigálható.

A termelékenységnek az építőiparban való mérése a fentiek szerint néhány speciális problémát vet fel. A tapasztalt hiányosságok nyomán a Népgazdasági Tanács jogosan hívta fel két határozatában is a figyelmet e kérdésre. Az e határozatok alapján végzett munka nyomán a termelékenység mérése e téren is meg kell javuljon és szolgálnia kell magának a termelékenységnek növekedését is.

² Építéstudományi Közlemények, 1950. január-június, 11-18. old.

DR. SOMOGYI GYÖRGY
és DR. ECSEDI ANDOR:

EGÉSZSÉGÜGYÜNK HELYZETE 1950-BEN

I.

A kapitalizmus megdöntésével, a kizsákmányolás felszámolásával, a munkanélküliség és az ezzel járó nyomor megszüntetésével, a termelő-eszközök társadalmassításával lehetővé vált a dolgozók széles rétegeinek egészségvédelme. Népi demokráciánk élt ezzel a lehetőséggel és az elmúlt hat év alatt hatalmas szervező és építő munka folyt ezen a téren is. A felszabadulás utáni helyzetet romos kórházak, kiegészített gyógyszertárak és az egészségügyi személyzet hiánya jellemezte. Ma már nemcsak elértük, hanem minden téren túl is haladtuk a háborúelőtti színvonalat.

Népgazdaságunk rohamos fejlődése, a nemzeti jövedelem emelkedése lehetővé teszi, hogy mind nagyobb és nagyobb összeget fordítsunk egészségügyre.

Egészségügyi kiadások:

1938.	168 millió forint
1951.	kb. 1000 millió forint

Az 1951-es előirányzatban kizárólag egészségügyi kiadások szerepelnek, míg az 1938-asban szociális kiadások is (aggok otthona, népkonyhák, munkanélküli-segélyek, stb.). Ennek ellenére 1951-ben hatszor annyit fordítunk egészségügyre, mint amennyit a Horthy-éra költött 1938-ban. Egészségügyünk fejlesztésének ütemére jellemző, hogy 1950-ben csupán az egészségügyi beruházások összege is felülmulta az 1938. évi összes egészségügyi kiadásokat.

Nem véletlen, hogy évről évre többet fordítunk egészségügyre. A szocializmus fejlődésének törvénye a néptömegek anyagi és kulturális színvonalának és ezzel együtt egészségének állandó emelkedése. Az imperializmus törvénye a dolgozók anyagi helyzetének és egészségének szüntelen romlása. A Szovjetunió 1951-es költségvetésének 26,8%-át költi kulturális és egészségügyi célokra, az Orosz Szövetséges Szocialista Szovjet Köztársaság pedig 70%-át. Az imperialista államok ellenben, így elsősorban az Egyesült Államok fegyverkezési hajszájuk következtében állandóan szűkítik az egészségügyre fordított kiadásokat. Truman 1951. januárban a kongresszushoz intézett üzenetében a következőket mondta: „A közeljövőben nem tudjuk biztosítani bevételeink oly nagy részét egészségügyi szolgáltatásokra és intézményekre, mint azt normális békeidőben terveztük.“ Az Egyesült Államok egész költségvetésének csak 1%-át fordítja közegészségügyi célokra.

A Szovjetunióban 1950 végére, 1913-hoz viszonyítva, a kórházi ágyak száma megtízszereződött. Az Egyesült Államokban ugyanezen idő alatt

a kórházi ágyak száma alig valamivel több, mint kétszeresére növekedett. A Szovjetunió az első és második világháború, a fegyveres intervenciók ellenére ötször olyan gyors iramban fejlesztette egészségügyét, mint az Egyesült Államok. Ha pedig csak a sztálini ötéves tervek időszakát vesszük, 1928—1950-ig a Szovjetunió kórházi ágyainak száma hatszorosára növekedett, míg az Egyesült Államok kórházi ágyainak száma csak 50%-kal növekedett. A Szovjetunió fejlődésének üteme ezen idő alatt 12-szeresen multa felül az Egyesült Államok fejlődését.

Az imperializmus szeret kérkedni azzal, hogy mennyit tesz az elmaradt területek érdekében. Azonban ha megnézzük például 80 évi angol uralom után Nigéria egészségügyi ellátottságát, ennek az állításnak a valótlanására éles fény derül.

Nigéria 1947-ben, 80 évi angol uralom után

Egy orvosra jutó lakosok száma	Egy kórházi ágyra jutó lakosok száma
3700	135 000

Ez az eredménye az angol imperializmus gondoskodásának a gyarmati népekről.

A Szovjetunióban a szocializmus két évtizede a gazdasági, a kulturális és egészségügyi helyzet rohamos javulását eredményezte a hatalmas Szovjetunió területén élő valamennyi, a cári uralom alatt gyarmati sorban sanyalódó nemzetiség számára. Így például a Tadzsik köztársaság lakosságának egészségügyi helyzete a Szovjethatalom éveitől a következőképpen változott meg:

	Egy orvosra jutó lakosok száma	Egy kórházi ágyra jutó lakosok száma
Tadzsik köztársaság 1914.	13 000	100 000
Tadzsik köztársaság 1939.	408	3 400
Tadzsik köztársaság 1950.	260	

II.

A magyar nép egészségügyi helyzetének javulását elsősorban a népmozgalmi eredmények mutatják:

Év	1000 lélekre jutó házasságkötések	100 élveszületésre jutó csecsemőhalálozás
	száma	
1938.	8,2	13,1
1945.	8,1	16,9
1946.	10,9	11,7
1947.	10,8	10,7
1948.	10,7	9,4
1949.	11,7	9,1
1950.	11,4	8,4

A demográfiai adatokat vizsgálva, feltűnik a házasságkötések jelentős emelkedése. Különösen öröndetes, hogy a házasságkötők életkora jelentősen eltolódott a fiatalabb korosztályok felé. 1939-ben a vőlegényeknek 22,4%-a volt 25 éven aluli, 1949-ben pedig 36,4%-a.

Jelentősen növekedett a születések száma is. A szocializmust építő népi demokráciában a jövő biztonságának érzete tölti el a dolgozókat és jövőbe vetett optimizmust tükrözi a születések emelkedése. A felszabadulás óta állandóan magas szinten mozgó születések száma azt mutatja, hogy a születések számának emelkedése nem véletlen kiugró eredmény, hanem tartós folyamat.

Igen jelentősen csökkent a halálozás is.

A születési és halálozási arányszám javulásának következtében Magyarország lakossága évente mintegy 80 000 fővel szaporodik.

A csecsemőhalálozás országunk történetében először csökkent 10% alá. Ennek következtében 1950-ben 7100-zal kevesebb csecsemő halt meg, mint 1938-ban. A népmozgalmi adatok meggyőzően mutatják, hogy az élet valóban szebbé válik és miképpen valósul meg a gyakorlatban a sztálini jelszó: „Legfőbb érték az ember.“

Életünk nemcsak szebb, hanem hosszabb is lett. Így 1941-hez viszonyítva a fiúújszülöttek várható átlagos élettartama 4 évvel, a leányújszülötteké pedig 5,5 évvel növekedett.

É v	A fiú	A leány
	élveszülöttek várható átlagos élettartama születéskor	
1900/1901. évi átlag	37,4 év	38,1 év
1910/1911. " "	39,0 "	40,5 "
1920/1921. " "	41,0 "	43,1 "
1930/1931. " "	49,3 "	51,8 "
1941. évi adatok	54,9 "	58,2 "
1948/1949. évi átlag	58,8 "	63,8 "

III.

A dolgozók és családtagjai egészségének védelmében igen jelentős tényező a társadalombiztosítás, amely a dolgozókat és családtagjaikat díjmentes orvosi ellátásban részesíti. A Szovjetunióban az általános népbiztosítási elv alapján az egész lakosság jogosult orvosi és kórházi ellátásra. Társadalombiztosításunk is fokozatosan halad ebben az irányban. A foglalkoztatottak arányában növekszik a biztosítottak száma.

A biztosítottak számának alakulása Magyarországon

É v	Biztosításba bevont tagok és család- tagok száma milliókban	Biztosításba bevontak száma a lakosság %-ában
1938.	2,8	30,9
1947.	3,0	38,0
1948.	3,3	38,0
1949.	3,8	41,1
1950.	4,4	47,3
1954. (terv)	6,7	70,0

Az ötéves terv végére a biztosításba bevontak száma el fogja érni a lakosság 70%-át. Különösen jelentősen fog emelkedni a falusi lakosság bevonása a társadalombiztosításba a TSzCs-ok fejlődésével. Ma az összes biztosítottaknak a falusi lakosság csak 3%-át teszi, ez a szám 1954-re 37%-ra fog emelkedni.

A multban a biztosítóintézetek nem a dolgozók, hanem a tőkésék érdekeit szolgálták. Igyekeztek a dolgozók közé mesterséges válaszfalakat húzni, szétforgácsolni őket és egységes érdekeik kiharcolásában megakadályozni. Külön biztosítóintézethez tartoztak a fizikai dolgozók (zömük az OTI-hoz, de a bányászok a különböző bányatárspénztárakhoz, a dohánygyári munkások a DOBBI-hoz), külön biztosítóintézethez a magántisztviselők (MABI), a közalkalmazottak (OTBA), s a fővárosi alkalmazottak (SZASA), stb. 1938-ban 30 biztosítóintézet működött. A fenti állapot a felszabadulás után akadályozta a társadalombiztosítási ellátás színvonalának emelését, hiszen a sok szétaprózott biztosítóintézet nem tudott megfelelő ellátást nyújtani. Azonkívül jelentős költségöbbltet és felesleges utazásokat is jelentett a dolgozók számára. Például Ózdon Bányatárspénztári rendelőintézet működött, ugyanakkor az ott lévő OTI-, OTBA-biztosítottaknak Miskolcra, illetőleg Budapestre kellett jönniök szakrendelésre. 1950 végére a biztosítóintézetek egységesítésével felszámoltuk ezt a vizsaszás helyzetet és ma már csak két biztosítóintézet működik, az SZTK és a MÁV Egészségügyi Intézet.

Jelentős lépést jelentett a társadalombiztosítás munkájának megjavításában a táppénzkifizetés decentralizálása és társadalmi ellenőrzésének bevezetése. A biztosítóintézetek egyesítésének és a táppénzkifizetés decentralizálásának következtében lehetővé vált az adminisztrációs költségek csökkentése. Míg 1938-ban az összes járulékok 14,6%-át fordították adminisztrációs költségek fedezésére, addig 1950-ben csak 4,8%-át. Az adminisztrációs költségek ilyen arányú csökkentése csupán 1950-ben 162 millió forint megtakarítást jelentett.

1938-hoz viszonyítva jelentősen megnőtt a különböző juttatások összege is. Az összes kiadásokból egy biztosítottra jutott:

1938-ban	344 Ft
1950-ben	949 Ft

De a pusztán számszerű összehasonlítás nem mutatja világosan, hogy a dolgozóknak ma mennyivel többet nyújt a társadalombiztosítás. Hiszen 1938-ban a dolgozók fizették a járulékok $\frac{2}{3}$ -át, míg ma csaknem teljes egészében a munkaadó (állam) fizeti.

Jelentősen nőtt az egy biztosítottra jutó táppénz, kórházi költség és gyógyászati költség:

Egy biztosítottra jutó kiadások összege

Év	Kézpénz- segély	Kórházi költség	Gyógyászati költség
	forintban		
1938.	77	64	87
1950.	181	107	110

Fokozottabban jobb ellátást biztosítunk dolgozóinknak, amit bizonyít többek között a gyógyászati költségeknek háromszorosára való növekedése. Kiterjesztettük a társadalombiztosítást a diákokra és az egyetemi hallgatókra. Felemeltük a biztosítottak, a nyugdíjasok kórházi ápolásának idejét. A dolgozók az első három napra is kapnak táppénzt. Csupán ez az intézkedés évi 30 millió forint többletkiadást jelent.

Ugyanakkor azonban, amikor népi demokráciánk jelentősen növeli a dolgozók társadalombiztosítására fordított összegeket, a dolgozóknak egy kis, kevésbé öntudatos része, jogtalanul veszi azt igénybe. Ebben szerepet játszik, hogy orvosaink egy része kellő indok nélkül, felületes vizsgálat alapján is hajlamos „a beteget“ táppénzes állományba venni. Az ötéves terv végrehajtásáért folytatott harc egyik fontos előfeltétele a munkafegyelem megszilárdítása. Orvosaink jelentős szerepet tudnak játszani ebben a táppénzsalók leleplezésével és az ezen a téren mutatkozó lazaság felszámolásával.

IV.

A lakosság egészségügyi ellátásának egyik fokmérője az orvosi személyzet száma. Az alábbi tábla mutatja az orvosok számának változását:

Év	Orvosok száma	100 000 lakosra jutó orvosok száma
1945.	7 240	80
1950.	9 629	103

Orvossal való ellátottságunk kedvezőnek mondható, országos átlagban egy orvosra 970 lakos jut, azonban területi megoszlásuk egyenlőtlen.

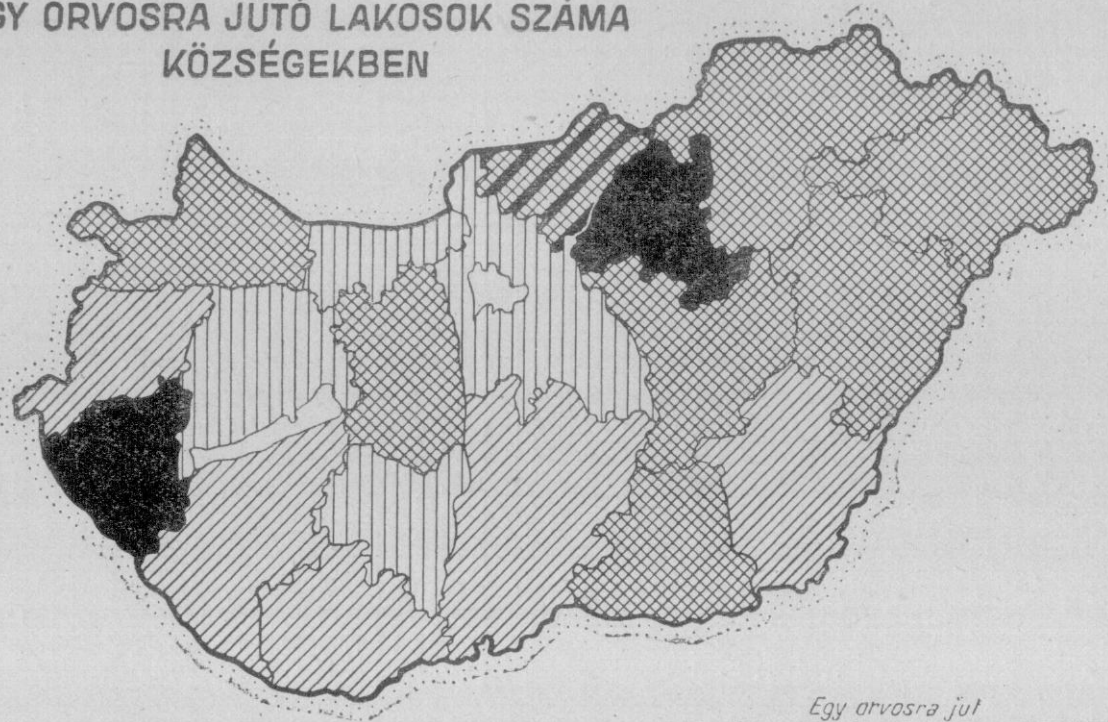
	Egy orvosra jutó lakosok száma
Budapesten	380
Vidéki városokban	622
Községekben	2400

Az aránytalan elosztásnak oka részben az egészségügyi intézmények városokba való elhelyezésének, részben pedig a kapitalista magánpraxis következménye, hiszen a kapitalizmusban az orvosi ellátást csak a tehetősebb városi polgárság tudta megfizetni. Az aránytalan elosztásban kétségtelenül szerepet játszik a falu kulturális elmaradottsága is. Fiatal orvosaink egyik döntő feladata résztvenni a falu egészségügyi, kulturális elmaradottságának a felszámolásában. Egészségügyi szervezésünk fontos feladata orvosaink tervszerű területi elhelyezése, a fenti hiányosságok kiküszöbölése. A 422. oldalon közölt kartogramm mutatja az egy orvosra jutó lakosok számát községekben (városok nélkül).

Igen jelentősen növekszik az orvosképzés. Míg az 1937—38. tanévben 370-en kaptak oklevelet, addig 1949—50-ben ennek több mint kétszerese, 788.

Az orvosellátottság mennyiségi oldala mellett igen döntő tényező orvosaink szakmai színvonalának az emelése, a szakorvosképzés.

	Szakorvosok száma
1936.	3929
1950.	5418

EGY ORVOSRA JUTÓ LAKOSOK SZÁMA
KÖZSÉGEKBEN

Egy orvosra jut

-2000 2000-2500 2500-3000 3000-3500 3500-
lakos

Igen öröndetes, hogy a magyar orvosok közel $\frac{2}{3}$ -a rendelkezik szakorvosi képesítéssel.

Sajnos, szakorvosaink területi megoszlása szintén igen aránytalan. Budapesten működik az összes szakorvosok 57%-a. A felszabadulás után 1300 új szakorvosi képesítést adtak ki, ez az összes szakorvosi képesítések 20%-a. Ez idő alatt szerezték meg orvosaink a szakorvosilag elmaradt szakmákban a képesítések jelentős részét, egyes szakok szerint a következő megoszlásban:

Gümőkór	42%
Orthopaedia	58%
Laboratórium	69%
Röntgen	44%

Egyes vidékek szakorvosi ellátottsága igen változó, így Zalában 5000 lakosra jut 1 szakorvos, Szabolcsban, Szatmárban 6300-ra, míg megyei viszonylatban átlagban 3300. Legjobb az ellátottság Baranya és Csongrád megyékben, ami az ottlévő klinikáknak köszönhető.

V.

Egészségügyi intézményeink közül legjelentősebb a kórház. Jelentősége a jövőben fokozódni fog. Kórházaink nyílt intézményekké fejlődnek és a megyei kórház a területén lévő egészségügyi intézmények szakmai irányítójává válik. Kórházaink igen számottevő fejlődésen mentek keresztül.

	Kórházi ágyak száma
1938. december 31.....	44 000
1945. május 31.....	28 000
1947. december 31.....	43 800
1951. március 31.....	53 200

A második világháború következtében kórházi ágyaink több mint 40%-a elpusztult. 1947 végére elértük az 1938-as állapotot és a mai napig jelentősen több, mint 20%-kal felül is múltuk. Hasonló a helyzet a többi népi demokratikus országban is.

A rendelkezésre álló kórházi ágyak száma azonban nem adja meg valójában a lakosság egészségügyi ellátottságát, mert az attól is függ, hogy a lakosság a meglévő ágyakat mennyire képes igénybevenni. Ezt az ágykihasználási arányszám fejezi ki, mely nálunk következőképpen alakult (a felvétel és elbocsátás napja egy napnak véve):

	Ágykihasználás % -ban
1938.	71,5
1947.	73,4
1950.	85,1

Az ágykihasználás a Horthy-korszakhoz viszonyítva jelentősen javult. A kapitalista országokra jellemző az ágykihasználás alacsony százaléka. Így például az Egyesült Államokban a magánkórházak 50%-a üresen áll, hasonló a helyzet Svédországban is, ahol a jól felszerelt kórházak drága ápolási díjait a betegek nem tudják megfizetni. Míg nálunk a kórházi ápolási költségek jelentős részét a társadalombiztosítás fedezi, addig az Egyesült Államokban a kórházi költségek 80%-át a betegek fedezik. Ennek

következménye, hogy ott az átlagos ápolási idő magánkórházakban 8,8 nap, ami azt jelenti, hogy a betegek jelentős része teljes gyógyulásuk előtt anyagi okokból kénytelen elhagyni a kórházakat. Az amerikai életformára és annak következményeire jellemző, hogy az USA-ban a kórházi ágyak fele elmeágy.

Bár nálunk jelentős javulás tapasztalható az ágykihasználást illetőleg, a Szovjetunió normáját még nem értük el. Ez városi kórházakra szülészeti és fertőzőosztály nélkül 93,7%, szülészeten 87,9%. (A Szovjetunióban a felvétel és elbocsátás napja nem számít külön napnak, hanem egy nap.) A kórházi ágykihasználás fokozásával még több dolgozó számára tehetjük lehetővé a gyógyulást.

Jelentékenyen megnőtt az ápolott betegek száma is:

1938-ban	542 000 beteg
1950-ben	883 000 beteg

Téves volna azonban ebből azt a következtetést levonni, hogy nőtt a megbetegedések száma. Az egészségügyi kultúrának, az életszínvonal emelkedésének következtében mind többen és többen veszik igénybe a kórházakat.

Kórházaink működése is eredményesebb volt. Míg 1938-ban 100 beteg közül 3,7 halt meg, addig 1950-ben csak 2,4. Ez a csökkenés nem annak a következménye, hogy a súlyosabb betegek elmaradnak a kórházból, hanem annak, hogy a könnyebb betegek is nagyobb számban keresik fel kórházainkat. Ezt többek között az bizonyítja, hogy amíg 1938-ban 20 318, addig 1950-ben 20 898 beteg halt meg kórházban, 1941-ben 100 elhalt betegből 18,8 halt meg kórházban, 1950-ben pedig 21,8.

Rendkívül egyenlőtlen a kórházban elhaltak aránya az összes halottak százalékában a település jellege szerint. 100 halálozás közül gyógyintézetben történt (1950-ben) Budapesten 51,6, vidéki városban 29,0, községben 12,2, Magyarországon összesen 21,8. (Az adatok az elhalt állandó lakhelye és nem a halál bekövetkezésének helye szerint lettek összeállítva.) A megyék közül is kitűnik rossz arányával Szabolcs (10,1) és Somogy (11,7). A különbséget részben a társadalombiztosításba bevont személyek száma, részben az egészségügyi kultúra terén mutatkozó eltérések okozzák.

A „Gyógyíts jobban“ mozgalom következtében jelentősen csökkent az ápolás átlagos tartama:

1938-ban	22	napot tett ki
1947-ben	18,6	„ „ „
1948-ban	19	„ „ „
1949-ben	18,5	„ „ „
1950-ben	17,9	„ „ „

Még pontosabb képet kapunk, ha egyes osztályok működését hasonlítjuk össze. (Lásd a 425. oldalon lévő táblázatot.)

Az ápolás átlagos tartamának igen fontos népgazdasági jelentősége van, hiszen gyógyintézeteink feladata a dolgozók egészségének minél rövidebb idő alatt való teljes helyreállítása. Természetesen legfőbb cél a dolgozók egészségének teljes helyreállítása és helytelen csak azért, hogy jobb statisztikát kapjunk, a dolgozót teljes meggyógyulása előtt a kórház-

ből elbocsátani. Alant közöljük a Szovjetunió és a mi kórházaink ápolási átlagait.

Ápolás átlagos tartama napokban, 1947—1950

Megnevezés	1947	1948	1949	1950
Belgyógyászat	18,2	17,4	17,1	16,3
Sebészet	13,0	12,6	11,3	11,5
Csecsemő és gyermekgyógyászat	14,2	13,7	14,1	14,7
Szüléset és nőgyógyászat	9,5	9,8	9,4	9,3
Bőrgyógyászat	21,8	21,0	21,6	21,3
Fül-orr-gégészlet	9,9	8,8	7,4	6,8
Szemészet	16,0	16,0	15,0	13,9
Fertőző	22,0	24,7	22,8	16,7
Egyéb	16,0	15,1	18,4	17,4
Összesen	14,3	14,0	13,6	13,0
Elme- és ideggyógyászat	101,9	88,9	87,7	79,4
Tüdőosztály	73,6	77,8	79,8	91,6
Szülőotthonok	5,5	8,4	8,2	7,4
Gyermekvédő Int.	24,7	33,6	26,3	21,7
Együtt	18,6	19,0	18,5	17,9

Az ápolás átlagos tartama napokban a Szovjetunióban és Magyarországon

Megnevezés	Szovjet (1946)	Magyar (1950)
	ápolási átlag napokban	
Belgyógyászat	15,5	16,3
Sebészet	17,6	11,5
Szüléset és nőgyógyászat	8,9	9,3
Gyermekgyógyászat	16,0	14,7

Az ápolás átlagos tartamának lecsökkentésével megközelítettük a Szovjetunió átlagait, sőt nálunk az sebészetben lényegesen rövidebb. Ha figyelembe vesszük, hogy a Szovjetunióban a kivizsgálás az esetek jelentős részében a rendelőintézetekben történik — nálunk kórházakban — és ez általában megközelítőleg három napot vesz igénybe, akkor a gyermekosztályon is rövidebb az ápolás átlagos tartama, mint a Szovjetunióban.

Igen jelentős fejlődés mutatkozik kórházaink egészségügyi személyzettel való ellátottsága terén.

100 ágyra eső személyzet

Időpont	Orvos	Ápoló	Egyéb	Összesen
1934.	5,4	13,0	14,2	32,6
1949. V.	5,8	15,4	20,1	41,3
1950. XII.	5,8	17,6	21,9	45,3

Különösen javult a vidéki kórházak ellátottsága, bár az al- és segédorvosi állások jelentős része még nincs betöltve. Legjobb személyzeti ellátást a klinikák és a volt OTI-kórházak nyújtják, jelentősen felülmúlják a volt magánkórházak személyzeti ellátottságát is.

Míg nálunk rohamosan emelkedik a kórházi ágyak száma, addig az imperialista országokban mind nehezebb és nehezebb a betegek kórházi ellátása. Így az Egyesült Államokban a kórházi ágyak száma 1945 óta állandó csökkenést mutat. Angliában pedig — mint ahogy a Daily Mail írja 1951. március 3-i számában — többen meghaltak, mivel számukra a kórházi ellátást nem tudták időben biztosítani. Hogyan kívánnak ezen a helyzeten az imperialisták segíteni? Talán a fegyverkezési költségek csökkentésével, a kórházi ágyak szaporításával? Az imperialista megoldás: az egészségügy visszafejlesztése. A Londoni Orvosi Kamara határozati javaslatot nyújtott be az egészségügyi miniszternek, amelyben kéri, hogy tiltsák meg a normális szülési esetek felvételét kórházban és a nem sürgős sebészeti esetek megoperálását halasszák el. Még meg kell jegyezni, hogy Londonban a születéseknek csak 75%-a történik intézetben, míg nálunk Budapest mai területén a szülések 90%-a (Budapest régi területén 96%-a). A kórházi ágyak elégtelensége miatt a londoni kórházak a sürgős esetek $\frac{2}{3}$ -át kénytelenek a felvételtől elutasítani.

1950-ben jelentősen bővítettük rendelőintézeti hálózatunkat. Újonnan építettünk három rendelőintézetet és lényegesen kibővítettünk hármat. Ennek következtében nagymértékben megnövekedett a rendelőintézeti orvosi munkaórák száma.

100 biztosítottra eső évi rendelőórák száma

1939-ben 100 biztosítottra évi	64,2	rendelőóra jutott		
1947-ben 100	87,4	„	„	„
1948-ban 100	97,6	„	„	„
1949-ben 100	100,8	„	„	„
1950-ben 100	98,6	„	„	„

Az egy biztosítottra jutó rendelőórák száma 50%-kal emelkedett 1938-hoz viszonyítva. Az 1949. évhez viszonyítva 1950-ben csökkent a 100 biztosítottra jutó rendelőórák száma. Ennek oka, hogy a biztosítottak számának rohamos növekedésével rendelőintézeteink bővítése nem tudott lépést tartani. Növekedett a rendelőintézetek igénybevétele is. 1938-ban egy biztosítottra évi 6,6 szakrendelés jutott, míg 1950-ben 10,3. A fokozottabb igénybevétel következtében rendelőink zsúfoltsága nem szűnt meg. A fokozottabb igénybevételnél figyelembe kell venni, hogy a körzeti orvosok egyrésze feleslegesen küldi a betegeket a szakrendelésre, azonkívül a rendelőintézeti orvosok is túl gyakran küldik egyik osztályról a másikra a betegeket.

Alant közöljük a Szovjetunió rendelési normáit és a mi rendelőintézeteink átlagait:

Megnevezés	Orvosi rendelés normái a Szovjetunióban	Rendelőintézeteink átlaga
	Egy betegre jutó rendelési idő	
Belgyógyászat	10 perc	7 perc
Sebészet	6 „	4,7 „
Nőgyógyászat	10 „	6 „
Gyermekgyógyászat	10 „	5,6 „

VI.

Népi demokráciánk alkotmánya a következőket mondja: A nők egyenjogúságát szolgálják: munkafeltételeiknek a férfiakéval azonos módon való biztosítása, a terhesség esetére a nőknek járó fizetett szabadság, az anyaság és a gyermek fokozott törvényes védelme, továbbá az anya- és gyermekvédelmi intézmények rendszere.

Ezen a téren is a Szovjetunió gyakorlata szolgál példaképül. Ott a terhesség kötelező bejelentése után a gondozó állandó felügyeletet és tanácsadást gyakorol és gondoskodik a szülés várható idejére az intézetbe szállításról. A szülőknek legalább nyolc napot kell intézetben tölteni. Az újszülött gyermekorvos felügyelete alá kerül.

Anya- és csecsemővédelem e hármastagoltságát igyekszik megvalósítani egészségpolitikánk. A terhesek évről évre nagyobb számban jelennek meg a gondozókban. Míg 1938-ban az összes terhesek 5,3%-a jelent meg tanácsadáson, 1950-ben már 47,0%-a. A csecsemővédelem hasonlóan nagy lépésekkel halad előre. 1938-ban vidéken a csecsemők 16,5%-a lett bemutatva, 1950-ben 72,8%-a. Budapesten 78% a bemutatási arány, de ehhez még hozzá kell venni a más intézményeknél bemutatott csecsemőket is. A falusi anya- és csecsemővédelem megjavítására mozgó járási egészségvédelmi szolgálatot szerveztünk 48 járási székhelyen. Az állomás székhelyéről egy-egy nőgyógyász és gyermekorvos gépkocsin bejárja a járás községeit és a lakosságot szakorvosi ellátásban részesíti.

A szülőnő védelmének legjelentősebb szektorát a szülések szakszerűbb levezetése képezi. Szülők rendelkezésére álló ágyak száma 1938 óta 30%-kal emelkedett. Míg 1938-ban 4084 ágy volt, 1951 márciusában 4989-re emeltük fel számukat. Az életszínvonal és egészségügyi kultúra emelkedését jelenti, hogy évről évre emelkedik az intézeti szülések száma.

Szülések megoszlása segédlet szerint

É v	Kórházban, szülőotthonban stb.	Orvos	Csak bába	Segédlet nélkül	Szülések összesen
		segédlettel			
		szülések az összes szülések %-ában			
1941	27,2	8,7	62,8	1,3	100,0
1946	22,1	9,9	66,3	1,7	100,0
1947	26,0	11,4	61,2	1,4	100,0
1948	27,5	12,7	58,8	1,0	100,0
1949	30,4	13,0	55,8	0,8	100,0
1950	33,3	13,3	52,6	0,8	100,0

Az Egészségügyi Minisztérium által a közelmúltban kiadott a szülőotthonok átszervezéséről szóló rendelet jelentősen javítani fogja a szülők egészségügyi ellátottságát. 1951-re az intézeti szüléseket a terv 40%-ban irányozta elő.

Eredményeink mellett hiányosságainkra is rá kell mutatni. Egy terhes átlagban csak háromszor jelent meg tanácsadáson, a minimálisan megkívánhat helyett. Csecsemőink bemutatása a kívánatos bemutatási szám alatt maradt. 1950-ben átlagban nyolcszor mutattak be egy csecsemőt, de ha figyelembe vesszük, hogy csecsemőink jelentékeny része az első év

folyamán megbetegszik, így a kívánt bemutatások száma legalább 16–20 lenne. E kívánatos értéknek csak felét értük el.

A csecsemővédelem terén új intézmény az 1949-ben létesített koraszülött-otthon. Hasonló intézet, Anglia kivételével, az imperialista államokban egyáltalán nem létezik. Budapesti intézetünk 60 ágygal rendelkezik. Ebből 24 ágy temperált levegőjű kamrában áll. A felvettek átlag három hónapot töltenek az intézetben. Az intézet sikeres működéséről elért eredményei tanúskodnak. Fennállásától 1950 decemberéig közel 400 koraszülöttet vettek fel.

Felvételi kor testsúly	Felvett koraszülöttek abszolút számban	Életbenmaradtak	
		absz. szám	%-ban
1000 g-ig	52	0	17,3
1000—1250 g-ig	54	34	63,0
1250—1500 „	105	77	73,3
1500—2000 „	184	164	89,1
2000—2500 „	3	3	100,0
Összesen	398	287	72,1

Az intézet rövid működése alatt is közel 300 csecsemő életét mentette meg.

VII.

A magyar dolgozók kizsákmányolt helyzetét a tbc-s halálozások ijesztő száma kísérte. A tbc-ről külföldön, mint morbus hungaricusról emlékeztek meg és ezt joggal is tették, mert 1920-ban 10 000 lélekre évente 32 gümőkóros haláleset jutott, ami Európában a legmagasabbak közé tartozott (1950-ben 7,9).

Népi demokráciánk a tbc. elleni küzdelem terén eredményes munkát végzett. A tbc-ben elhaltak száma évről évre csökken.

Év	Tbc-ben elhaltak száma
1938	12 846
1949	8 887
1950	7 234

1950-ben 5600-zal kevesebben haltak meg ebben a rettegett betegségben, mint 1938-ban. Eredményeinket az életszínvonal emelésével, tüdőbetegségek számának szaporításával és az intenzív gondozói munkával értük el. 1938-ban 5011 tüdőágyunk volt, 1951. március 31-én 8721-re emeltük számát. Tüdőágyaink nemcsak számszerűleg szaporodtak, hanem minőségileg is változáson mentek keresztül. A korszerű aktív gyógymódok biztosítására tüdősebészeti ágyak számát évről évre növeljük: 1947-ben 30 tüdősebészeti ágy volt, 1951 I. negyedévében 482. A csonttuberkulózis gyógyítására 1947-ben 41 ágy állt rendelkezésre, 1951. I. negyedévre 324. Gyermekek tbc.-ágyaink száma 1947 óta több mint háromszorosára emelkedett, számuk 370.

A tbc. elleni küzdelem kórházi vonalon történő fejlődését a gondozó-intézeti munka fejlesztése teszi teljessé.

Tüdőgondozóintézeteink számát és azok tevékenységét az alábbi tábla mutatja:

É v	Intézetek száma	Vizsgálatok száma
1938.	87	106 000
1947.	145	421 000
1950.	136	1 075 000

A megelőző orvoslás lehetőségeit kihasználva, 1950-ben 300 000 tüdővizsgálatot végeztek röntgenernyőképsorozat felvevőgéppel. A szűrő- és kötelező vizsgálatok eredményesek voltak, míg 1947-ben a megvizsgáltak 3,8%-át találták betegnek, addig az 1950-ben végzett szűrések alkalmával a megvizsgáltaknak már csak 1,1%-a volt tbc-s. Megelőző orvoslásunk akkor lesz eredményes, ha az egész lakosságot sikerül szűrővizsgálatoknak alávetni és így a lappangó betegségi eseteket felkutatva, a továbbfertőzést meggátoljuk. Felkutatott betegeink könnyen juthatnak kórházi ágyhoz, szemben az imperialista országokkal. Angliában jelenleg 5000-rel kevesebb a tbc.-ágyak száma, mint a háború előtt. Ennek következtében a tüdőbetegek 12 hónapot várnak kórházi beutalásra. Thoracoplasticát igénylőknél pedig 18—24 hónap is eltelik, míg kórházi ágyhoz juthatnak. Mindez azt eredményezte, hogy ma Angliában 137 000 tbc-s beteget otthon ápolnak. Természetesen csak a dolgozók egészségügyi ellátása ilyen rossz.

VIII.

Az orvostudomány nagy eredménye a vérátömlesztés therápiás alkalmazásának kiterjesztése. Ez tette szükségessé, a Szovjetunió tapasztalatait felhasználva, az Országos Vérellátó Központ megszervezését. Nálunk hatalmas társadalmi mozgalom indult meg, melynek eredményeképpen állandóan növekszik a véradók száma. 1950-ben begyűjtött vér segítségével a betegek ezreit sikerült megmenteni. Míg nálunk a véradómozgalom egyre növekszik, addig Angliában dr. J. D. James, az északlondoni Véradó Központ vezetője szerint a nyilvántartott véradók száma harmadára csökkent, mert a véradók rosszul vannak táplálva és nem képesek vért adni. Ennek következtében: „Sürgős operációkat elhalasztanak, mivel a betegeknek nem tudnak vért adni.”¹

Vázoltuk egészségügyünk néhány döntő területén mutatkozó fejlődést. Felszabadulásunk óta jelentős eredményeket értünk el a nemibeteggon-dozás, rákszűrés, bölcsődei hálózat növelése, stb. terén is. Egészségügyi szervezésünk területén, a Szovjetunió tapasztalataira támaszkodva, megtettük az első lépéseket a területi elven alapuló szervezés, továbbá a rendelőintézetek és kórházaink egységesítése felé.

Új, feszített ötéves tervünk megteremti a dolgozók egészségügyének egyre bővülő anyagi alapjait. Emellett népünk egészségének megjavításában jelentős szerepet játszik az utóbbi években kibontakozó kultúrforradalom, amely hivatott az egészségügyi kultúra területén mutatkozó hiányosságok felszámolására is. Egészségügyi dolgozóink feladata a rendelkezésre álló lehetőségek teljes kihasználásával tovább javítani a magyar nép egészségügyi helyzetét.

¹ Newyork Herald Tribune, 1951. január 9.

I. ZASZLAVIN:

A BURZSOÁ GAZDASÁGSTATISZTIKA AZ IMPERIALISTA REAKCIÓ SZOLGÁLATÁBAN*

A burzsoá gazdaságstatisztika fejlődése, éppúgy, mint a politikai gazdaságtané, a kapitalista termelésben fennálló társadalmi ellentmondások és az osztályharc tényleges fejlődésével párhuzamosan ment végbe. A burzsoá statisztika, amely kezdetben „isteni“, majd később „természeti“ törvényekkel magyarázta a valóságot, a kapitalista ellentmondások fokozódásának és lelepleződésének mértékében egyre inkább apologetikus jellegűvé vált; a vulgáris empirizmus módszereinek segítségével az ellentmondások elkendőzésének misszióját teljesítette, végül pedig, a kapitalizmus általános válsága idején, a reakció fegyverévé süllyedt.

A burzsoá statisztika, amely a tudományosság utolsó maradványait is elvesztette, a gazdaságstatisztika minden területén a tények tudatos elferdítésére és a legdurvább hamisításokra tért át.

A burzsoá statisztika elfajulásának és lezüllesztésének jelei különösen azokon a területeken szembeszökőek, ahol a legleplezetlenebbül nyilvánul meg az osztályantagonizmus, azaz a munkaügyi statisztikában, különösen a munkanélküliségi, a munkabér, stb. statisztikában.

A jelenlegi burzsoá statisztika — mint az imperialisták harci fegyvere a béke, demokrácia és szocializmus tábora ellen — a burzsoá politikai gazdaságtan és szociológia reakciós „tanaira“ támaszkodik, Keynes, Pigou, Beveridge „elméletéből“ és egyéb fasiszta és félfasiszta „elméletekből“ táplálkozik.

Új háborúkat előkészítő imperialista gazdáinak kezében a statisztika a történelem szemétdombjáról előkotort Malthus-féle rothadt áltanokra alapozott kannibáli, embergyűlölő eszmék propagandaeszközévé lett.

A statisztika az osztályharc éles fegyvere. Ezt maguk a burzsoá statisztikusok sem vitatják.

Az amerikai statisztikai társaságnak 1947-ben tartott ülésén Lubin amerikai statisztikus kénytelen volt figyelmeztetni kollégáit a gyakoriakká váló „statisztikai csatákra“, vagyis a vállalkozóknak a munkások elleni harcára, amelyben a „statisztika fegyvere“ is bevetésre kerül.

A „statisztikai osztályharc“ egyik epizódja volt az USA gépkocsipari munkásainak 1946. évi konfliktusa a vállalkozókkal, amely azért tört ki, mert a munkások béremelést követeltek.

A vállalkozók a munkások követelésének megtagadását azzal indokolták, hogy a munkabérek felemelése költség- és áremelkedést vonna maga után. Amikor pedig a munkások azt követelték, hogy a vállalkozók statisztikai adatokkal igazolják ezt az érvet és a vállalkozók ezt megtagadták, „kitört a gépkocsiipar történetének egyik leghosszabb és legnagyobb károkat okozó sztrájkja“.

Lubin, annak ellenére, hogy több olyan példát sorol fel, amely a statisztikának az osztályharcban betöltött szerepére jellemző, nem jut arra a következtetésre, hogy a „statisztika fegyverét“ a munkásosztály érdekében kell felhasználni. Ellenkezőleg, ezekből a tényekből azt a következtetést vonja le, hogy ezt a fegyvert a kapitalista rendszer érdekében kell felhasználni. Nyíltan arra szólítja fel a statisztikusokat, hogy az „új viszonyok“, vagyis a kapitalizmus általános válsága közepette a kapitalizmus „főlényének“ propagálásával foglalkozzanak, mivel — amint azt maga Lubin magyarázza — „más országok népei nem hajlandók önként válságot és tömeges munkanélküliséget importálni az USA-ból“. ¹ Az Egyesült Államok egy vezető statisztikusának ilyen kijelentése nyílt felhívást jelent arra, hogy a többi eszközzel együtt a statisztikát is mozgósítsák a tőke érdekében a munkásosztály, a dolgozók életszínvonala és alapvető jogai elleni támadásra.

A megtévesztésnek és hamisításnak azok a módszerei, amelyeket a burzsoá statisztika a dolgozók életszínvonala elleni támadásra és a kapitalista valóság visszataszító jellemvonásainak elkendőzésére használ fel, annyira durvák, hogy már a burzsoá statisztikusoknak bizonyos, a statisztika „korszerűsítését“ követelő és „hagyományos“ módszereit bíráló körei sincsenek vele megelégedve.

Az ilyen „önkritikának“ nyilvánvalóan nem az a célja, hogy leplelje a csalást és a hazugságot, amelyen a kapitalista statisztika felépül, hanem az, hogy a rászedésnek finomabb statisztikai eszközei után kutasson. Jellegzetes példája az ilyenfajta csaló kísérleteknek, amelyek arra irányulnak, hogy a hivatalos statisztika hiányosságainak látszólagos „bírálata“ útján mentsék annak fogyatékos és eltorzított voltát „A statisztika céljai és veszélyei“ című cikk, amely a „Midland Bank Review“ című angol bankújságban jelent meg.²

A cikk szerzője megjegyzi, hogy „nincs csábítóbb kísértés, mint a statisztikai adatok kiválogatása, vagyis egy meghatározott esetnek megfelelő formában való bemutatása“. Egész sor bíráló megjegyzést intéz az angol hivatalos statisztika felé, többek között a hivatalos létfenntartási költségindexre vonatkozóan, amely a drágaság növekedését és ebből kifolyólag a reálbérek csökkenését is kisebbíti. A bírálat leple alatt azonban kísérletet tesz a hivatalos statisztika meghamisított mutatószámainak igazolására. A szerző azt igyekszik bebizonyítani, hogy statisztikai mutatószámok általában nem tükrözhetik vissza a munkabéreknek és a munkásosztály életszínvonalának dinamikáját; hogy a dolgozók életszínvonalának csökkenése állítólag „a kényszertakarékosság“-nak abból eredő növekedését mutatja, „hogy a piacon nem kaphatók azok az árucikkek, amelyek a háború előtt kaphatók voltak“. Így a statisztika „bírálatának“ formájában a „kényszertakarékosság“ teljesen hazug verziójával

¹ Journal of the American Statistical Association, III, 1947.

² Midland Bank Review, VIII, 1947.

hozakodik elő, azzal a cézzal, hogy a munkásosztály életviszonyai romlásának tényét elkenje.

A Cleveland Bank által kiadott „Business Bulletin“ 1946-ban nyíltan bevallotta, hogy az USA-ban olyan rendszer uralkodik, melyben „kiválasztott befolyásos csoportok érdekében megvesztegetik az állami statisztikát“.

A cikk szerzője, Ires generális mindenképpen menteni akarja az amerikai munkaügyi statisztikai osztály képviselőjét, aki résztvett a munkásellenes létfenntartási költségindex összeállításában. A szerző azt követeli, hogy a munkás- és szakszervezetek ne férhessenek hozzá a statisztikai anyaghoz és ílymódon ne „gyakorolhassanak nyomást“ a hivatalos statisztikára.

Ki szabja meg az USA-ban a hivatalos statisztikát? Mindenki tudja, hogy a Wall Street mágnásaival, a nagy tőzsdések és üzletemberek monopóliumaival szoros összeköttetésben levő, lepénzelt politikusok klikkje.

*

A hadigazdálkodás a háború alatt és a kapitalista gazdasági élet növekvő militarizálása a háború után, a kapitalista országok gazdaságstatisztikájára is teljes mértékben rányomta bélyegét. A háborús hisztéria, a hallatlan arányú tőke kivétel és a dolgozóknak a háború által törvényesített szörnyű kifosztása erős hatást gyakorolt a monopóliumok szolgálatában álló burzsoá statisztikára. A gazdasági élet különböző ágai katonai-bürokratikus ellenőrzésének megszigorítása és a monopóliumok egész rendkívül erőszakos rendszere, amely a burzsoá ismerettárban a „háborús tervgazdálkodás“ nevet kapta, újabb követeléseket támasztott a burzsoá statisztikával, mint az imperialisták háborús gépezetének egyik alkatrészével szemben.

A háború, amely a nagytőke féktelen haszonlesésének kielégítésére igen tág teret nyitott, a burzsoá statisztikától megkövetelte, hogy ismert küldetését: az egyszerű nép becsapását, azaz a monopóliumok nyereségeinek eltitkolását és a néptömegek életszínvonalá elleni támadás elpalástolását fokozott mértékben teljesítse. A burzsoá statisztika által kiagyalt mutatószámok, a hadiipari monopóliumok egyesületeinek nyújtott hatalmas állami segítyek, a kormány titkos szerződésai és megrendelése, a kényszerkölcsönök és kényszertakarékosság, a lakosság fogyasztásának korlátozása, stb. mellett azoknak az óriási nyereségeknek arcátlan elkendőzését szolgálták, amelyekhez a vállalkozók a dolgozók kifosztása révén jutottak.

Most már nemcsak az úgynevezett kereskedelmi titokra, hanem a katonai titokra is hivatkozva, törvényesítették a leplezést és ezzel együtt a hamisítást és a csalást a statisztikában.

Ismeretes, hogy a háborús évek folyamán a statisztika frontján sem gyengült az osztályharc, annak ellenére, hogy a munkásosztály a háború alatt jogainak és érdekeinek „hazafiatlan“ védelmezése miatt, kegyetlen üldöztetésnek volt kitéve. Erről tanúskodik többek között az amerikai szakszervezeteknek a háború alatt folytatott harca, az alacsony bértarifát törvényesítő, hivatalos költségvetési index felülvizsgálásáért. Ugyanebben az időben a munkássajtó állandóan leplezte a kapitalista statisztikának a monopóliumok hatalmas nyereségeit elkendőzni akaró mesterkedéseit. Az elektromos- és gépipari munkások szövetségének „Hogyan titkolják el

a nyereségeiket a társaságok“ című pamfletje, amely a háború derekán (1943-ban) jelent meg az USA-ban, leleplezte a fiktív törlesztési levonások, adócsalások, titkos tartalékok stb. formájában végrehajtott elszámolási-statisztikai manipulációkat, amelyeket a tőkés társaságok alkalmaztak nyereségeik eltitkolására.³

Néha még a kapitalista sajtóba is bekerültek hírek, számos olyan tényről, amelyek arról tanúskodnak, hogy különböző tartalékalapok („átmeneti tartalékok“, „a háború utáni rekonstrukció céljait szolgáló tartalékok“) létesítésének formájában történik a nyereségek eltitkolása. A burzsoá statisztika azonban, mindezeket a tényeket gondosan elpalástolta. Ezért nem is csoda, hogy kiérdemelte az uralkodó osztályok képviselőinek legmagasabb elismerését.

F. Zahn, a hitleri Németország fasiszta statisztikusa, még 1940-ben kijelentette, hogy „a háborús gazdaságnak a statisztika fokozott együttműködésére van szüksége“. Ezt a tételt szajkózzák most ezerféle változatban az angol-amerikai statisztikusok.

G. Marshall, kanadai statisztikus, hangsúlyozza, hogy a „jelenkor háborúiban a statisztika a háborús erőfeszítés lényeges részét képezi.“ Marshall azt követeli, hogy a statisztika a háborúutáni időkben is őrizze meg háborúalatti szerepét és funkcióit, mert „a háború gazdasági és szociális problémái a háborúutáni időszakban is megmaradtak és bár jellegük némileg megváltozott, most is ugyanolyan súlyosak és bonyolultak“.⁴

A monopóliumokat kiszolgáló burzsoá statisztikával szemben támasztott ezen ostobán megfogalmazott követelések teljes összhangban vannak az állami monopolkapitalizmus fő tendenciájával: a lehető legszélesebb körben felhasználni a teljes egészében rendelkezésre álló állami apparátust arra, hogy mind gazdasági, mind nem gazdasági eszközökkel áthárítsák a néptömegek vállaira a háborúutáni nehézségek és a militarizált gazdasági élet terhét. A munkásosztálynak a kapitalizmus rabló gazdasági rendszere alapján történő közvetlen kizsákmányolását egyre jobban kiegészíti az állami gépezet felhasználása a nemzeti jövedelemnek a monopóliumok érdekében történő újrafelosztására. Jelenleg a monopóliumok kezében lévő államgépezetet egyre inkább arra használják fel, hogy emeljék a dolgozók adóterheit; hogy a „nemzeti biztonság“ ürügye alatt betiltsák a sztrájkokat és a munkásosztály harcának egyéb szervezett formáit; hogy „aknamunkának“ nyilvánítsák a dolgozó tömegek demokratikus mozgalmainak minden megnyilvánulását és a békéért és alapvető jogokért folytatott harcát; hogy a „stabilizáció“ tetszetős ürügye alatt a válság ellen olyan kísérleteket hajtsanak végre, amelyek a termelőerők és a munkatermékek megsemmisítéséhez vezetnek. Ezzel egyidejűleg fokozódik az örült fegyverkezési hajszája, kibontakoznak a háborús kalandok, a rablóháborúk és a nyílt agresszió, és következetesen fasiszálódik az imperializmus belpolitikája.

Az amerikai monopólisták vezetése alatt álló imperialista tábornak, hogy megtartsa és megszilárdítsa hatalmát, kifejlessze agresszív rablópolitikáját, olyan statisztikai apparátusra van szüksége, amely gondosan eltitkolja a néptömegek előtt az imperializmus ragadozó, vadállati arcát, szolgálja a fasiszta ideológiai és politikai propagandát, felderítő és kém-

³ Economic Notes, VI, 1943.

⁴ Canadian Statistical Review, I, 1948.

funkciókat lát el, jelezve a kapitalizmust az osztályharc frontján fenyegető veszélyeket és amely közvetlenül szolgálja az amerikai monopóliumok és egyéb háborús gyujtogatók hódító, agresszív céljait és féktelen terjeszkedési politikáját.

A monopóliumok által lepénzelt burzsoá statisztikusok, akik az úgynevezett „amerikai életforma“ propagálásának fegyvereként széles körben használják fel a statisztikát, a hamisítás és a csalás különböző kifinomult módszereit kutatják, követve Stuart Rice utasítását, amely szerint „a statisztikának kell szolgáltatnia a társadalmi reformátor propagandájához a tényszerű alapott“.⁵ Teljesen világos, hogy „társadalmi reformátorok“ alatt a munkásellenes törvények Taft és Hartley típusú kiagyaloít, vagy a Green-típusú megvásárolható szakszervezeti bürokratákat kell értenünk.

A burzsoá statisztikusok, egyetértve a Waal street-nek az imperialista, kozmopolita eszmék propagandájára vonatkozó utasításaival, magasztalják a statisztikának „nemzetközi alapon“ való „integrálását“ és „egyesítését“. „Az egységes statisztikai világ“ e jelszava, amely sajtóságos ellentmondó kifejezése a burzsoá gazdaságstatisztika szervezeti bomlásának és elszigeteltségének, az imperializmus egyéb, kozmopolita jelszavaihoz hasonlóan, csupán rosszul álcázott felhívás arra, hogy a statisztikát a világuralom örült vágyálmával megszállott amerikai imperialisták agresszív terveinek alárendeljék.

Az „amerikai évszázad“ undorító ideológiáját nem nehéz felismerni Riffler amerikai statisztikus fecsegéseiben, amelyek tele vannak „a statisztikai gondolkodásmód amerikai kultúr-exportját“ hirdető ditirambuszokkal. Riffler egyik beszédében, még 1942-ben, a statisztika programját annak a szerepnek megfelelően fejtette ki, amelyet az imperialista körök jelöltek ki számára.

„Iparágaink mozgósítása a háborús célok érdekében — írta Riffler — feltárta a belső forrásaink elégtelenségét, amelyeket külső forrásokból kell kiegészíteni.

A gazdasági háború megköveteli, hogy az ellenség gazdasági életének kritikus elemeit közletről megismerjük. A baráti államok támogatásához olyan információkra van szükségünk, amelyek alapján meg lehet hozni a prioritásra, a beszerzések támogatására és a kölcsönök engedélyezésére vonatkozó döntéseket.“

Ime ezeket a célokat kell a statisztikának szolgálnia! Ez a program lényegében az amerikai imperialista terjeszkedés szolgálatába állított statisztika „marshallizálásának“ programja. Ez a jelszó világosan kitűnik Riffler következő kijelentéséből: „Nekünk a földrajzi területek és az ipari körzetek tanulmányozásakor nemzetközi alapra kell helyezkednünk, mert ilyen tanulmányok szükségesegek ahhoz, hogy az új piacokat feltárhassuk és megbízható tőkebefektetések útján újra felépíthessük tönkretett világunkat. Az ehhez hasonló feladatok végrehajtására irányuló erőfeszítések busás hasznot hoznak.“⁶

Nem lehet kétséges, hogy a Wall Street parancsainak végrehajtása révén a burzsoá statisztikusok „erőfeszítései“ „busás hasznot hoznak“. De nem lehet kételkedni abban sem, hogy ezeknek a statisztikusoknak nem sikerül „a tönkrement világ felépítése“. Nem nehéz kitalálni a monopóli-

⁵ S. Rice: Next steps in the development of Social Statistics, 1933.

⁶ Journal of the American Statistical Association, III. 1942.

kapitalizmus ideológusainak reményét: hogy statisztikai eszközök segítségével fogják kimenteni a kapitalizmust a válságok mocsarából és a megoldhatatlan kapitalista ellentmondások zsákutcájából.

„A tönkrement világ“ statisztikai támogatásáról álmodozik, egy másik amerikai statisztikus, Ziegel is, aki előre látta a kapitalizmus általános válságának háborúutáni elmélyülését, és még a háború alatt azt követelte, hogy „a statisztika fegyvertárát ne csak a jelenlegi háború céljaira tökéletesítsék, hanem alakítsák át a háború után, a világ túltermelési képességéből szükségszerűen felmerülő problémák elleni harc legjobb fegyverévé“.⁷

Ismeretes, az amerikai monopólkapitalizmus úgy keres kiutat az egyre élesedő háborúutáni ellentmondásokból, hogy új világháborút akar kirobbantani a Szovjetunió és a népi demokráciák ellen, hogy támadó, rablóháborút visel Kínában, Koreában, Vietnamban és más országokban, hogy új piacokat és tőkebefektetései számára új területeket hódít meg.

Nem véletlen, hogy a monopolisták érdekeit szolgáló statisztika is „új utakat“ keres, hogy a statisztikát a háborús tervekhez és követelményekhez idomítsa.

Ebből a célból főleg az elmúlt háború tapasztalatait tanulmányozzák szorgalmasan.

A burzsoá közgazdászok bevallása szerint a statisztika az elmúlt háborúban nem oldotta meg hiánytalanul a monopóliumok kiszolgálásának feladatait.

Így Marietti a francia statisztikáról szóló nemrég megjelent könyvében rámutat arra, hogy a háború elején „a háborús megrendelések és a fegyvergyártás elosztásával kapcsolatban felmerült nehézségek teljes mértékben bebizonyították, hogy nem állnak rendelkezésre kielégítő adatok az üzemekről, azok felszereléséről, termelőképességéről és az azokban foglalkoztatott munkaerőről. Nehéz volt eldönteni, hogy bizonyos gyártmányok — így pl. a páncéltornyok — szériagyártását milyen vállalatokra bízhatják rá. Azt sem tudták, hogy egyáltalán lehetséges-e ezek nagybani szériagyártása.“⁸

Davies amerikai statisztikus nagyhangúan bizonygatja, hogy „a statisztika felbecsülhetetlen szerepet játszott a termelés összhangbáhozatalánál, sokban hozzájárult a szűk keresztmetszetek előzetes feltárásához és a gazdasági élet megszabadításához a káosztól, amely gyakran fenyegette“.⁹ Azonban számos tény alapján ismeretes, hogy bár széles körben felhasználták a statisztikai apparátust a háborús gépezet által törvényesített szervezett rablás során, nem voltak képesek kiküszöbölni a kapitalizmust jellemző káoszt és anarchiát.

Davies arról tanuskodik, hogy az USA háborús gazdaságában, a statisztika fokozott felhasználása ellenére — Davies enyhe kifejezése szerint — „igen gyakran kibillent az egyensúly“. „Az egybehangolt erők“ valamenynyien csődöt mondtak, amikor a vállalkozók között lázas versengés indult az előnyös kormányrendelések, a deficit nyersanyagok stb. megszerzéséért. A vállalkozók lépten-nyomon túlzott nyersanyagköveteléseket támasztottak; „a termelési tervek“ összeállítására pedig ezeknek a követe-

⁷ Journal of the American Statistical Association, XII, 1942.

⁸ Pascal- Gaston Marietti: La statistique générale en France, Párizs, 1949, 80. r

⁹ Journal of the American Statistical Association, XII, 1943.

léseknek az alapján történt. Hogy milyenek voltak ezek a tervek — Davies bizonyossága szerint — kitűnik abból is, hogy havi több, mint 1500 motor gyártásával bíztak meg egy olyan céget, amely csupán 220 motort volt képes havonként előállítani, ugyanakkor pedig csupán 60 motort kellett előállítani a terv szerint olyan cégeknek, amelyek termelőképesége meghaladta a havi 100 motort. Ismeretes az is, hogy a megrendelések elnyerésénél nem a „termelési program” volt a döntő szempont, hanem a hivatalnokoknak kijáró kisebb-nagyobb összegecske, vagy „a saját ember” jelenléte a kormányruznál.

Mindez azonban nem akadályozta a statisztikát alapfunkciójának gyakorlásában — annak a háborús gépezetnek a támogatásában, amely a háborús hasznokon felhízalt „halálkereskedők” érdekében utolsó cseppig kifacsarja a munkásosztályt és a dolgozó parasztságot.

A burzsoá statisztika a háború alatt a hazugság nagy iskoláját járta ki. A gazdasági tények meghamisítása rendkívüli méreteket öltött. A statisztikát nemcsak a felderítés céljaira használták fel, hanem gazdasági „elködösítésre” is. A statisztika teljesen áttért a háborús propaganda szolgálatára és azt a szerepet kapta, hogy „megvilágítsa” az ellenség helyzetét és elkendőzze a belső helyzetet. Most az új világháborút előkészítő imperialista tervekkel kapcsolatban, a burzsoá statisztikusok nem hiába tanulmányozzák az elmúlt világháborúk „statisztikai tapasztalatait” és különösen a második világháború tapasztalatait. Ezt bizonyítja az a tény is, hogy gondosan tanulmányozzák azt a statisztikai anyagot, amely a háború alatt az USA-ban a katonai intézmények, főleg a Haditermelési Igazgatóság irattáraiban összegyűlt.

D. Novik amerikai statisztikus szerint a Polgári Termelési Igazgatóság iparstatisztikai osztálya katalogizálja a Haditermelési Igazgatóságnál összegyűlt statisztikai anyagot. Novik úgy véli, hogy ez a katalógus „különösen hasznos lesz egy újabb rendkívüli nemzeti állapot (vagyis háború) esetén.”¹⁰

A burzsoá gazdaságstatisztika már a háború alatt készülődött háborúutáni demokráciaellenes támadására és az elkövetkezendő gazdasági válságra. Arra törekedett, hogy statisztikailag alátámassza a „teljes foglalkoztatottság” és a kapitalizmus „válságmentes fejlődésének” demagóg tervét, valamint arra, hogy statisztikailag igazolja Keynes, Beveridge és mások arcátlan, imperialista, fasiszta „elméleteit”. A burzsoá gazdaságstatisztika be akarja bizonyítani a kapitalista rendszer „megváltoztathatatlanságának törvényét” és örömmel siet a burzsoá politikai gazdaságtan és szociológia segítségére, akkor, amikor megkísérlik felújítani „a nagy ciklusok” elméletét; a háborúk elkerülhetetlenségének, mint „természeti törvénynek” elméletét; az éhínség és nyomor megmagyarázására szolgáló emberevő malthuszi és újmalthuzianista „eszméket”; az angolszász faj „felsőbbrendűségét” bizonyító különböző faji elméleteket stb.

Ezzel egyidejűleg a burzsoá gazdaságstatisztika újult erővel veti magát az üres matematikai gyakorlatokba, így akarván elkenni a kapitalista valószínűség mély ellentmondásait.

A Harvard Egyetem 1947-ben adta ki P. Samuelson „A gazdasági elemzés alapjai” című könyvét. Ez a mű a fizikai egyensúly törvényeiből vezeti le „a gazdasági dinamika” törvényeit. A gazdasági jelenségek és

¹⁰ Review of Economic Statistics, VIII. 1946.

folyamatok tanulmányozásához a szerző Birkhoff fizikus dinamikai elméletét használja fel. Quinsey Wright statisztikus 1942-ben adta ki „A háborúk tanulmányozása” című művét, amelyben felsorolja a háborúkat 1480-tól kezdve. Ennek az anyagnak az alapján szerkesztette meg Richardson statisztikus a háborúk időbeli megoszlásának görbéit, amelyek — véleménye szerint — közel állnak „Poisson törvényéhez”.

Collin Clark, a közismert burzsoá közgazdász és statisztikus „1960-as év közgazdaságával” foglalkozik, és eközben buzgón zsonglörködik a matematikai képletekkel, tartalmatlan, mechanikus „extrapolációkkal”; manipulál a vulgáris politikai gazdaságtannak a „kereslet és kínálat törvényéhez” hasonló semmitmondó empirikus „törvényeivel”.

Az Amerikában 1944-ben megjelent terjedelmes mű, amely „A játék elmélete és a közgazdasági élet alakulása” hangzatos címet viseli, általában tagadja a valóság megismerésének, de különösen a társadalmi és gazdasági valóság megismerésének lehetőségét. E „közgazdászok” véleménye szerint a gazdasági valóság korlátozott megismerése csak a „triviális” jelenségek tanulmányozása útján lehetséges.

A szerzők az osztrák „határhaszon” iskola ócskaságait ismételve, a társadalom elsődleges gazdasági sejtjét a csere egyéni aktusában látják, amely — véleményük szerint — elvileg semmiben sem különbözik a nemzetközi árucserét „aktusától”. A gazdasági élet folyamatát úgy tekintik, mint két fél „stratégiai játékát”. Azt állítják továbbá, hogy ebbe a tanulmányozásába be kell vonni a matematikát és hogy csak a matematikai statisztika útján térhetünk át egész gazdasági rendszerek tanulmányozására. Ez a matematikai jelekkel és formulákkal bőségesen ellátott agyrem, teljes 625 oldalt foglal el.¹¹

Mindezek a példák fényes bizonyítékai annak, hogy milyen mélyre süllyedt a burzsoá gazdasági és statisztikai „tudomány”, amely a dollárt szolgálja és már rég elvesztette a tudományosság leghalványabb árnyékát is.

Annak idején Lenin megsemmisítő bírálatnak vetve alá Sztruve gazdasági tanulmányát, ragyogóan jellemezte a burzsoá gazdaságtudomány tudományos impotenciáját. „Kétkedni a jövő tudományos felderítésének lehetőségében, elfordulni a tudománytól, füttyülni minden általánosításra, elrejtőzni a történelmi fejlődés minden törvénye elől, az erdőt fákkal takarni el, — ez az osztályértelme annak a divatos burzsoá szkepticizmusnak, annak a halott, halódófélben lévő skolasztikának, amelyet Sztruve úrnál látunk.”¹² Ez a megsemmisítő jellemzés teljes joggal vonatkoztatható a jelenlegi burzsoá statisztikára — az imperializmus szolgájára.

A burzsoá gazdaságstatisztika elfajulása és hanyatlása világosan látható abból is, hogy szűkül a társadalmi-gazdasági valóság tanulmányozásának köre és, hogy a statisztikai kutatást matematikai képletekkel való játék helyettesíti. Különösen erősen nyilvánult meg ez az irányzat a háború alatt, amikor lármás reklámmal a statisztika „nagyarányú fejlődéseként” állították be azt a tényt, hogy a háborús termelési folyamatok kiszámítására (a szériagyártás kiszámítására, a minőség ellenőrzésére, stb.) több matematikát használtak fel. Az „alkalmazott statisztika” fokozott mértékű felhasználása azonban az olyan fontos ágazatok rovására történt, mint ami-

¹¹ Neumann and Morgenstein: Theory of games and economic behaviour, 1944, 625. old.

¹² Lenin Művei, 4. kiadás, 20. kötet, 179. old., oroszul.

lyen a népművelési, egészségügyi, munkaügyi statisztika és a szociális statisztika egyéb ágai. Ezt Campion angol statisztikus is beismerte.¹³

Különösen az USA-ban szűkült a statisztikai megfigyelések köre, annak ellenére, hogy kibővült a statisztikai apparátus. „Bizonyos statisztikai adatok szükségtelenségére“ és a „statisztikai elködösítésre való tekintettel sok békebeli megfigyelést szüntettek be“ azért, hogy háborús célok számára tehermentesítsék a statisztikai apparátust.¹⁴

Ezenkívül a háború alatt bizonyos összeírásokat, amelyek a háború kitöréséig rendszeresen folytak, megszüntettek. Evans amerikai statisztikus például rámutat „a szükséges alapvető statisztikai adatok hiányára“, amelynek oka, hogy 1939 óta nincsenek ipari összeírások. Arról panaszkodik, hogy még ott is, ahol az ipari termelésről bizonyos nem teljes adatok álltak rendelkezésre, az iparágak átállítása háborús termelésre, a mutatószámokat összehasonlíthatatlanná tette.¹⁵

Angliában a termelésre, a kereskedelemre, a népmozgalomra stb. vonatkozó valamennyi statisztikára — A. Bowley kijelentése szerint — a titok fátyla borult.

A tőkekoncentráció háborúalatti fokozódása a gazdaságstatisztika központosítására irányuló ismert tendenciákat idézte elő. A statisztika tényleges, teljes központosítása azonban egyetlen kapitalista országban sem valósult meg, mert ez a kapitalista gazdaság anarchisztikus és kizsákmányoló természetével összeegyeztethetetlen. Az USA-ban annak ellenére, hogy 1933 óta működik a Központi Statisztikai Hivatal, a valóságban nincs centralizált statisztika.

Egységes statisztika, mint tudományos és objektív statisztikai rendszer, a tőkés társadalomban, ahol a hivatalos statisztika teljesen az uralkodó, a kizsákmányoló osztályok érdekeit szolgálja és következképpen a nép érdekei ellen irányul, nem is jöhet létre. Ezt az igazságot még Hinrichs amerikai statisztikus is kénytelen elismerni, amikor úgy véli, hogy egy és ugyanaz a statisztika „nem szolgálhatja különböző csoportok és különböző érdekek szükségleteit“.¹⁶

Bár a kapitalista országok statisztikája, amely a monopóliumoknak van alárendelve, távol áll az egységes és központosított statisztikai rendszertől, egy dologban mégis egységes: azon szerepének betöltésében, hogy palástolja a kapitalista valóság ellentmondásait, hogy kutassa a csaló eljárásokat, hogy elferdítse a társadalmi tényeket és jelenségeket. Ebben rejlik a burzsoá statisztika háborúutáni „átalakításának“ alapvető osztályértelme.

A kapitalizmus általános válsága háborúutáni kimélyülésének, az osztályharc kiéleződésének és azoknak a feladatoknak megfelelően, amelyeket az uralkodó körök állítottak a statisztika elé, a statisztikai mutatószámok rendszerét, a háború után a kapitalista országok egész sorában vizsgálták felül, alakították át és helyezték új alapokra.

Az USA-ban összeállították „a nemzeti jövedelem“ és „a nemzeti termék“ dinamikájának új sorait és egvéb indexeket. Ezek az új indexek magasabbak, mint a felülvizsgálatnak alávetett időszakokra vonatkozó régi indexek. Kijavították „a foglalkoztatottsági indexet“ is azzal az indokolás-

¹³ Statistics in peace and war. — Manchester Statistical Society, 1944.

¹⁴ Government Statistics for business use, 1946.

¹⁵ Journal of the American Statistical Association, VI, 1947.

¹⁶ Journal of the American Statistical Association, VI, 1945.

sal, hogy az állítólag „a foglalkoztatottság csökkenése irányában volt elferdítve“.¹⁷

Az indexek felülvizsgálása maga után vonja „az értékek új felbecsülését“ a statisztikai sajtóban. Austler francia statisztikus bírálja „a hagyományos statisztikai mutatószámokat“, amelyek „egyre kevésbé felelnek meg azoknak a tényeknek, amelyeket mutatnak“.¹⁸ Követeli az általános mutatószámok elvetését és ajánlja a „diszkriminációs“ eljárást, a speciális esetek tanulmányozását, a „klinikai“ kutatási módszerre való áttérést, a valóságban azonban teljesen lemond a statisztikai módszerről.

Ez ismét jellemzi a végelgyengülésnek azt a fokát, amelyben a jelenlegi burzsoá statisztika — az imperialista reakció és a háború fegyvere — szenved.

¹⁷ Survey of current business, X, 1947.

¹⁸ Revue de l'Institut International de Statistique, 1946, 1—4. szám.

A közeljövőben gazdag tartalommal megjelenik a

MAGYAR-SZOVJET KÖZGAZDASÁGI SZEMLE

kettős száma.

A TARTALOMBÓL:

- G. Glezerman—P. Jogyin:** A szocializmusból a kommunizmusba való fokozatos átmenetről
- N. Sabalin:** A kommunizmus nagy építkezései és a mezőgazdaság gépesítése
- I. Kantisev:** Önálló elszámolás a szovhozokban
- M. Rjabov:** A szocialista iparosítás forrásai
- Pikler György:** A statisztika szerepe a szocializmus építésében
- Markos György:** A területi tervezés gazdaságföldrajzi megalapozása
- Salusinszky István:** Kínai útbeszámoló
- Haász Árpád:** A Schuman-terv és az imperialista ellentétek kérdése
- S. Rozenfeld:** Az egyszemélyi vezetés és a demokratikus centralizmus
- M. Mihajlov:** Az ipari termelés önköltségének tervezése

PRIGLY BÉLA:

A BÉRALAPELLENŐRZÉS STATISZTIKAI VONATKOZÁSAI

A szocializmus építésének elengedhetetlen feltétele a munka termelékenységének állandó emelkedése. A termelékenység folytonos növekedése az az erő, mely előreviszi a fejlődést, a termelékenység színvonala határozza meg egy-egy társadalmi rendszer fejlettségét. Lenin azt tanítja: „A kapitalizmust az győzheti le véglegesen, és az is fogja véglegesen legyőzni, hogy a szocializmus a munkának új, sokkal magasabb termelékenységét hozza létre.“

Nem szabad azonban egy pillanatra sem megfeledkeznünk arról, hogy a munkatermelékenység és az életszínvonal alakulásának viszonyában a termelékenységnek gyorsabban kell emelkednie az életszínvonalnál, a munkabéreknél. Ennek hiányában épp azokat az anyagi előfeltételeket nem lehet megteremteni, melyek a bérek emelkedését, a növekvő szükségletek kielégítését lehetővé teszik, tehát ezen az úton haladva, valóban „megennénk a jövőnket“.

A Magyar Dolgozók Pártja II. kongresszusán tartott beszámolójában Gerő elvtárs rámutatott arra, hogy ezen a téren még nagyon sok tennivalónk van, sok hiányosságot kell felszámolnunk. Ötéves tervünk első évében a munka termelékenysége ugyan figyelemreméltó emelkedést mutat, azonban feltétlenül fel kell figyelni arra, hogy „hogyan változott a termelés értéke 100 forint kifizetett munkabérre vonatkozóan. Itt nem emelkedés van, hanem némi csökkenés: a nehéz- és könnyűiparban egy év alatt 100 forint kifizetett bérre vonatkoztatva, a termelés értéke 2,6 százalékkal, az építőiparban pedig 1,6 százalékkal csökkent. Mászóval iparunkban a beralap gyorsabban növekedett, mint a termelés, amit nem lehet normálisnak tekinteni“.

Az elmondottakból kitűnik, hogy a beralapok felhasználását, a bérekkel való gazdálkodást fokozott mértékben kell ellenőrizni, ügyelve arra, hogy a termelés emelkedésének üteme gyorsabb legyen, mint a béreké.

A beralappal való helyes gazdálkodásnak már a tervezés vonalán meg kell nyilvánulnia. A beralapterveknek is feszítetteknek kell lenniök, a tervezés terén minden lazaságot feltétlenül fel kell számolnunk. A következő lépés viszont a rendelkezésre álló beralapok felhasználásának ellenőrzése, összevetése a termelési terv teljesítésével, vagyis lényegében az, hogy a tervezett beralap csak a termelési terv teljesítésének arányában használható fel.

A bérfelhasználás ellenőrzését mai formájában nálunk a 319/17/1950. N. T. sz. határozat alapján a Magyar Nemzeti Bank Pénzforgalmi osztálya

végzi. Ez az ellenőrzési rendszer már múlt év júliusa óta hatályban van ugyan, azonban az ez év februárjától kezdve bevezetett új rendszer biztosítja csak az ellenőrzésének valóban hatásos módját. Eddig az időpontig ugyanis a Nemzeti Bank a béreket utólagosan ellenőrizte, és általában az 5%-ot meghaladó túllépés esetén erről az illetékes minisztériumot értesítette. Annak ellenére, hogy a munkásoknak kifizetett béreket külön is nyilván kellett tartani, az ellenőrzés lényegében mégis csak az összes béralapra terjedt ki, mivel ezt viszonyította a Nemzeti Bank a termelési terv teljesítéséhez, tehát erre nézve vizsgálta a relatív túlkiadást, illetve megtakarítást.

Az ellenőrzésnek ez a módja azonban nem ösztönözte a vállalatokat kellőképpen a béralappal való körültekintő gazdálkodásra, mivel a Nemzeti Bank a pénz relatív túlkiadás esetén is folyósította, és a vállalatok az 5%-ot meghaladó túllépés esetén fizetendő napi 1‰ bírság alól a feloldást a felügyeletet gyakorló minisztériumtól általában könnyen megkapták.

A fenti hiányosságok szükségessé tették a bérek felhasználásának a kifizetéseket megelőző ellenőrzését, melyet a Népgazdasági Tanács 27/2/1951. N. T. sz. határozata alapján 1951. februártól kellett bevezetni.

A jelenlegi rendszer szerint a termelési terv teljesítésével arányban álló túllépés csak a munkások állománycsoportjában indokolt. A többi állománycsoportban a termelési terv túlteljesítése esetén sem lehet a béralap-tervet túllépni, mivel a munkások béralakulása áll csak közvetlen kapcsolatban a termeléssel.

A munkásokon kívül külön történik a műszaki munkavállalók, külön az iparostanulók állománycsoportjában a bérellenőrzés, végül a többi állománycsoporttól elkülönítve ugyan, de egyébként összevontan vizsgálja a Nemzeti Bank az adminisztratív alkalmazottak, a kisegítő személyzet és a nem ipari csoport béralapfelhasználását. Ez a bontás azért szükséges, mert a műszakiaknál a prémiumokból adódó túllépések külön engedély nélkül is folyósíthatók, míg a vegyes kategóriában erre nincs lehetőség. Másrészt abból a megfontolásból kiindulva, hogy a műszakiak a termelés alakulására közvetve befolyással vannak, így a bérfelhasználás elbírálása is bizonyos vonatkozásban más elvek alapján történik. Az iparostanulók béralapjának nyilvántartását azért kell különválasztva kezelni, mert viszonylag alacsony bérük a többi állománycsoportot torzítaná.

Abban az esetben, ha a vállalatoknál túlkiadás mutatkozik, a béreket 5–20%-os túllépés esetén csak az illetékes miniszterhelyettes, 20% felett pedig csak a miniszter engedélyével lehet kifizetni.

Azokban az állománycsoportokban, melyekben a bérellenőrzés az abszolút túllépés figyelembevételével történik, a Nemzeti Bank a létszámot is ellenőrzi.

A bérellenőrzés azonban nemcsak kizárólag a Magyar Nemzeti Bank, és a szakminisztériumok feladata, hanem ebben a Központi Statisztikai Hivatal is résztvesz. A kérdésnek egyébként is több statisztikai vonatkozása van.

Míg a béralapellenőrzés utólag történt, addig a relatív túlkiadás, illetve megtakarítás megállapításához szükséges termelési adatokat a Központi Statisztikai Hivatal közölte a Magyar Nemzeti Bankkal. Az előzetes ellenőrzési rendszer bevezetése óta ezeket az adatokat az érdekelt vállalatok már közvetlenül jelentik az N. B.-nek. A Statisztikai Hivatalra épp ezen

a téren hárult egy komoly kérdés megoldása, tekintettel arra, hogy a bérfizetési napokra a termelési értékeket a vállalatoknak már meg kell állapítaniuk. A bérfizetési napok ugyanis a tárgyhót követő hó 8-a és 15-e közé esnek, mivel pedig a munkabérgénylési kimutatásokat a kifizetések zökkenőmentes teljesítése érdekében a bérfizetési napokat megelőzően legalább egy nappal kell a Nemzeti Bankhoz eljuttatni, ebből következik, hogy a termelési értéket számos iparágban már 7-én, 8-án meg kell állapítani. A termelési értéknek az eddigi 14-i határidőről 8-ra való előrehozatalát az N. T. határozata értelmében a Statisztikai Hivatalnak kell megszerveznie, az alkalmazandó módszereket meghatározni.

Az N. T. által megjelölt megoldandó konkrét feladatok mellett a Statisztikai Hivatal a beralapellenőrzésbe olyan módon is bekapcsolódik, hogy a statisztikai kérdőíveken bejelentett adatokat összehasonlítja a Nemzeti Bank beralapfelhasználási kimutatásával. Mivel az 1951. évi tervezési és statisztikai utasításokkal munkabérvonalon az 1951. évi Kálsz már teljes összhangban áll, a Statisztikai Hivatal és a Nemzeti Bank felé jelentett adatoknak pontosan egyezniük kellene. Ilyen értelmű nyilatkozatot egyébként a vállalatoknak a benyújtott bérgénylési kimutatáson alá is kell írniuk.

A gyakorlat azonban egyelőre még mást mutat. A Statisztikai Hivatal az 1951. januári, februári és márciusi adatokat összehasonlította, és ennek eredményeképpen megállapítást nyert, hogy a vállalatok túlnyomó része mást jelentett a Statisztikai Hivatalnak és mást a Nemzeti Banknak. Az eltérésekkel kapcsolatban a Hivatal a vállalatoktól indokolást kért, és a beérkezett válaszok részben több általános, elvi jellegű problémát vetettek fel, részben azonban sok könyvelési, illetve adatszolgáltatási hibára hívták fel a figyelmet.

*

Az eltérések egyik csoportja a termelési érték megállapításával kapcsolatos. A vállalatok még nem oldották meg kielégítő módon a termelési érték megállapításának előrehozatalát. A Nemzeti Bank felé jelentett adatok számos esetben csak előzetes jellegűek. A probléma elsősorban a befejezetlen termelés és a saját rezsiben végzett beruházások vonalán merül fel. A termelésben ez az a két tétel, melyet a vállalatok egy része jelenleg még bizonyos nehézségekkel tud csak a tárgyhónapot követő hó 8-ig megállapítani.

A befejezetlen termelés állománykülönbözését az 1951. évi tervutasítás, valamint a vállalati teljes termelést meghatározó 10.260/1951. O. T. sz. rendelet alapján általában csak a gépgyártás, a finommechanika, az erősáramú villamosipar, a gyengeáramú villamosipar, a közlekedési javítóműhelyek és a bőripar vonalán kell számbavenni, tehát csak azokban az iparcsoportokban, melyekben a gyártmányok átfutási ideje jelentős lehet. Ezenkívül az illetékes miniszter a felsorolt iparágak körét az Országos Tervhivatal és a Központi Statisztikai Hivatal elnökével egyetértésben még kibővítheti.

A befejezetlen termelés mérése többféleképpen oldható meg, így például leltározás útján, a műszaki elkészültségi fok alapján, normatív munkaórák vagy könyvelési módszer szerint. Egyik eljárásra sem lehet nagy általánosságban azt mondani, hogy kizárólagosan csak az a helyes, mert egy olyan feltétlenül pontos módszer, mint pl. a leltározás alapján

történi megállapítás gyakorlatilag nem minden esetben vihető keresztül. A megfelelő megoldást tehát csakis iparáganként, egyes esetekben pedig vállalatokként, sőt üzemenként lehet csak kielégítő módon meghatározni.

Hasonló a helyzet a saját rezsiben végzett beruházási, felújítási munkálatokkal is, melyeket általában pontosan csak a könyvelési zárlat után lehet megadni, mivel értéküket a tényleges ráfordítások alapján állapítják meg.

Mindkét adat megállapításának módját és bizonylati alátámasztását végső fokon a belső üzemi statisztika rendszerének kidolgozása fogja megnyugtatóan rendezni, melynek megvalósítását a vállalati számvitel továbbfejlesztéséről szóló 102/1951. N. T. sz. határozat folyó év végéig írja elő.

A fenti problémák megoldásáig azonban az érdekelt vállalatok a kérdéses adatok megállapítását az eddig használt módszer szerint túlnyomórészt szervezési eszközökkel a kívánt határidőre előrehozhatják, anélkül, hogy ezek az adatok megbízhatatlanabbak lennének, mint a 14-re megadott számok. Végeredményben tehát ez sem lehet elfogadható indok arra, hogy a Nemzeti Bank és a Statisztikai Hivatal felé jelentett adatok eltérjenek.

A termelés vonalán mutatkozó eltéréseknél még egy sajátos jelenségre fel kell figyelnünk. A kiadott utasítások félreérthetetlenül leszögezik, hogy a Nemzeti Bank felé a vállalati teljes termelés jelentendő, mégpedig változatlan áron (terváron). Ennek ellenére több vállalat termelési értékét folyóáron jelentette a Nemzeti Banknak. A kérdés különösen jelentős lehet abban az esetben, mikor a vállalat termelésében mennyiségileg lemaradt, ezt a lemaradást azonban magasabb egységárú gyártmányok előállításával, értékben igyekszik behozni. Az Egységes Árulistában lefektetett árak azonban sok esetben csoportátlagok, melyek a minőségi különbségeket nem tükrözik a megfelelő mértékben, ezért a vállalat számára kedvezőbb a terv teljesítését folyóáron mérni. Az ilyenféle eljárás végeredményben a bérellelőrzés kijátszását jelenti.

A nyomdaipar az egyetlen kivétel, ahol a termelési adatokat valóban folyóáron kell bejelenteni, mivel ennek az iparágak a változatlan árai annyira torzítják sok esetben a termelés tényleges alakulását, hogy a bérellelőrzés alapjául nem használhatók.

Végül ki kell térnünk itt még a villamosenergiaipar problémájára is, ahol a Nemzeti Bank a munkások állománycsoportjában is csak az abszolút eltérést vizsgálja. A villamosenergiaipar termelésének alakulása ugyanis elsősorban a fellépő igényeknek, nem pedig a munkások jó vagy rossz munkájának a függvénye.

*

A Nemzeti Bank és a Statisztikai Hivatal felé jelentett adatok nemcsak termelési, hanem munkaügyi vonalon is eltérnek egymástól. A vállalatoktól bekért indokolásokból többek között megállapítottuk, hogy míg a kérdőíveken az előírásoknak megfelelően a tárgyhóra eső béreket jelentették, addig a Nemzeti Bank kimutatása a tárgyhóban kifizetett béreket tartalmazza. Természetesen ez a gyakorlat a bérellelőrzést irreálissá tenné, mivel így a termelési és bér adatok között időbeli eltolódás áll elő. Az új ellenőrzés februártól kezdve ezt a visszasságot — legalábbis elvileg — megszüntette, mivel visszamenőleges béreket csak az előző havi béralap 0,5%-a erejéig lehet kifizetni és csak a tárgyhót követő hónap béralapjának a terhére.

A beralapnak két tétele: a prémiumok és a túlórákért járó bérek jelenthetnek még bizonyos eltolódást, mivel ezeket a tételeket általában a bérfizetési napokig még nem számfejtik, és ezek rendszerint egy hónappal később kerülnek elszámolásra.

Mivel a bérkifizetés állománycsoportonként történik, és az egyes állománycsoportok között az ú. n. beszámítás lehetőségét az N. T. határozat kizárta, ezért a munkavállalóknak a megfelelő kategóriákba való helyes besorolása mind tervezési, mind statisztikai, illetve bérelszámolási vonalon fontos kérdés. A 27/2/1951. N. T. sz. határozat rendelkezése szerint meg kell állapítani a műszaki munkavállalók kategóriájába tartozó munkakörök pontos jegyzékét. Ez a jegyzék hivatott kiküszöbölni azokat a lazaságokat, melyekkel ezen a téren még kétségek nélkül találkozunk. Gyakran megtörtént ugyanis, hogy a vállalatok azoknak a munkavállalóknak bérét, akikre nézve az előírások bizonyos kétséget hagytak atekintetben, hogy melyik kategóriába tartoznak, annak az állománycsoportnak a terhére hívták le, amelyikben a bért még a legkedvezőbbben lehetett elszámolni, tehát lényegében onnan, ahol éppen pénz volt.

A munkaköröket meghatározó jegyzék az érdekeltek legszélesebb bevonásával az Országos Munkabérmegállapító Bizottság Titkárságán kerül összeállításra, és mint az Egységes Foglalkozási Jegyzék kiegészítése, illetve bizonyos mértékig módosítása előreláthatólag júniusban fog megjelenni. A jegyzék, mely az iparágak szakmai sajátosságainak figyelembevételével kerül összeállításra, nemcsak a műszaki, hanem az adminisztratív, kisegítő és nem ipari munkaköröket is felöleli, mégpedig az egyes munkakörök rövid meghatározásával együtt. Megszünteti a jegyzék az eddigi ú. n. „egyéb“ műszaki, „egyéb“ technikus és más ehhez hasonló meghatározásokat és ezzel együtt az e téren mutatkozó lazaságokat, melyek egyes esetekben ugyancsak a bérellenőrzés kijátszására nyújtottak lehetőséget.

A Nemzeti Banknak jelentett adatok és a statisztikai adatok eltéréseinek egy további oka, mint a vizsgálatok során kiderült, az, hogy sok vállalat nincs teljesen tisztában sem az állományi létszám, sem pedig a beralap fogalmával. Megtörtént például, hogy az ú. n. „kisegítő“ munkára felvett munkások bérét nem a beralap terhére fizették ki, sőt ezeket a munkásokat állományukban sem szerepeltették, annak ellenére, hogy a vállalatnál egy napnál hosszabb ideig dolgoztak. Volt rá eset például, hogy egy beruházó vállalat által végzett munkához a beruházató vállalat adott munkaerőt, ezek bérét azonban nem a beralap terhére számolták el. Előfordult az is, hogy a kivitelező vállalat saját munkásainak bérét a beruházást végeztető vállalat beralapjából fizették ki. Mivel ezek a szabálytalanságok, illetve sok esetben visszaességek nem egyedülálló esetként jelentkeztek, feltétlenül szükséges ezen a téren is a félreértések, helytelen értelmezések tisztázása.

A beralap fogalmának helytelen értelmezésére mutat az is, hogy a vállalatok egy része az eltérésekkel kapcsolatban még mindig az 1951. évi tervekben szereplő ú. n. „egyéb bérköltség“-re hivatkozik, melyet szerintük a Nemzeti Bank a munkaberalapnál tart nyilván. Attól eltekintve, hogy ez a tétel a munkaberalapba eddig sem tartozott, 1951. évi tervezésünk ezt a fogalmat már nem is használja, a munkaügyi tervekben nem is szerepel, hanem az önköltségi tervek „különféle költségek“ tételében kerül megtervezésre.

Az eltérések egy további része abból adódott, hogy a statisztikában előírás szerint a levonás nélküli, bruttó béreket szerepeltették, míg a Nemzeti Banktól csak a nettó béreket hívták le, ami a bérellenőrzés kijátszásának egy újabb formája.

A felsorolt hibás eljárásokon kívül a kétféle adat összehasonlítása néhány eddig tisztázatlan kérdésre hívta fel a figyelmet. Így az előírások szerint a természetbeni juttatások a beralaphoz tartoznak, azonban ezek eddig még a bérellenőrzésből kimaradtak. Ez a tétel pedig egyes iparágakban jelentős, a szénbányászatban gyakran a beralap 5—8%-át is eléri.

Nincs véglegesen tisztázva az állományon kívüli személyzet beralapja sem, melyről az N. T. határozat nem intézkedik, illetve nem mondja meg, hogy melyik állománycsoportban kell lehívni. Leghelyesebb lenne, az adminisztratívokkal együtt, a vegyes állománycsoportban kezelni ezt a tételt, szükséges azonban a kérdésnek az illetékesek részéről történő egyetemes szabályozása.

A Nemzeti Bank a műszakiak, az iparostanulók és az ú. n. „vegyes” állománycsoportban a létszámtervet is ellenőrzi. Míg azonban a terv állományi létszámra vonatkozik, addig a Nemzeti Bank a tényszámoknál bérlistalétszámot kér be, tehát a két adat összehasonlításra csak fenntartásokkal alkalmas. A végleges rendezés még ezen a téren is hiányzik.

*

A fentiekben beszámoltunk a bérellenőrzésnek azokról a statisztikai vonatkozású kérdéseiről, melyek tisztázása a helyes és hatékony ellenőrzésnek lényeges feltételeit jelentik. A felvetett problémák azonban nemcsak a bérellenőrzés, hanem a statisztikai adatszolgáltatás szempontjából is jelentősek, mivel az így felszínre került problémák megoldása folytán az adatszolgáltatás pontossága és megbízhatósága is nőni fog.

A kérdés nagy fontosságára való tekintettel a Népgazdasági Tanács 27/2/1951. N. T. számú határozata IV. részének 6. pontja kimondja, hogy „annak érdekében, hogy a tervteljesítéssel és beralapfelhasználással kapcsolatos, az adatszolgáltatás pontosságát zavaró körülmények mielőbb megszüntjenek, a Statisztikai Hivatal elnöke hívjon össze értekezletet a vállalati és minisztériumi vezetőkkel és főkönyvelőkkel”.

A határozatnak megfelelően az értekezlet megtartására f. évi április hó 7-én került sor, melyen résztvettek a Kohó- és gépipari minisztérium, a Bánya- és energiaügyi minisztérium, a Könnyűipari minisztérium, az Élelmezési minisztérium, az Építésügy minisztérium, a Közlekedés- és postaügyi minisztérium, a Népgazdaság Tanács Titkársága, az Országos Tervhivatal, a Magyar Nemzeti Bank, valamint különböző iparágakba és különböző minisztériumok felügyelete alá tartozó húsz nagy vállalat képviselői.

Az alábbiakban ismertetjük az értekezlet menetét, illetve a fontosabb felszólalásokat.

Az értekezletet *Pikler György*, a Központi Statisztikai Hivatal elnöke nyitotta meg, majd *Lukács Ottó*, a Központi Statisztikai Hivatal Iparstatisztikai főosztályának vezetője ismertette a megjelentek előtt az értekezlet összehívásának célját, mely abban áll, hogy az eddigi tapasztalatok alapján meg kell vizsgálni, hogy milyen mértékben vannak meg a tárgyi lehetőségei annak, hogy a beralapfelhasználást valóban megbízható adatok alapján ellenőrizni lehessen.

A vállalatok által a Statisztikai Hivatalnak és a Nemzeti Banknak szolgáltatott adatok csak néhány helyen egyeztek meg pontosan. Ezt az állapotot a legrövidebb időn belül meg kell szüntetni, és ki kell dolgozni azokat a módszereket, melyek biztosítják, hogy a vállalati főkönyvelő és statisztikus által szolgáltatott adatok megegyezzenek.

A beralaptervek ellenőrzésénél természetesen a tervezési utasításokban lefektetett szempontok az irányadók, az ellenőrzés csak a tervezéssel azonos elvek alapján történhetik.

A tárgyalás során két kérdéscsoportot kell elkülöníteni, mégpedig

1. a termelési érték meghatározásával,
2. munkabérekkel kapcsolatos kérdéseket.

A továbbiakban Lukács Ottó röviden összefoglalta még az adatok közti eltérések lényegesebb okait, melyekkel az előzőekben már részletesen foglalkoztunk.

Landler Jenő Máv. Járóműjavító Ü. V. A vállalatnál nehézségekbe ütközik a befejezetlen és félkésztermékváltozásoknak az előírt határidőre történő megállapítása, úgyszintén sajátságos bérfizetési rendszerükből kifolyóan a béradatokat is csak a tárgyhót követő 12-ig tudják összeállítani.

Könnnyűipari minisztérium (Gadó): A vállalatok a beralap igénybevételekor megadott indoklásai túlnyomórészt annak bizonygatásában merülnek ki, hogy amennyiben a befejezetlen termékváltozást is jelenthetnék, úgy termelési eredményük magasabb lenne. Felveti, hogy megoldható lenne-e a befejezetlen termelés számbavétele azokban az iparágakban is, ahol ezt nem tervezték meg?

Rákosi Mátyás Művek (Spiró): Mivel a bérelenőrzésnél a vállalati teljes termelés szolgál alapul, ezért a befejezetlen termelést az előírt iparágakban figyelembe kell venni. A befejezetlen termelésnek 8-ra való megállapítása helyes szervezéssel meg is oldható. A Rákosi Mátyás Műveknél épp a kongresszusi verseny során igazolódott be, hogy a határidők betartása elhatározás kérdése. A vállalat épp a beralapellenőrzés fontossága miatt bevezeti a félkésztermékek havi leltározását, és adatai nemcsak előbb fognak rendelkezésre állni, hanem pontosabbak is lesznek.

Kispesti Textilgyár (Harsányi): A textilipar a béreket 8-án fizeti ki, áprilisban azonban 8-a vasárnapra esett, így a kifizetés már pénteken, tehát 6-án megtörtént, ami azt jelenti, hogy mind a bérelszámolással, mind pedig a termelési érték megállapításával már 5-re el kellett készülni, hogy a Nemzeti Bankhoz a bérigénylést idejében be tudják nyújtani. A korai határidők miatt a félkészkülönbözet megállapítása nehézségekbe ütközött. Kéri, hogy az adatokat a hó 20-ig korigálni lehessen.

Magyar Vagon- és Gépgyár (Papp): A vállalatnál bizonyos esetekben nehézségekbe ütközik a befejezetlen- és félkészállománykülönbözet szétválasztása. Vállalaton belül az üzemeket aszerint csoportosították, hogy melyikben figyeljék meg a befejezetlen termelést. Azokban az üzemekben, ahol a gyártási folyamat tartama ezt nem indokolja (pl. csavargyár), a befejezetlen termelést nem mérik. A befejezetlen termelés könyvelési alapon és munkaórák alapján történő felmérésével kapcsolatban megállapította, hogy a két módszer alapján kimutatott érték azért tér el, mert

a könyvelésben a gyártás kezdetekor az anyagkivételezések folytán a magasabb érték előbb jelentkezik, míg a munkaórák alapján történő számbavételnél ez későbbi időpontra tolódik el. A vállalat épp a bérellenőrzéssel kapcsolatosan bevezette a dekádonkénti termelési jelentéseket, hogy így hónap közben is pontosan tájékozva legyenek a termelés, illetve a tervteljesítés alakulásáról.

Országos Tervhivatal (Szattler): Ismertette azokat a szempontokat, amelyek a Tervhivatal és a Statisztikai Hivatalt vezették akkor, mikor a befejezetlen állománykülönbözet tervezésétől és számbavételétől számos iparágban eltekintett. Az első szempont, mely ezt az intézkedést indokolja, az, hogy a statisztikai adatok bizonyossága szerint számos iparágban a befejezetlen állomány ingadozása 1% alatt mozog. Ennek állandó és rendszeres megterveztetése, illetve számbavétele csak bürokráciát szülne. Másik szempont az volt, hogy a befejezetlen állománykülönbözet megtervezése lazaságot vinne magának a termelési értéknek és ennek folytán a tervteljesítésnek megállapításába, a befejezetlen termelés értékelésének labilis volta miatt.

Ha a vállalat tervszerűen dolgozik, nem tételezhető fel, hogy a termelés során bizonyos helyeken torlódások következzenek be, és ezáltal számottevő befejezetlen termék álljon elő. A termelés egyes fázisait be kell ütemezni, ezt tervszerűen keresztül is kell vinni, így az említett torlódások feltétlenül elkerülhetőek lesznek.

Kőbányai Sörgyár: A befejezetlen állománykülönbözettel nemcsak ott van probléma, ahol nem tervezték meg, hanem néha ott is, ahol ez megtörtént. A befejezetlen terméknek ugyanis — főleg anyagigényes gyártmányoknál — igen nagy százalékát teszi ki az anyaghiány, legyártásuk pedig aránylag kis munkagényességgel jár. Már most abban az esetben, ha a megtervezett befejezetlen terméket anyaghiány vagy idényszerűségi nehézségek miatt a vállalat nem tudta legyártani, termelési eredménye rossz képet mutat, ez korlátozza a beralapigénybevétel lehetőségét, annak ellenére, hogy a hiányzó termelési érték viszonylag minimális munkaerőráfordítást igényel csak.

Másik probléma, hogy a saját rezsiben végzett beruházások és felújítások értékét a kívánt határidőre csak úgy tudják megállapítani, hogy a tárgyhoz első két dekádjához az előző hó utolsó dekádját számítják hozzá.

Könyvüipari Minisztérium (Helfiné): Több nagy vállalat (pl. Győri Gráb, Egyenruhaipari V.) a Statisztikai Hivatalnak a hónap elején kapott jóváhagyott tervszámot jelentette, és ehhez mérte a tervteljesítést, ezzel szemben a hónap közben — részben indokoltan, részben indokolatlanul — tervmódosítást kértek, és a Nemzeti Bankba benyújtott bérigénylési lapra a kért, de jóvá nem hagyott tervet írták be mind a termelési, mind pedig a munkabéralaptervénél. A Gyermekegyenruhaipari Vállalatnál például, ahol ezt a szabálytalanságot a tárgyhoz észre sem vették, a helyzet az volt, hogy február 1-én a vállalat által kimutatott 13%-os megtakarítás helyett a beralapot 46%-kal túllépték. Ez a példa a tervfegyelem rendkívüli lazaságára mutat. A vállalat ugyanis a főosztály által elrendelt nagy átalakítás után szóbelileg megbeszélte, hogy termelési tervét leszállítják, kérelmét azonban írásban nem adta be, a Nemzeti Bankhoz viszont az általa elgondolt leszállított termelési tervszámot jelentette, de az eredeti beralaptervvel.

Magyar Vagon- és Gépgyár: Mivel a darabbér bevezetése óta a bérek alakulása egyenes arányban áll a termelés alakulásával, ezért a termelési értéket bizonyos esetekben a darabbérek alapján állapítják meg. Egyes vállalatok különleges rendeltetésű termékeiket termelési értékükben nem tüntetik fel, az erre fordított béreket viszont beralapjuk terhére fizetik ki. Mivel ezek a tételek nőnek, feltétlenül szükséges erre vonatkozóan egy egységes rendelkezés, mert a kérdés a vállalatok beralapját érzékenyen érinti.

A termelési érték megállapításával kapcsolatos felszólalásokra válaszolva, *Lukács Ottó* (Központi Statisztikai Hivatal) megállapította, hogy a hozzászólások több megoldásra váró problémát vetettek felszínre, melyeket az illetékes minisztériumokkal és a Tervhivatallal egyetértésben meg kell oldanunk.

A munkabérelapellenőrzés egyúttal mind a tervezés, mind pedig a statisztikai munka megjavításának is egyik fontos eszköze. Tanulságos volt Spiró elvtárs hozzászólása, aki elmondotta, hogy a Rákosi Mátyás Művekben a befejezetlen termelés megállapításának határidejét előbbre tudták hozni. Ha pedig az ország legnagyobb vállalatában ez megoldható volt, akkor a szervezési módszerek helyes alkalmazásával ez máshol sem lehetetlen.

Azokban az iparágakban, ahol a befejezetlen termelés általában jelentéktelen, ott ezt a jövőben sem tervezzük meg, és nem is mérjük még abban az esetben sem, ha néha egyes helyeken a befejezetlen termelés összetorlódik. Az ilyen szórványosan előforduló esetek nem befolyásolhatják általánosságban a tervezés, illetve a statisztika rendszerét. A tervet mérni csak úgy tudjuk, ha a teljesítés ugyanolyan felépítésű, mint maga a terv. Ezért nem helyeselhető Gadó-elvtársnak az a javaslata, hogy a befejezetlen termelést azokban az iparágakban is vegyük számba, ahol ezt nem tervezték meg.

Abban az esetben, ha a vállalat előre tudja, hogy a műszaki adottságok meg fognak változni, akkor a béreket is ennek figyelembevételével kell megterveznie.

Az értekezlet a továbbiakban rátért szorosán a munkabérekkel kapcsolatos kérdések megtárgyalására.

A felszólalók rámutattak arra, hogy az új bérelenőrzési rendszer bevezetése óta a lehívott munkabérek általában már a tárgyhóra vonatkoznak, csupán a túlórák és a prémiumok jelentenek még problémát, amelyek egyik hónapról a másikra tolnak el.

Lukács Ottó (Központi Statisztikai Hivatal) rámutatott, hogy, mint a felszólalások is alátámasztották, a munkaügyi problémáknál is a fegyelem kérdése a döntő. Ez maga megoldja a legtöbb kérdést. Rámutatott arra, hogy a túlórákat helyesebb lenne mindig naptári hónaponként elszámolni, ahogy ez a Szovjetunióban is történik. Feltétlenül célszerű lenne a prémiumokat is a tárgyhónapra elszámolni. Ha azonban ez jelenleg tényleg megoldhatatlan, akkor valóban helyes ezeknek egy hónappal való rendszeres eltolása. Ennek megfelelően kell a statisztikai utasításokat is kiegészíteni. Kivételt képez néhány könnyűipari vállalat, ahol a prémium már a tárgyhóra vonatkozóan is jelenthető.

Rámutatott végül arra, meg kell oldani, hogy a munkaügyi kérdőívek beküldési határidejét, éppúgy, mint a Nemzeti Banknál, a Statisztikai Hivatalnál is 14-éről 8-ára hozzuk előre. Sem a Szovjetunióban, sem egyetlen szocializmust építő államban nem érkezik be a statisztika olyan későn, mint éppen nálunk. A határidő előrehozatalát egyes iparágakban máris meg lehet valósítani és helyes szervezéssel ezeknek az iparágaknak köre tovább bővíthető.

Az értekezlet *Pikler Györgynek*, a Központi Statisztikai Hivatal elnökének zárószavával végződött.

*

A Statisztikai Hivatalban megtartott, fentiekben ismertetett értekezlet, ha lényegében új problémákat nem is vetett fel, mégis eredményes volt, mert mód nyílt arra, hogy a vállalatok elmondják, hogy milyen téren vannak nehézségeik, illetve, hogy hol, milyen eredményeket értek el.

Az értekezlet megtartása óta az Építésügyi Minisztérium, hasonlóan a kohó- és gépipari, valamint a bányá- és energiaügyi miniszternek még februárban kiadott rendeletéhez, részletesen szabályozta mindazokat a kérdéseket, amelyek a bérellelőrzéssel kapcsolatosak. A könnyűipari miniszter ugyancsak körrendeletben utasította a vállalatokat, hogy a Statisztikai Hivatal felé jelentett adatoknak meg kell egyezniük a munkabérigénylőlapba beírt adatokkal.

A felmerült problémák egy része a kiadott rendelkezések következtében már tisztázódott, azonban a következő kérdések még megoldásra várnak:

1. A befejezetlen termelés mérésének megállapítása.
2. A saját rezsiben végzett beruházások, felújítások értékelésének meghatározása.
3. Különleges rendeltetésű termékek gyártásának béralapfedezete.
4. Prémiumok elszámolása.
5. Túlórák elszámolása.
6. A béralapba tartozó természetbeni juttatásoknak a bérellelőrzésbe való bevonása.
7. Az állományon kívüli személyzet béralapjának ellenőrzése.
8. A vállalatok létszámjelentésének a Nemzeti Bank felé is átlagos állományi létszámmra kell vonatkoznia.

A bérellelőrzés előírászerű lebonyolítása, a felmerült indokolatlan eltérések okainak felszámolása a legteljesebb mértékben az állami fegyelem, a tervfegyelem kérdése. A Népgazdasági Tanács határozatának maradéktalan megvalósítása, melynek során az üzemi statisztikusokra is komoly feladat hárul, elengedhetetlen feltétele annak, hogy bérezési rendszerünk szocialista elvét és fegyelmét a termelés és termelékenység emelkedésével arányban álló túllépések ne veszélyeztessék.

AZ ANGOL NÉPSZÁMLÁLÁS

Ez év április hónapjának 8-án népszámlálást tartottak Angliában. A népszámlálás programjának lebonyolítására az angol népszámlálási hatóságok sokezer számlálóbiztost vettek igénybe. A számlálóbiztosok díjazása aránylag alacsony, a feladat és a felelősség, amit a számlálóbiztosoknak meg kell oldaniuk, igen nagy; ennek ellenére — amint az „Economist“, angol tőkés hetilap megjegyzi — kétszerannyi volt Angliában és Walesben a jelentkezők száma, mint amennyit a hatóságok ténylegesen igénybe tudtak venni. Az „Economist“ jámbor együgyűséggel megjegyzi, hogy a nagyszámú jelentkezések oka a polgári öntudat és a demokratikus szolgálatkészség megerősödése, de kénytelen bevallani, hogy szerepet játszott ebben „... az alsóbb középosztályok szegénysége is“.

Az angol Statisztikai Hivatal kidolgozta a népszámlálási adatok feldolgozásának és nyilvánossághozatalának tervét is. Eszerint a népszámlálás teljes eredményeit szószerint „a tervezők, az üzletemberek és a biztosítási statisztikusok“ számára mintegy öt évvel a népszámlálás végrehajtása után fogják nyilvánosságra adni. Időközben csak reprezentatív módszerekkel megállapított részleges eredmények kerülnek közlésre.

A nyugati tőkés államok gyakran hivalkodnak statisztikai rendszerük fejlettségével. Az angol népszámlálás adatainak késedelmes feldolgozása ékesen bizonyítja, hogy ebben sok a reklám és még szemernyi sem a valóság.

DR. SZALAY SÁNDOR:

A KÖZSÉGEK VILLANNYAL VALÓ ELLÁTOTSÁGA

A Központi Statisztikai Hivatal az 1950. július 12-én kiadott 63/900/1950. sz. rendeletével az ország valamennyi városára és községére kiterjedő közigazgatásstatisztikai adatgyűjtést rendelt el. A rendelet szerint az adatgyűjtést a helyi (községi) tanácsok megalakításával kapcsolatos munkálatok s az irányításhoz — így elsősorban a község- és városfejlesztéshez — minden tekintetben megkívánt országos áttekintés biztosítása teszi soronkívül szükségessé és nagyjelentőségűvé.

A felvétel jelentőségét az is növelte, hogy ez volt az első ilyen tárgyú adatgyűjtés; u. i. a tőkés elnyomás idejében nem hoztak községfejlesztő intézkedéseket, ennél fogva „nem volt szükség“ ezek alapjául szolgáló községi helyzetképstatistikára sem. A népi demokrácia egyik főfeladatának tűzte ki, hogy a falvakat kiemelje évszázados elmaradottságukból és elindítsa a szocialista fejlődés útján. A hároméves terv 2 milliárd forintot fordított a községek fejlesztésére és ennek eredményeképpen a legtöbb faluban helyreállították a háborús károkat, sőt továbbmenve, többszáz községet láttak el villannyal, szociális, kulturális, valamint gazdasági intézményekkel.

Az ötéves terv a községfejlesztés még erősebb ütemét irányozta elő. A terv sikeres végrehajtásához azonban pontos statisztikai adatokra van szükség, amelyek feltárják a község helyzetét s egyúttal arra is rámutatnak, hogy hol és mi a legsürgősebb teendő. Ilyen adataink eddig még nem voltak és ezt a hiányt pótolta — ha nem is teljes egészében — a fentemlített adatgyűjtés, amelynek a községek villannyal való ellátottságára vonatkozó eredményeit az alábbiakban közöljük.

A villanyra vonatkozóan a kérdőív a következő adatokat tudakolta:

1. Van-e a község (város) belterületén villanyáramszolgáltatás?
2. Ha van villanyáramszolgáltatás, azt helyi erőmű táplálja-e vagy távvezeték útján kapja az áramot?
3. A villanyt melyik évben vezették be a községbe (városba)?

Az adatgyűjtés eszmei időpontja 1950. július 15 volt. Az adatok feldolgozása a legújabb közigazgatási állapotnak megfelelően — a községeket és városokat lélekszámnagyság szerint csoportosítva — megyei részletezésben történt. A községek és városok kategóriába való sorolásánál — az időközben történt közigazgatási változásokat figyelembe véve — a népszám-

lálás lélekszámadatait használtuk fel. A feldolgozásban Budapest adatai nem szerepelnek.

*

A szocializmus felépítése elképzelhetetlen az ország villamosítása nélkül. Ennek óriási jelentőségét elsőnek Lenin ismerte fel és híressé vált mondásával: „A szocializmus = szovjethatalom + az egész ország villamosítása“, a fiatal szovjethatalom egyik főfeladatának tűzte ki, hogy a leg-rövidebb időn belül minden lakott helyre bevezesse az áramszolgáltatást.

A villany fényt, kultúrát és jólétet szállít a községeknek. A kapitalista Magyarországon nem volt cél a nép jóléte és a legnagyobb mulasztásokat követték el az ország villamosítása terén. Sok esetben még az egyébként villannyal rendelkező városok ipar- és bányatelepeinek munkáslakásaiba sem vezették be az áramot, de a falusi és tanyai népesség nagyobb részét tudatosan tartották „sötétségben“, elzárván a civilizáció legelemibb szükségleteitől is. A magánkézben lévő villamossági vállalatok minél nagyobb nyereségre törekedve, a városokat — ott is elsősorban a burzsoázia lakóházaikat —, a nagy nyereszkeségi lehetőségeket biztosító gyárakat, ipartelepeket, üdülőhelyeket, stb. látták el villannyal, de a falvak és tanyák nagy területre szétszórta házaiba a villany bevezetése nem kínálkozott jó üzletnek még akkor sem, ha a távvezeték áthaladt is a község határán.

Különösen nagy volt az aránytalanság a községek és városok áramfogyasztása között. 1938-ban az ország egész elektromosenergiatermelésének $\frac{1}{3}$ -át Budapest fogyasztotta el, ahol az átlagos fejkvóta évi 470 kW-óra volt, ezzel szemben vidéken — a városokkal együtt 140, csak a falvakban pedig 50—60 kW-óra áramfogyasztás jutott egy főre. Az évi áramfogyasztás országos átlaga mindössze 154 kW-óra volt fejenként és ez a Szovjetunió, vagy a nyugateurópai országok 6—800 kW-órás átlagaihoz viszonyítva, rendkívül alacsony.

A második világháború súlyos károkat okozott az energiafejlesztőtelepek gépi berendezésében és a vezetékekben egyaránt. Ezen a téren is a népi demokráciára hárult az a rendkívül nehéz, sok anyagi áldozatot követelő feladat, hogy a háború pusztításait helyrehozza és egyúttal a sokévtizedes mulasztások nyomait is eltüntesse. A háborús károk kijavítása igen rövid idő alatt — legnagyobbbrészt még a hároméves terv megkezdése előtt — megtörtént. A villamosító társaságok államosítása — az ÁVIRT létrehozása — lehetővé tette, hogy most már ne a nyereszkesedés, hanem egyedül a nép érdeke legyen a döntő szempont a falvaknak az áramszolgáltatásba való bekapcsolásánál.

A hároméves terv 100 millió forintot irányzott elő 250 000 falusi és tanyai fogyasztó villanyvilágításhoz juttatására és ennek eredményeképpen a községek százaihoz jutott el az évszázados sötétséget eloszlató fény és a falu népe elindulhatott a gazdasági, kulturális és politikai felemelkedés útján. Az adatfelvétel időpontjában még erősen látszanak a multbeli mulasztások nyomai, de egyben lemérhetőek már a felszabadulás óta elért nagy sikerek is.

Az 1. sz. táblázatban a villannyal rendelkező községek lélekszámkategóriák szerinti megoszlását mutatjuk be.

I. sz. táblázat

Kategoriák	A községek száma	Ebből villannyal rendelkezik	
		szám	%
— 500 fő	564	168	29,8
501— 1 000 „	873	362	41,5
1 001— 2 000 „	867	473	54,6
2 001— 5 000 „	654	486	74,3
5 001—10 000 „	156	141	90,4
10 001— „	55	53	96,4
Együtt	3169	1683	53,1
Városok	53	53	100,0
Összesen	3222	1736	53,9

Az adatfelvétel időpontjáig minden város, valamint a községek 53,1%-a bevezette a villanyt, azonban 1486 községben — a községek közel felében — még nincs áramszolgáltatás. A népesség számát tekintve, nem ilyen kedvezőtlen a kép, u. i. az ország lakosságának több mint 80%-a az áramszolgáltatással ellátott községekben, illetve városokban él, tehát a villanyvilágítást nélkülöző községek lakosságának száma az össznépesség $\frac{1}{5}$ -ét sem éri el.

A községek és városok túlnyomó része — 96,5%-a — távvezeték útján kapja az áramot, helyi erőművel elsősorban a városok és a nagyobb községek rendelkeznek. A kisközségekben a „helyi erőművet“ legtöbb esetben a malom jelenti.

Az egyes kategóriák százalékos arányszámai igazolják a bevezetőben már megállapított tény, hogy a multban a magánkézben lévő villamosító társaságok elsősorban a több fogyasztóval rendelkező — tehát nagyobb nyereszkesedési lehetőséget biztosító — községekbe vezették be az áramot és a kisközségek legnagyobb részét kihagyták a villamosításból. Ezt a mulasztást nem lehet egyik napról a másikra pótolni és ez az oka annak, hogy még ma is az 500 lélekszámon aluli községeknek nem egészen $\frac{1}{3}$ -a, az 501—1000-es kategóriába tartozóknak pedig alig $\frac{2}{5}$ -e rendelkezik villannyal.

Az ötéves terv végrehajtása során a Horthy-rendszernek ezt az örökségét nagyrészt felszámoljuk. Alig lesz község az országban, amely ne rendelkezne villannyal, rádióval, telefontal. A módosított ötéves tervtörvény szerint az 1949. évi 2200 millió kilowattóra villamosenergiatermelést 1954-re az eredetileg előirányzott 4270 millió kilowattóra helyett 6050 millió kilowattórára emeljük. Ez azt jelenti, hogy míg az egy főre eső energiatermelés 1938-ban 140 kWóra volt, 1954-ben felülmúlja a 650 kWórát. Ez nemcsak több energiát jelent az iparnak, a városnak, de több fényt a falunak, a mezőgazdasági munkálatok egy részének villamosítását is.

A tájegységek ellátottsági aránya nem tér el erősebben az országos átlagtól, azonban az egyes megyék között igen nagy aránytalanságok vannak. Legnagyobb a szóródás Dunántúlon, de itt vannak a villamosítás terén legelmaradottabb vidékek is. Az alföldi megyék villannyal való ellátottsága aránylag egyenletes.

Az egyes megyék különböző ellátottságának más és más oka van. Elsősorban az ipar- vagy bányateleppel rendelkező községeket villamosították, ezért emelkedik ki Komárom és Veszprém megye, az utóbbinál a balatoni üdülőhelyek még javítják az ellátottsági arányt. Pest megyén a főváros közelsége, Heves megyében a mátravidéki erőmű érezteti hatását, Baranya megyében a községek jó része a mecsekvidéki bányatelepek villamosítása következtében jutott áramhoz, stb. stb. Ezzel szemben a mezőgazdasági jellegű településeket — ezek közül is főleg a kisközségeket — a multban elhanyagolták.

A népi demokrácia egyre gyorsabb ütemben pótolja a tőkésrendszer bűnös mulasztásait. Az alábbi táblázat, amelyben a községeket a villany bevezetésének időpontja szerint csoportosítottuk, rámutat arra a hatalmas munkára, amit a népi demokrácia a multhoz viszonyítva a falvak villamosítása terén végzett.

2. sz. táblázat

Kategóriák	A villanyal rendelkező községek száma	A villanyt									
		1920-ig		1921—1929		1930—1938		1939—1944		1945—1950	
		években vezette be									
		szám	%	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%
...— 500 fő	168	1	0,6	55	32,7	33	19,6	22	13,1	57	34,0
501— 1 000 „	362	12	3,2	92	25,4	89	24,6	48	13,3	121	33,5
1 001— 2 000 „	473	7	1,4	113	24,0	135	28,5	63	13,3	155	32,8
2 001— 5 000 „	486	23	5,7	150	30,9	143	29,5	29	5,9	136	28,0
5 001—10 000 „	141	29	20,6	63	44,7	18	12,8	6	4,2	25	17,7
10 001—... „	53	23	43,4	26	49,1	4	7,5	—	—	—	—
Együtt	1683	100	5,9	499	29,7	422	25,1	168	10,0	494	29,3
Városok	53	45	84,9	8	15,1	—	—	—	—	—	—
Összesen	1736	145	8,3	507	29,2	422	24,3	168	9,7	494	28,5

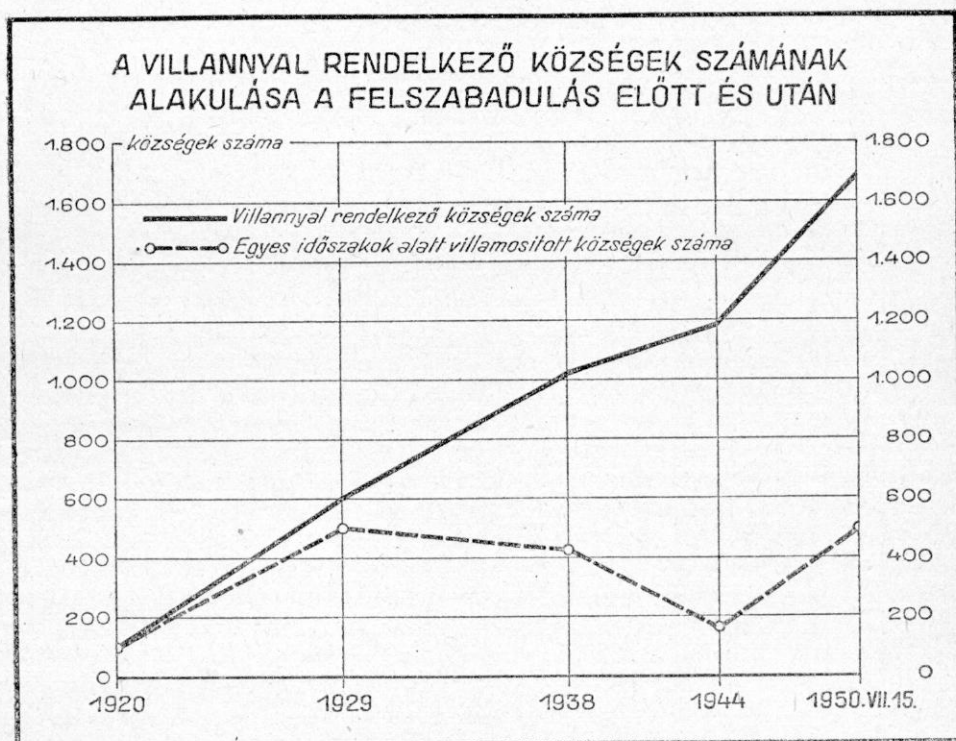
Az ország villamosítása már az 1880-as években megkezdődött, de csak a századforduló táján vett erősebb ütemet. 1914-ig 114 község és város kapott villanyt, azonban az első világháború éveiben mindössze 31 községbe, illetve városba vezették be az áramot. A két világháború közötti időben először gyors, majd ismét egyre lassuló ütemben kapcsolták be a községeket az áramszolgáltatásba.

A felszabadulás utáni első években a háború által tönkretett, vagy megrongált vezetékeket, az erőművek gépi berendezéseit kellett pótolni, illetve kijavítani és ez a munka igen sok helyen szinte egészen új villamosítást jelentett. Kisebb mértékű új villamosítás még a helyreállítás nehéz éveiben is történt, azonban az addig még villannal nem rendelkező községeknek az áramszolgáltatásba való nagyarányú bekapcsolása csak a hároméves tervvel kezdődött meg és az öt éves terv elejére ért el eddig még soha nem tapasztalt ütemet.

Ezt igazolja a következő kimutatásunk is, amely a felszabadulás óta villamosított községeket az árambevezetés ideje szerint évpáronként csoportosítja.

A felszabadulás óta		1945—1946-ban		1947—1948-ban		1949—1950-ben	
villamosított községek							
száma	%	száma	%	száma	%	száma	%
494	100,0	45	9,1	179	36,2	270	54,7

Jól látható, hogy a kezdeti nehézségek után a villamosítás üteme 1947—48-ban ugrásszerűen megnövekedett és az emelkedés mértéke 1949—50-ben tovább fokozódott. Figyelembe kell vennünk, hogy az adatok csak az 1950. július 15-ig villamosított községek számát foglalják magukban, így a felszabadulás óta villamosított községek több mint fele tulajdonképpen az utóbbi másfél év folyamán kapott villanyt.

Végeredményben megállapíthatjuk, hogy 1950. július 15-ig az áramszolgáltatásba bekapcsolt 1683 község közül 494-et — a villannyal rendelkező községek 29,3%-át — a felszabadulás után látták el villannyal. Amíg a tőkés rendszerben kb. hat évtized alatt 1189, vagyis évente átlag 20 község kapott villanyt, a felszabadulás után az áramszolgáltatásba bekapcsolt községek évi átlaga (öt és fél év alatt 494 község) 90-re, ha pedig a háborúutáni első két évet figyelmen kívül hagyjuk, 130-ra, vagyis a háborúelőttinek hat és félszeresére emelkedett.

Az egyes szakaszokban a villamosítás ütemét jól szemlélteti a 455. oldalon közölt grafikon. A szaggatott vonal az egyes időszakaszokban villamosított községek számát (a villamosítás ütemét), a vastag vonal pedig a villannyal ellátott községek számának folyamatos emelkedését jelzi.

A múltban a kisközségek villamosítását hanyagolták el legjobban, a népi demokrácia elsősorban ezeknek sietett segítségére. A kapitalista rendszer egyik szakaszában sem vezették be a villanyt az alacsony lélekszámú kategóriákba tartozó községekbe, olyan arányban, mint a felszabadulás után.

A hároméves terv beruházásaiból jelentős összeg jutott már az új erőművek építésére és a régiók kibővítésére. Így újjáépítettük a Mátravidéki erőművet, a W. M. nagynyomású erőművet, kibővítettük a diósgyőri erőművet és helyreállítottuk a salgótarjáni, a komlói, debreceni, kecskeméti és sátoraljaújhelyi erőműveket, ezenkívül az ország egyéb helyén új erőművek építését kezdtük meg. A villamosenergiaelosztást a távvezetékek kiépítése segíti elő. Mindezek eredményeképpen a hároméves tervidőszakban a villamosenergiatermelés a következőképpen emelkedett:

Villamosenergiatermelés

(1938=100)

1947/48	1948. VIII.—XII.	1949
138,2	153,3	168,5

Mint ismeretes, az ötéves terv első esztendejében a villamosenergia-termelés további 184%-kal emelkedett.

Mindez hozzájárult ahhoz, hogy országosan a villannyal rendelkező községek aránya a háborúelőtti állapothoz viszonyítva 41,5%-kal emelkedett. A tájegységek közül elsősorban a villamosítás terén elmaradt Alföldön pótolták legnagyobb mértékben a hiányt, úgyhogy ma már a villannyal ellátott községek aránya itt a legmagasabb. A megyék között ott a legnagyobb arányú az emelkedés, ahol a háború előtt a legkisebb volt a villamosított községek aránya — így például Csongrád és Zala megyében a felszabadulás után jóval több községet kapcsoltak be az áramszolgáltatásba, mint a tőkés elnyomás idejében hat évtized óta.

Annak, hogy a felszabadulás után a községek villamosítása nem öltethetett még nagyobb méreteket, elsősorban technikai akadályai voltak. A villannyal nem rendelkező községek túlnyomó része a távvezeték-től nagy távolságra fekszik. A népi demokráciánk természetesen elsősorban azokba a községekbe vezette be az áramot, ahol adva volt a lehetőség. Így is többszáz olyan község jutott villanyvilágításhoz, amelyek határára már a felszabadulás előtt is áthaladt ugyan a távvezeték, azonban a tőkés rendszer urai nem tartották „érdemesnek”, hogy a falut bekapcsolják az áramszolgáltatásba.

A magasfeszültségű távvezeték hiányánál sokkal nagyobb nehézséget jelent az, hogy nincs elegendő számú és termelőképességű áramfejlesztő-telepünk. A felszabadulás után óriási mértékben emelkedett az ország villanyenergia-szükséglete. A városi, de a vidéki ipartelepeink, a géppálmások, stb. egyre több áramot igényelnek és a kulturális színvonal

emelkedésével jelentősen megnőtt a lakosság — mégpedig elsősorban a falusi lakosság — áramfogyasztása is. Sokszáz község kapott mozit, a lakások ezreibe kapcsolták be a rádiót, stb. stb. A meglévő energiafejlesztő telepeink nem bírják el már a további megterhelést, ezért új telepek létesítése vált szükségessé.

Népi demokráciánk már az elmúlt években megkezdte a mátra-vidéki, az inotai és a tiszalöki nagy erőművek építését. Az erőművek az ötéves tervünk folyamán elkészülnek és biztosítani fogják az ország megnövekedett energiaszükségletének ellátását. Gerő Ernő kijelentette: „Az ötéves terv villanyt, rádiót és telefont ad minden falunak.“ Az eddigi sikerek biztosítják, hogy népi demokráciánk ezt a feladatot is teljes sikerrel fogja megvalósítani.

MEGJELENIK

a Kereskedelmi Szakkönyv- és Lapkiadó kiadásában
VINOGRADOV ÉS KAMINSZKIJ:

**FOGYASZTÓ KERESLET TANULMÁNYOZÁSA ÉS A KERESKE-
DELMI REKLÁM A SZOVJET KISKERESKEDELEMBEN**

PENJIKOV:

**A KISKERESKEDELMI BOLTOK, ÁRUDÁK ÜGYKEZELÉSE ÉS
SZÁMVITELE**

A Belkereskedelmi Minisztérium Számviteli Munka-
közösségének összeállításában:

**BELKERESKEDELMI GAZDASÁGI MŰVELETEK PÉLDATÁRA
ÉS A SZÁMLÁK ÖSSZEFÜGGŐ ÁBRÁZOLÁSA A KÖTELEZŐ
ÁLTALÁNOS BELKERESKEDELMI SZÁMLAKERET 1951. ÉVI
SZABÁLYAI SZERINT**

KAPHATÓ LESZ
MINDEN KÖNYVKERESKEDÉSBEN

HOZZÁSZÓLÁS

Hozzászólás a vállalatok gazdasági tevékenységének elemzéséhez

Felemelt ötéves tervünk hatalmas feladatokat ró a vállalatokra. A kitűzött célok megvalósítása megköveteli a mindennapos harcot a terv teljesítéséért, a takarékoságért, a nyersanyagok, tüzelőanyagok és segédanyagok gazdaságos felhasználásáért, a munkaidővel való észszerű gazdálkodásért, az álló- és forgóeszközök teljes kihasználásáért. A helyes vezetés nem nélkülözheti a vállalatok gazdasági tevékenységének elemzését, hogy ezáltal a hibák orvosolhatók legyenek, a tervteljesítést akadályozó körülményeket ki lehessen küszöbölni, a rejtett belső tartalékokat fel lehessen tárni, mert csak ezek elvégzése biztosítja feszített terveink teljesítését. Lenin elvtárs döntő jelentőséget tulajdonított a tervek végrehajtása elemzésének, „...szükséges, hogy a közgazdászok, írók, statisztikusok ne fecsegjenek a tervről általában, hanem inkább részletesen tanulmányozzák terveink végrehajtását, gyakorlati munkánk hibáit és e hibákat kiküszöbölő eljárásokat. Az ilyen tanulmányozás hiányában vakok vagyunk”.¹

Az elemzés a vállalati terv teljesítésének, a vállalat műszaki gazdasági munkájának a nyilvántartás adatainak rendszeres tanulmányozása alapján történő ellenőrzése.

Eddig nálunk az elemzés nem töltötte be ezt a szerepet. Ennek oka az volt, hogy egyrészt nem ismertük fel, az elemzés döntő jelentőségét a vállalati munka megjavítására, másrészt az elemzés módszerei sem voltak ismertek. A megjelent szovjet irodalomban is kevés olyan könyv szerepel, amely az elemzés kérdéseivel, módszereivel behatóan foglalkoznék. Ebben a tanulmányban az ismert

szovjet irodalom felhasználásával két terület vizsgálatának néhány szempontját és módszerét tárgyaljuk meg: a termelés tervszerűségének és a termelés ütemességének az elemzését.

A vállalatok tervükben meghatározott mennyiségű, minőségű termékeket, az előírt választékmegosztásnak megfelelően, kötelesek a népgazdaság rendelkezésére bocsátani. A vállalatok gyakran teszik túl magukat a választék előírásokon és olyan cikkeket gyártanak, amelyek a vállalat termelési értékét erősen megemelik és a terv globális teljesítését, illetőleg túlteljesítését ezzel könnyen biztosítják; vagy olyan cikkeket részesítenek előnyben, amelyeknél jelentős önköltségsökkentést tudnak elérni és ezeknek a cikkeknek a tervben előírányoztnál nagyobb arányban való termelése biztosítja a vállalat számára a terv globális túlteljesítését.

A termelési tervnek választék szerinti teljesítése igen fontos kérdés, mert a népgazdaságnak a megtervezett választékban van szüksége a cikkekre és az attól való eltérés egyes cikkekben felesleget, más cikkekben ugyanakkor hiányt eredményezhet, ami a népgazdaság tervezett fejlődési ütemét lassíthatja. Különösen nagy jelentősége van ennek a kérdésnek a nehéziparban, de nem hanyagolható el a könnyűiparban sem, mert a könnyűipari vállalatok tervszerűtlen termelése a lakosság ellátásában okozhat zavarokat. Megvan a fontossága a kérdésnek a forgóeszközök sebességének fokozásáért vívott harcban is, mert a tervszerűtlenül gyártott és nehezen eladható termékek feleslegesen kötik le a vállalatok forgóeszközzeit.

A termelési terv teljesítésének tehát az előírt választék betartásával kell meg-

¹ Lenin Művel, XXVI. kötet, III. kiadás, 172. old., oroszul.

történnie. „Az évi és negyedévi tervek csak az esetben tekinthetők teljesítettnek, ha a tervfeladatot az össztermelésen kívül az alapvető gyártmányfélések természetes mértékegységben megadott megoszlása szerint is teljesítették.” (A Szovjetunió Népbiztosai Tanácsának 1944. november 27-i rendelete.)

A termelési tervek teljesítésének részletező, az előírt választék szerinti vizsgálatát nevezzük a termelés tervszerűsége elemzésének. Ez az elemzés megköveteli, hogy megvizsgáljuk, hogy a vállalat előirányzott cikkek mindegyikénél teljesítette-e a tervet és minden cikknél külön elemezzük a lemaradás okát. Az is szükséges, hogy a vállalat termelésére vonatkozóan összességében is megmérjük, hogy mennyiben tartotta be az előírt választékot. Azt a mutatót, amely kifejezi, hogy a vállalat milyen mértékben tartotta be az előírt választékot, nevezzük tervszerűségi tényezőnek.

A tervszerűségi tényező számítása úgy történik, mint a tervteljesítési százaléka, azzal az eltéréssel, hogy a teljesítésbe a 100%-ra, vagy felett teljesített cikkeknel csak az előirányzatnak megfelelő teljesítést (tehát 100%-nak megfelelő teljesítést) vesszük figyelembe, a 100% alatt teljesített cikkeknel pedig az elért teljesítést. Az előirányzat nélkül gyártott cikkek figyelmen kívül maradnak. Például:

Megnevezés	Terv	Teljesítés	Telj. %	Tervszerű teljesítésként figyelembevehető
	1000 Ft tervárón			
A gyártmány	100	120	120	100
B „	200	180	90	180
C „	150	150	100	150
D „	—	170	—	—
E „	180	—	—	—
Összesen	630	620	98,4	430

$$\begin{aligned}
 \text{A tervszerűségi tényező} &= \\
 &= \frac{\text{tervszerű teljesítés}}{\text{tervezett termelés}} = \frac{430}{630} = \\
 &= 0,682, \text{ illetve } 68,2\%.
 \end{aligned}$$

A tervszerűségi tényező maximális értéke 1, illetve 100%. Minél közelebb van a tényező a maximális értékhez, annál inkább ragaszkodott a vállalat az előírt választék betartásához.

Abban az esetben, ha a vállalat minden cikkből túlteljesítette, illetve teljesítette a tervét, a fenti módon számított tervszerűségi tényező értéke eléri a maximumot, pedig nyilvánvalóan nem közböbs, hogy a vállalat túlteljesítésében milyen cikkek gyártására használta fel a rendelkezésre álló anyagokat, munkacserőt, stb. Meg kell tehát vizsgálnunk, hogy a vállalat betartotta-e túlteljesítésében a tervezett választék megoszlást. Ezt a tervszerűségi tényezőhöz hasonló „fajta-koefficiens” mutatja, kiszámítása a következőképpen történik:

Gyártmány megnevezése	Terv	Teljesítés	Teljesítési %	Telj. %-kal korrigált termelési terv	Figyelembevehető teljesítés
1	2	3	4	5	6
A	200	215	107,5	246	215
B	300	345	115,0	369	345
C	500	670	154,0	615	615
Összesen	1000	1230	123,0	1230	1175

$$\begin{aligned}
 \text{A „fajta-koefficiens”} &= \\
 &= \frac{\text{figyelembevehető teljesítés}}{\text{teljesítés}} = \frac{1.175}{1.230} = \\
 &= 0,955, \text{ illetve } 95,5\%.
 \end{aligned}$$

A számítás menete a következő: az egyes cikkek előirányzatait megszorozzuk a globális teljesítés százalékaival (2. rovat $\times$ 4. rovat = 5. rovat) és az így kapott korrigált tervadat és a teljesítés

adata közül a kisebbiket vesszük figyelembe, mint tervszerű teljesítést és a kapott számok összegét osztjuk a teljesítés adatával. A maximális érték „fajta-koefficiensnél” is 1, illetve 100%. Lehet használni ezt a mutatót abban az esetben is, ha valamilyen cikkből a teljesítés nem érte el a 100%-ot, de a magyar gyakorlatban ilyen esetben az előbb tárgyalt tervszerűségi tényezőt használják.

Például az első példára kiszámítva a „fajta-koefficiens”:

Megnevezés	Telj.	Telj. %-kal korrigált előírányzat	Figyelembe vehető
A	120	98,4	98,4
B	180	196,8	180,0
C	150	147,6	147,6
D	170	—	—
E	—	177,1	—
Összesen	620	—	428,0

$$\text{„Fajta-koefficiens”} = \frac{428}{620} = 68,7\%$$

Külön meg kell vizsgálni:

- teljesítette-e a vállalat az új gyártmányok bevezetésére vonatkozó tervet,
- nem ragaszkodik-e a vállalat régen bevezetett, de műszakilag elavult gyártmányok termeléséhez,
- nem erőszakolják-e a legjövedelmezőbb gyártmányok előállítását.

*

A második kérdés, amelyet vizsgálni akarunk, a termelés ütemességének kérdése. A termelés ütemének egy meghatározott időszak alatt való vizsgálata az üzemvezetés számos hiányosságát tárhatja fel és a belső tartalékok igen jelentős tényezőire mutathat rá. Az egyenletes, előre meghatározott ritmusú termelés biztosítása egyik feltétele annak, hogy minden munkás, minden brigád, minden műhely és a vállalat teljes egészében napról-napra, hónapról-hónapra teljesítse a tervét. A nem egyenletes gyártás helytelen munkamenetet, a gépi berendezés kedvezőtlen kihasználását, a munkaerő vesztéglését, rohammunka következtében fokozott selejtet jelent és a túlórák költsége a beralap túllépését eredményezi. A rohammunka zavart támaszt a vállalat munkájában és ezzel a terv teljesítését veszélyezteti.

Igen jelentős az egyenlőtlen ütemű termelés befolyása a szükséges forgóeszközök állományára. Egymást követő gyártási folyamatok között, amennyiben az első folyam termelési üteme egyenlőtlen, annyi félkésztermék-készletet kell tartani, amennyi az első folyam ingadozásainak megfelelő kiegyenlítését biztosítja. Különösen nagy ennek a kérdésnek népgazdasági jelentősége, ott, ahol egész

gyártási ágak, sok vállalat készletezésének, anyagellátásának problémáit érinti egy alapanyagot vagy fontos félgyártmányt előállító üzem vagy gyártási ág egyenlőtlen ütemű termelése.

A közlekedés, a szállítás teljesítményeit, a szállítóeszközök kihasználását igen károsan befolyásolja az egyenlőtlen ütemű, a hó végén erősen növekvő termékkibocsátás és ezzel a szállítás menetében keletkezhetnek torlódások, amelyek végeredményben nemcsak az érintett szektorok tervteljesítésére, hanem az egész népgazdaságra kihatnak.

A termelés növelésének egyik jelentős tartaléka rejlik az egyenlőtlen termelési ütemű vállalat munkájában és igen jelentős önköltségcsökkentési lehetőségek. Az ütemes munka a termelési folyamat kultúrájának és szervezetségének egyik döntő jellemzője.

Az ütemes munka nem jelenti, hogy minden számadási időszak (nap) termelése egyenlő, mert emelkedő termelési színvonal mellett ez nyilván nem lehetséges, hanem inkább azt, hogy a termelés az előre meghatározott, tervben le rögzített színvonalat minimális ingadozásokkal tartja, illetőleg éri el.

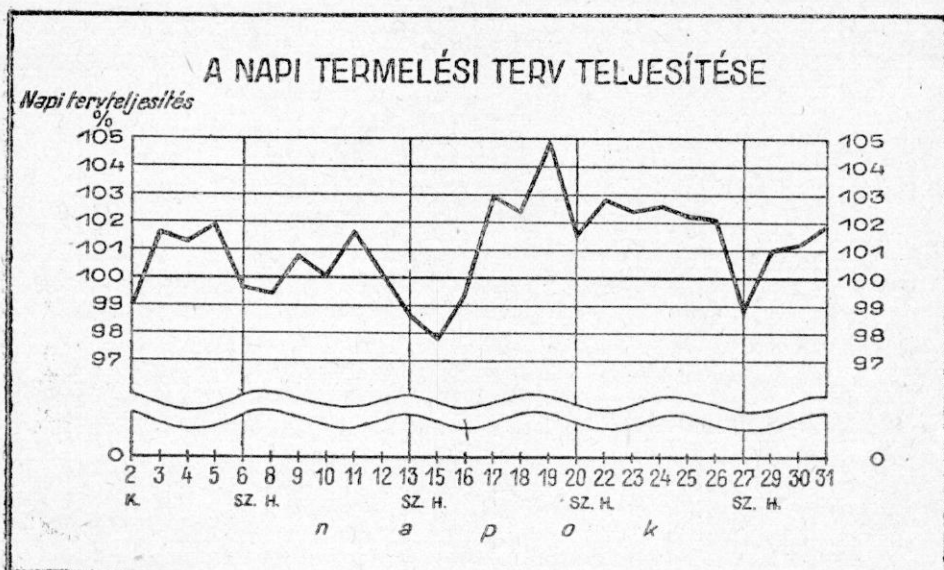
Az ütemes munka biztosításának legfontosabb eszköze az előre kidolgozott gyártási grafikon. A grafikon lehetővé teszi, hogy szemléletes formában lássuk az egész üzem munkájának pozitív oldalát, s hogy gyorsan kideríthessük a munka szervezésében jelentkező fogyatékoságokat.

Hogyan mérhetjük, illetőleg ellenőrizhetjük a termelés ütemét? A legegyszerűbb és legszemléltetőbb módszer a napi terv és ténytámasz grafikonjának vizsgálata. Már ez is számos hiányosságra hívja fel a figyelmet és jelzi bizonyos ismétlődő behatások káros következményeit és gyakran a grafikon alapján megállapíthatók a befolyásoló okok is.

Például egyik textilipari vállalatunk havi termelési tervteljesítésének alakulását a 461. oldalon lévő grafikon mutatja.

A vállalat havi tervét 101%-ra teljesítette, amint a grafikon mutatja, tervteljesítése egy nap alatt nem érte el a 98%-ot és csak egy nap haladta meg a 104%-ot, tehát elég egyenletesnek mond-

ható. Ha azonban megvizsgáljuk a grafikon mélypontjait, láthatjuk, hogy azok minden esetben egy munkaszüneti napot megelőző, illetőleg követő napra esnek. Ha az ilyen napokat figyelmen kívül hagyjuk, mindössze egy nap marad, amelyen a vállalat nem teljesítette a tervét

(99,2%). A grafikon világosan rámutat arra, hogy a vállalatnál a munkafegyessel van baj, mert a hiányzók száma az említett napokon a legnagyobb.

Az ütemesség vizsgálatára alkalmas a termelési terv dekádonkénti teljesítésének vizsgálata is.

Megnevezés	Terv	Teljesítés	A havi tény %-a	A harmadtervek telj. %	Havi tervtelj. %
I. harmad	1800	1225	21,8	68,0	—
II. harmad	1800	1720	30,7	95,5	—
III. harmad	1800	2665	47,5	148,0	—
Összesen	5400	5610	100,0	—	103,9

Világosan látszik az adatokból, hogy amennyiben az előirányzat helyes volt, azaz teljesíthető lett volna az első harmadban, akkor a vállalat igen laza tervét rohammunkával a hó utolsó harmadban teljesítette. A harmadik harmadban több mint kétszeresét teljesítette az első harmadnak.

Vizsgáljuk meg az előbbi textilipari vállalat teljesítését harmadonként:

Megnevezés	Terv	Teljesítés	A havi tény %-a	A harmadtervek telj. %-a	Havi tervtelj. %-a
I. harmad	728,0	781,0	30,6	100,5	—
II. harmad	819,0	826,6	34,6	100,8	—
III. harmad	819,0	832,0	34,8	101,5	—
Összesen	2366,0	2389,6	100,0	—	100,9

A vállalat tehát harmadonként túlteljesítette, éspedig növekvő mértékben, a tervét. A teljesítés harmadonkénti megoszlását torzítja az a körülmény, hogy az első harmad nyolc, a második és harmadik harmad kilenc munkanapból állott. Ha az első harmadot ennek megfelelően korrigáljuk és a napi termelési átlagokat állítjuk össze, olyan számsort kapunk, amely megfelel a tervteljesítés mértékének.

	Napi termelési átlag
I. harmad	91,4
II. „	91,8
III. „	92,4

A termelés ütemességének így harmadonként való vizsgálata, bár önmagában is rámutat a termelés teljesítésének egyenetlen alakulására, de a grafikonmódszerrel szemben mutatkozik az a hátránya, hogy mivel egy hosszabb időszak adatait összefoglalva tartalmazza, az időszakon belüli egyenetlenségekről nem ad képet, sőt bizonyos vonatkozásban kiegyenlíti azokat.

Szükségünk van tehát egy olyan módszerre, amely az egész időszak tervteljesítésének ütemességéről tájékoztat bennünket és amely összehasonlítási eszközzel szolgálhat. Erre a célra a szóródási együttható használható, amely „... a munka ütemének mutatószáma, az egyenetlenségnek, azaz a termelési ütem vizsgált időszak alatti állandóságának mutatószáma”².

Például, valamely vállalat terv- és tényszámait tíznapos időszak alatt a következők voltak:

Nap	Terv	Tény
1	200	195
2	200	200
3	200	210
4	200	198
5	200	206
6	200	214
8	200	202
9	200	190
10	200	195
11	200	204
Összesen	2000	2014

A szóródási együttható kiszámítása a következőképpen történik:

² E. Sejnyin: A termelési ütem és annak mérése. — Statisztikai Szemle, 1951, 2. sz., 93. old.

Tényezők	A napi átlagtól való eltérés $(x - x_1)$ stb.	Az eltérés négyzete $(x - x_1)^2$ stb.
195 ..	- 6,4	40,96
200 ..	- 1,4	1,96
210 ..	+ 8,6	73,96
198 ..	- 3,4	11,56
206 ..	+ 4,6	21,16
214 ..	+ 12,6	158,76
202 ..	+ 0,6	0,36
190 ..	- 11,4	129,96
195 ..	- 6,4	40,96
204 ..	+ 2,6	6,76
Összesen: 2014		486,40

Napi átlag: 201,4

Az átlagos négyzetes eltérés

$$\sigma = \sqrt{\frac{486,4}{10}} = \sqrt{48,6} = 6,9$$

A szóródási együttható

$$V = \frac{6,9}{201,4} \cdot 100 = 3,42 \%$$

Az előbbi grafikonban ábrázolt textilipari vállalat napi adatait megvizsgálva, a következő adatokat nyerjük:

$$\sigma = \sqrt{\frac{54,89}{26}} = \sqrt{2,11} = 1,45$$

$$V = \frac{1,45}{91,9} \cdot 100 = 1,58 \%$$

Tehát fele az előbbi vállalat szóródásának, pedig mindkét vállalat termelési üteme meglehetősen egyenetlen.

Azoknál a vállalatoknál, ahol a gyártás több műhelyben folyik, nem elégséges a végtermék termelési ütemének a mérése, hanem szükséges lehet az egyes műhelyek, üzemszerek ütemességi mutatójának a kiszámítása és ezekből az egész vállalatra vonatkozó ütemességi mutató kiszámítása, amely a végtermék alapján számított mutatótól egészen elütő képet is adhat. Az ilyen vállalati ütemességi mutatót az egyes üzemszerek ütemességi mutatóinak súlyozott átlagaként számítjuk ki (súlyok lehetnek például az egyes üzemszerek termelési értéke, vagy azonos üzemszernél a termelés mennyisége).

Hasonló eljárást kell alkalmazni abban az esetben, ha a vizsgált időszak alatt a vállalat termelése erősen fejlődött. „Az

ütemet mindig az adott színvonalra kell érteni. Ezért nem szabad az ütemmutatót a termelési folyamat különböző színvonalai mellett elért adatok alapján kiszámítani, minthogy az ilyen mutatószám elveszti értelmét, mint minden általános átlag.³ Ilyen esetekben a vizsgált időszakot minőségileg egynemű egyenlő hosszú szakaszokra osztjuk és kiszámítjuk az egyes időszakok ütemességi mutatóit és ezekből számítunk átlagot.

A termelés ütemességének vizsgálatát természetesen megelőzi, illetve ki kell egészíteni a termelés, a termelési terv teljesítésének sokoldalú, a termelés minden egyéb jellemzőire kiterjedő vizsgálatának, mert csak a termelés összes körülményeinek vizsgálata adhat helyes képet és teszi lehetővé a munkát megjavító intézkedések kidolgozását.

A termelés ütemességének vizsgálata fényt derít az üzemben meglévő rejtett tartalékokra: „Hogy világos képet alkothassunk arról, vajjon a vállalat milyen mértékben használta ki a termelésben a maximális lehetőséget, nem elég a napi termelésnek a termelési átlagtól való át-

lagos eltérését ismernünk. Tudnunk kell ezeknek az eltéréseknek a maximális nagyságát is, mind pozitív, mind negatív irányban. Ha olyan esetek fordulnak elő, amikor a 24 órás termelés jelentős mértékben meghaladja az átlagot, akkor ez azt a színvonalat mutatja, amelyre a termelési átlag felemelhető. Ha viszont olyan esetek vannak, amikor a 24 órás termelés az átlagnál jelentősen alacsonyabb, akkor az annak a jele, hogy vannak bizonyos okok, amelyek a vállalat normális munkáütemében zavarokat idéznek elő, amelyeket meg kell szüntetni.”⁴

Az ütemesség vizsgálatának nem szabad tehát csak tények megállapítására korlátozódnia, hanem az átlagos eltérés mértékének meghatározásán kívül, fel kell tárnia a vállalatnál éppen az egyenlőtlen ütemű termelés következtében még fellelhető termelési tartalékokat és ki kell munkálni azokat a hatásokat, amelyeket az egyenlőtlen ütemű termelés a gyártás önköltségében okoz és azokat az intézkedéseket, amelyekkel ezek a belső tartalékok a termelés növelésére, az önköltség csökkentésére és a forgóeszközök forgási sebességének növelésére felhasználhatók.

Dr. Fülöp Sándor
Könyvüipari Minisztérium

³ E. Sejnyin id. cikke, 103. old.

⁴ D. V. Szavinszkij: Az iparstatisztika tankönyve, Tudományos Könyvkiadó, Budapest, 1950, 119–120. old.

NEMZETKÖZI STATISZTIKA

SZOVJETUNIO

A Szovjetunió Állami Tervbizottságának és Központi Statisztikai Hivatalának jelentése a Szovjetunió negyedik (háborúutáni első) 1946—1950. évi ötéves terve teljesítésének eredményeiről

A Szovjetunió népgazdasága helyreállításának és fejlesztésének 1946—1950. évi háborúutáni ötéves tervét, amelyet a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa 1946

márciusában fogadott el, sikeresen teljesítették, a terv legfontosabb feladatait pedig jelentékenyen túlteljesítették.

Az ötéves terv teljesítése az iparban

A most befejezett ötéves terv megvalósítása során hatalmas sikereket arattak a Szovjetunió iparának helyreállítása és fejlesztése terén. Az ötéves terv előírta, hogy a Szovjetunió egész ipara termelési volumenének 1950-ben, az ötéves terv utolsó évében 48 százalékkal kell növekednie a háborúelőtti 1940-es évhez képest. A valóságban 1950-ben 73%-kal több ipari terméket gyártottak, mint 1940-ben. A Szovjetunió ipara az ötéves tervet határidő előtt, négy év és három hónap alatt teljesítette. Az ötéves tervben 1950-re kitűzött feladatot az ipari termelés volumenét tekintve, 17%-kal túlteljesítették. A korszerű technika legújabb vívmányainak alkalmazása biztosította a technikai színvonal további emelkedését a szocialista ipar minden ágában.

A vaskohászat terén az acélöntésnek és a hengereltáru gyártásának ötéves tervfeladatait túlteljesítették. A hengerelt vas- és acéláruk termelésére az ötéves tervben 1950-re megállapított színvonalat határidő előtt, 1949 harmadik évnegyedében, az acélgártás előírt színvonalát pedig 1950 második évnegyedében elérték. A Vaskohászati Minisztérium a nyersvastermelés ötéves tervét teljesítette. 1950-ben a vas- és acéltermelés egészében 45%-kal haladta meg a háború-

előtti színvonalat, az ötéves tervben előírt 35%-kal szemben. Emellett a nyersvastermelés 29%-kal, az acélgártás 49%-kal, a hengereltáru termelés 59%-kal növekedett a háborúelőtti színvonalhoz képest. Az ország déli részének a háború idején teljesen elpusztult kohászati iparát új technikai alapon helyreállították és most több fémet termel, mint a háború előtt. A vas- és acélgártás fejlődése az ország keleti részein is folytatódott. Az Ural nyersvastermelése 1950-ben 2,6-szeresére, acélgártása 2,7-szeresére és hengereltáru termelésé 2,8-szeresére növekedett 1940-hez képest. Szibériában a nyersvastermelés 1,2-szeresére, az acéltermelés 1,7-szeresére és a hengereltáru termelés kétszeresére emelkedett. Közép-Ázsiában és Kaukázuson túl szintén megszervezték a vas- és acélgártást. Bár az acélgártás és a hengereltáru termelés terén a tervet túlteljesítették, a vaskohászat, de különösen egyes hengereltáru fajták gyártása elmarad a népgazdaság megnövekedett szükségleteitől.

A vaskohászatban tökéletesedett a termelés technológiája. Az acélolvasztás terén meghonosították az oxigén alkalmazását. Rátértek az új típusú gépek és műszerek előállításához szükséges különleges profilú hengereltáruk és acélfajták

gyártására. Nagy arányokban valósult meg a munkaigényes és fáradságos munkák gépesítése és a termelési folyamatok automatizálása. Jelentékeny mértékben megjavult a felszerelés kihasználása. Így 1950 végére a Vaskohászati Minisztérium üzeimében a nagyolvasztók hasznos térfogatának kihasználása 25%-kal, a martin-kemencék alapterületének egy négyzetméterére számított acélcspolás mennyisége pedig 33%-kal növekedett az 1940. évihez képest.

A színesfémkohászat terén az új ércbányák feltárása, a dúsító üzemek és gyárak építése következtében, valamint a már működő üzemek munkájának megjavításával a réz, az alumínium, a nikkell, az ólom, a cink és más színes és ritka fémek termelése jelentékenyen meghaladta a háborúelőtti színvonalat. A népgazdaság növekvő szükségletei azonban megkövetelik a színesfémgyártás még gyorsabb ütemű növelését.

A szénbányászat öt éves tervét túlteljesítették. A kibányászott szénmennyiség 1950-ben 104%-a volt az öt éves tervben előírt mennyiségnek és 57%-kal növekedett a háborúelőtti színvonalhoz viszonyítva. A Szénipari Minisztérium bányáiban a szénbányászatnak az öt éves tervben 1950-re megállapított színvonalát határidő előtt, már 1949 IV. negyedében elérték. A háborúújította vidékeken a szénbányákat helyreállították. A Donyec-medence bányái több szenet adnak, mint a háború előtt és többet, mint amennyit az öt éves terv előíranyozott. A Donyec-medence ismét az ország legnagyobb és legjobban gépesített szénmedencéje. A szénkitermelés a Moszkvai-medencében a háborúelőtti színvonalhoz képest megháromszorozódott. A Donyec-medence és a Moszkvai-medence helyreállításával egyidőben folytatódott a szénbányászat fejlődése az Uralban, a Kuznyec-medencében, a Karagandai-medencében és az ország más vidékein. Keleten 1950-ben több mint kétszeresére emelkedett a széntermelés a háborúelőttihez képest. Jelentősen kibővítették az új szénbázist: a Pecsorai-medencét. A tőzgekitermelés háborúelőtti színvonalát is túlhaladták.

Befejeződött a réselési, a fejtési és a szénzállítási munkafolyamatok gépesítése, valamint a szén földalatti szállításának és a vasúti kocsikba való beraká-

sának gépesítése. Új gépeket gyártottak és rendszeresítették a szén jövesztésének gépesítésére a fejtési homlokokon, úgyszintén a szén és a meddő kőzetek berakására az elővájási vágatokban. Megkezdődtek a szénbányák komplex gépesítésére irányuló munkálatok, bevezetik a gépek és gépezetek munkájának automatikus és távirányítását.

A kőolajipar helyreállítására és fejlesztésére vonatkozó öt éves terv feladatát túlteljesítették. 1950-ben a kőolajkitermelés elérte az öt éves tervben előírt mennyiségnek 107%-át, vagyis 22%-kal volt több, mint a háború előtt. Teljesen helyreállították és technikailag újjáalakították a háború alatt elpusztított kőolajiparát, valamint Nyugat-Ukrajna kőolajiparát. A sikeres geológiai kutatómunkák eredményeképpen jelentékeny kőolaj- és gázkészleteket derítettek föl és készítettek elő az ipar számára. A kőolajkitermelésben, a kutak fúrásában és a kőolajfeldolgozásban széles körben meghonosítják az új technikát. Fokozódott a nagy oktánszámú repülőgépezemanyag és kenőanyag termelése és megjavult a kinyert kőolajtermékek minősége. Új kőolajfeldolgozó üzemek és telepek épültek, ezeket modern, hazai technikai felszereléssel látták el. Nagy kőolajvezetékek létesültek. Ugyanakkor a kőolajkitermelés gyors növekedése új kőolajfeldolgozó üzemeknek még fokozottabb ütemű építését követeli.

Nagymértékben megnőtt az új, keleti kőolajvidékek jelentősége. Új nagy kőolajkitermelő telepek és kőolajfeldolgozó üzemek létesültek a Baskir Autonóm Szovjet Szocialista Köztársaságban. Gyorsan fejlődik a kőolajkitermelés és feldolgozás a kujbisevi területen, a Turkmén Szovjet Szocialista Köztársaságban, az Üzbég Szovjet Szocialista Köztársaságban és a Kazah Szovjet Szocialista Köztársaságban. Új nagy kőolajlelőhelyeket tártak fel a Tatár Autonóm Szovjet Szocialista Köztársaságban. A keleti vidékek termelésének részaránya a Szovjetunió egész kőolajtermelésében az 1940. évi 12%-ról 44%-ra növekedett.

Továbbfejlődött a gázipar. Fölépítették és üzembehelyezték a szarátov—moszkvai, a dasava—kievi és a kohtljarve—leninigrádi gázvezetéseket. Megkezdődött a

mesterséges folyékony tüzelőanyag gyártásával foglalkozó vállalatok építése.

A villanyenergiatermelés öt éves tervfeladatát túlteljesítették. Az öt éves tervben 1950-re előírt villanyenergiatermelési színvonalat határidő előtt: 1949 IV. negyedében elérték. A villanyenergiatermelés 1950-ben az öt éves tervben előírtak 110%-ára emelkedett, és 87%-kal haladta meg az 1940. évi színvonalat. A háborúsújtotta körzetekben jelentősen több villanyenergiát termeltek, mint 1940-ben.

Helyreállították a Donyec-medence, a Dnyeper-vidék, Kiev, Harkov, Lvov, Ogyessza, Nyikolajev, Szevasztopol, Novorosszjszk, Krasznodar, Groznij, Sztálingrád, Voronyezs, Brjanszk, Kalinin, Minszk, Vilnius, Riga, Tallin, Petrozavodszk és más városok villanyerőműveit. Helyreállították az összes vízierőműveket, köztük az öt éves tervben előírt hat nagy vízierőművet. Helyreállították a Dnyeper folyón lévő Lenin-vízierőművet. Fölépítették és teljesen üzembehelyezték a scserbakovi, a nyivi 3. számú, a fahadi, a hrami, a szuhumi, a krasznopoljanszki, a sirokovói és a többi új vízierőműveket. Nagyszabású építési munkálatokat végeztek a verhnye-szvirszi, usztykamenogorszki, gjumusi, cimljanszki, nyivi 1. számú, matkoznyeni és más vízierőműveken, ami 1951—1952-ben biztosítja a vízierőművek üzembehelyezését. Nagy arányokban fogtak hozzá a gorkiji vízierőmű építéséhez a Volgán és a molotovi vízierőmű építéséhez a Kámán. Új hőerőművek, villany- és fűtőhálózatok épülnek.

1946—1950-ben a villanyerőműveken meghonosították a legújabb energetikai technikát. A hőerőműveken nagynyomású hazai gyártmányú gőzturbinákat és kazánokat állítottak fel, köztük új típusú, 25.000 kilowattos teljesítményű, magasnyomású, túlhevített gőzzel működő turbinákat, 100 atmoszféra nyomású, 510 fok hőmérsékletű gőzre méretezett dobkazánokat s ugyanolyan gőznyomásra és hőmérsékletre tervezett kényszeráramlású kazánokat. Bevezették a hidrogénhűtésű generátorokat, a nagyfeszültségű légkapcsolókat, a biztosítékok nagyfrekvenciájú és egyéb korszerű típusait, továbbá önműködővé tették a villanyerőműveken működő kazánok égési

és táplálási folyamatát. A körzeti vízierőművek kétharmadánál önműködő vezérlőberendezéseket alkalmaznak.

A gépgyártásban az öt éves terv előirányzatát a szerszámgépek, gépek, szerkezetek és készülékek gyártása terén egészében 17%-kal teljesítették túl. A gépgyártás termelése 1950-ben 2,3-szeresével múlta felül az 1940-es év termelését. A gépek, felszerelések és készülékek gyártására az öt éves tervben 1950-re megállapított színvonalat határidő előtt: 1950 első negyedében elérték.

A gépek és felszerelések gyártása az új technika alapján fejlődött. A gépgyártóüzemekben széles körben elterjedtek a magashatásfokú termelési módszerek és technológiai folyamatok: a futószalagrendszerű és automatikus munkálósorok, az automatákkal és félautomatákkal hegesztőporréteg alatt végzett hegesztés, az alkatrészek nagyfrekvenciájú edzése, a centrifugális öntés és kokillaöntés, a sajtolás és a gyors fémforgácsoló módszerek.

Az öt éves terv éveiben a gépgyártás ágai alapjánöve megújították gyártmányaik cikklisztáját. Körülbelül 250 univerzális rendeltetésű, új típusú fémforgácsoló szerszám gép, több mint 1000 típusú különleges és agregátszerszám gép, 23 automata és félautomata típus, 34 kovácsoló- és présautomata típus, hatalmas pneumatikus formázógépek és centrifugális, valamint nyomás alatti öntéshez való gépek gyártását vezették be, 26 gépkocsialkatrészgyártó automata gépsort és automataüzemet létesítettek.

1950-ben a kohászati felszerelés gyártása 4,8-szeresére, a gőzturbinák előállítására 2,6-szeresére, a villamosfelszerelés gyártására pedig 3-szorosára növekedett 1940-hez képest. A tüzelőanyagipar számára szénkombajnokat gyártottak, továbbá közet- és szénrakodógépeket, a mélyfúrás számára olajfúróberendezéseket, ezenkívül hatalmas iszapszivattyúkat és még sok más nagytermelékenyséű felszerelést állítottak elő 1950-ben. Az olajipari berendezések gyártása 1940-hez viszonyítva megháromszorozódott.

A vasúti szállítás számára megszervezték az új fővonalai tehermozdonyok, villanymozdonyok, diesel-mozdonyok, bilenőszekrényes kocsik, teljesen fémből

készült, laposfenekű önkirűtő-kocsik, hőtartó-vagónok és a teljesen fémből készült személykocsik gyártását.

A traktorgyártás 1950-ben 3,8-szorosára, a kombájnigyártás 3,6 szorosára, a traktorekegyártás 3,1-szeresére, a traktoros-vetőgépek gyártása 5,5-szörösére, a traktoros-kultivátorok gyártása 3,1-szeresére emelkedett 1940-hez képest. Több mint 150 új nagytermelékenységű mezőgazdasági gép tömeggyártását kezdték meg.

Az energetikai berendezések, a nehéz-fémforgácsoló, kovácsoló és sajtoló berendezések, a kőolajiparban szükséges bonyolult berendezések és egyes műszerfajták gyártása terén elért színvonal azonban nem elégíti ki a népgazdaság megnövekedett szükségleteit.

A vegyipar terén az ötéves terv azt a feladatot tűzte ki, hogy 1950-ben másfél-szeresét kell elérni a háborúelőtti termelés színvonalának. A valóságban a vegyipar termelése 1,8-szeresére emelkedett a háborúelőtti színvonalnak. A nitrógénműtrágyagyártás a háborúelőtti színvonalhoz képest 2,2-szeresére, a káliumtrágyagyártás a háborúelőttihez viszonyítva 1,4-szeresére emelkedett 1950-ben, vagyis meghaladták az ötéves terv előirányzatát. A foszfátműtrágyák termelése 1950-ben 1,9-szeresére emelkedett 1940-hez képest. A háborúelőtti színvonalhoz viszonyítva, megnőtt a műgumigyártás.

Jelentős mértékben kiszélesítették és elsajátították a műrost-, a műanyag-, a lakkfesték-, a gyógyszeriparban és a vegyipar egyéb ágaiban szükséges új termékfajták gyártását. A festékgyártás öt éves tervét túlteljesítették. A gyártott festékmárkák száma az 1940. évi 186-ról 1950-ben 320-ra emelkedett. Ugyanakkor megnövekedett a kiváló minőségű-és tartós festékek gyártása. Meghonosították a színes mozifilmgyártást.

Az építőanyagok gyártása meghaladta a háborúelőtti színvonalat. A cementgyártás 1950-ben 1,8-szeresére, az ablaküvegyártás 1,9-szeresére növekedett 1940-hez képest. A Szovjetunió Építőanyagipari Minisztériuma az ötéves tervben 1950-re előírt cementgyártási feladatát 101%-ra, az egész Szovjetuniót véve pedig 97%-ban teljesítette. Nem teljesítették 100 százalékig az ötéves terv

tégla- és tetőcserépgyártási feladatát. Az építőanyagok gyártása és minősége még mindig elmarad a népgazdaság növekvő szükségleteitől.

A faiparban a szerszámfa kitermelése 1950-ben 36%-kal emelkedett az 1940. évihez képest, a tervelőirányzatot azonban nem teljesítették 100%-ig. Az ötéves tervben a fakitermeléshez szükséges gépek és készülékek gyártásával kapcsolatos feladatot túlteljesítették, de a gépek elégtelen kihasználása következtében a fakitermelő iparban a munkatermelékenység növekedésének üteme nem volt elégtő az ötéves terv évei alatt. A papírgyártás 1950-ben 47%-kal növekedett 1940-hez képest.

Az 1946-tól 1950-ig terjedő időszakban gyorsan újjáépült és fejlődött a textil-, a konfekció-, a kötszővőt és a lábbeliipar, valamint a könnyűipar többi ágazata. 1950-ben ezeknek az iparágaknak a termelése 17%-kal emelkedett az 1940-es évhez képest. A könnyűipar főtermékeinek gyártása az ötéves terv ideje alatt a következőképpen emelkedett: gyapotszövet 2,4-szeresére, gyapjúszövet 2,9-szeresére, harisnya és zokni 5,2-szeresére, bőrlábbeli 3,2-szeresére, gumilábbeli 7-szeresére. A gyapotszövet és lábbeli gyártása terén azonban nem teljesítették száz százalékig az ötéves terv feladatát. Jelentősen megjavult a szövetek, a konfekció és kötszővőt áruk, valamint a lábbelik választéka.

A fő élelmiszeripari termékek gyártása az öt év alatt jelentős mértékben növekedett. 1950-ben az állati zsiradék előállítás a háborúelőtti színvonalat 57 százalékkal haladta túl, növényi olajat és egyéb zsiradékok tíz százalékkal, húst 7%-kal termeltek többet, 27%-kal több halat fogtak, a kolbászgyártás 20%-kal, a konzervgyártás 48%-kal, a cukorgyártás 17%-kal, a cukrászati készítmények előállítása 23%-kal, a szappangyártás pedig 16%-kal növekedett. Az élelmiszeripari termékek minősége megjavult, választékuk bővült. 1950-ben az egész vajgyártás 75%-a és a sajtgyártás 42%-a minőségi áru volt. A diétás tápszerek gyártása a háborúelőtti színvonalhoz képest 5-szörösére, a gyermektápszerek gyártása 5,7-szeresére, a vitaminok gyártása 10,4-szeresére emelkedett.

A helyi ipar és az ipari termelőszövetkezetek 1950-ben 1,5-szeresére fokozták össztermelésüket a háborúelőtti színvonalhoz képest. Ugyanakkor azonban még mindig nem használják ki eléggé a helyi nyersanyagokat a közszükségleti cikkek előállításának növelésére. A helyi ipar és az ipari termelőszövetkezetek gyártmányainak választéka és minősége elmarad a lakosság növekvő igényei mögött.

A Szovjetunió egész iparának álló termelési alapjai — az élenjáró hazai technikával felszerelt üzemek helyreállításának, építésének és újjáalakításának eredményeképpen — 1950-ben 58%-kal növekedtek 1940-hez képest. A szerszámgéppark új, termelékenyebb gépekkel gyarapodott és ennek következtében az öt éves terv végéig több mint kétszeresére növekedett 1940-hez képest. 1950-ben a munkafolyamatok villamosítása az iparban, egy munkásra számítva, 1940-hez képest másfélszeresére emelkedett.

Az új technika sikeres alkalmazása biztosította a népgazdaság további nagyarányú technikai átszervezését, a munkagigényes és nehéz munkák gépesítésének fokozását. Ezzel párhuzamosan a technikai haladás, a munkások, mérnökök és technikusok szakképzettségének növelése és alkotó kezdeményezése biztosította a

munka termelékenységének jelentékeny emelkedését. Az ipari munkások munkájának termelékenysége, az ötéves tervben megállapított 36% helyett, 1950-ben 37%-kal növekedett az 1940-es, háborúelőtti évhez képest. A munka termelékenysége az építkezésben 1950-ben 23%-kal haladta meg az 1940. évi színvonalat.

Az iparban a berendezés jobb kihasználása, a nyersanyag, a tüzelőanyag és az elektromos energia takarékosabb felhasználása, az anyagveszteségek és a hulladékok csökkentése, a munkatermelékenység fokozása és a forgóeszközök megtérülésének meggyorsítása következtében teljesítették az ötéves tervben az ipari termelés *önköltségsökkentése* terén 1950-re megállapított feladatokat.

Nem teljesen hajtották végre az ötéves terv feladatát az építkezési munkálatok költségeinek csökkentésével kapcsolatban. Az *építkezések költsége*, a beruházási munkálatok jelentős növekedése ellenére, még mindig magas. Ezzel kapcsolatban 1950-ben a kormány intézkedéseket tett az építkezések olcsóbbá tételére, a tervezés megjavítására, az építőanyagok gyártásának fokozására, valamint a beruházási munkák tervezésében és anyagellátásában mutatkozó hiányosságok kiküszöbölése érdekében.

Az ötéves terv teljesítése a mezőgazdaság terén

A mezőgazdaság az ötéves terv sikeres teljesítésének eredményeképpen új, hatalmas fejlődést ért el. Az ötéves terv évei alatt növekedett és mégjobban megerősödött a kolhozok közös gazdasága, fejlődött a mezőgazdaság anyagi és technikai bázisa, fokozódott a gép- és traktorállományok szerepe a kolhoztermelésben, a mezőgazdasági termelést szervező új szakképzett kádereket, a földművelés, az állattenyésztés és a gépesítés mestereit képezték ki.

A *gabonafélék* vetésterülete öt esztendő alatt több mint 20%-kal növekedett. A gabona össztermelése 1950-ben 345 millió puddal haladta meg az 1940. éviét. Ugyanakkor a búzatermés a háborúelőtti színvonalhoz képest 376 millió puddal emelkedett. A gabonafélék terméseredményének ötéves tervfeladatát túlteljesítették. 1949-ben és 1950-ben a

gabonafélék terméshozama 13%-kal haladta meg az 1940. éviét.

Az *ipari növények* vetésterülete öt esztendő alatt 59%-kal növekedett. A gypot vetésterülete 91%-kal, a hosszúrostú lené 90%-kal, a cukorrépáé 57%-kal, a napraforgóé 23%-kal gyarapodott. A gypot össztermése öt esztendő alatt 2,9-szeresére, a rostlené több mint kétszeresére, a cukorrépáé 2,7-szeresére, a napraforgóé pedig 70%-kal emelkedett.

Komoly fogyatékoság még a mezőgazdasági növények termelésében az aratóskor szenvedett nagy veszteség. Különösen áll ez a gabonára, a hosszúrostú lenre és a cukorrépára.

A *zöldség- és főzelékfélék*, valamint a *burgonya* vetésterülete az 1940. évihez képest 5%-kal emelkedett, a burgonya össztermése pedig 1950-ben 21%-kal haladta meg az 1940. éviét.

Az elmúlt öt esztendő alatt jelentékeny munkálatokat végeztek Moszkva, Leningrád, Baku, Harkov, Kiev, Gorkij környékén, az urali, donyec-medencei, kuznyec-medencei ipari központok, a szibériai és távolkeleti városok, valamint egyéb nagy városok körül létesített burgonya- és zöldségtermelő bázisok további kiterjesztése és megszilárdítása terén.

A *takarmánynövények* vetésterülete 1950-ben 15%-kal növekedett 1940-hez képest, de az évelő füvek vetésterületének növelésével kapcsolatban kitűzött ötéves tervfeladatot nem teljesítették száz százalékig és a takarmánytermelés elmaradt az állattenyésztés megnövekedett szükségleteitől.

Az *állattenyésztés* terén teljesítették a kolhozok közös állatállományának gyarapítására az ötéves tervben előírt feladatot. A kolhozokban a haszonállatállomány és a baromfiállomány háborúelőtti színvonalát jelentékenyen túlszárnyalták. A szarvasmarhaállomány 40%-kal, a juhé és kecskéé 63%-kal, a sertésé 49%-kal, a baromfié kétszeresen multa felül a háborúelőtti színvonalat. A háború alatt a gazdaságok minden kategóriájában — a kolhozokban, a szovhozokban, a kolhozparasztoknál és az egyéni gazdálkodók-nál, a munkásoknál és alkalmazottaknál — erősen csökkent haszonállatállományt helyreállították és 1950-ben 4%-kal, a baromfiállományt pedig 14%-kal növelték 1940-hez képest. Az ötéves terv éveitől a kolhozokban és szovhozokban jelentékeny munkát végeztek a fajállattenyésztés megjavítása terén, kibővült a tenyészállatokat tenyésztő szovhozok, az állami fajnemesítő telepek és a kolhozok fajállattenyésztő telepeinek hálózata.

Megnövekedett a mezőgazdaság *technikai felszerelése*. Az ötéves terv idején a mezőgazdaságnak 536 000 traktort (15 lóerős egységre átszámítva), 93 000 gabonakombájnt — köztük 39 000 magánjárókombájnt — 341 000 traktorekét, 254 000 traktoros-vetőgépet, 249 000 traktoros-kultivátort és nagymennyiségű más talajmegmunkáló-, vető- és aratógépet szállítottak. Ugyanakkor elmaradás mutatkozik a mezőgazdaságnak gyapot-, len- és cukorrépa-betakarító gépekkel való ellátása, továbbá a kolhozok és szovhozok állattenyésztő gazdaságainak takar-

mánybetakarító és munkaigényes munkák végzését megkönnyítő gépekkel való ellátása terén. Jelentős eredményeket értek el a kolhozok, a gép- és traktorállományok, valamint a szovhozok villamosításával kapcsolatban. A falusi villanytelepek kapacitása 1950 végéig az 1940. évihez képest 2,8-szeresére emelkedett.

Nagy sikereket értek el a *földművelés kultúrájának* fejlesztése terén: megkezdték a kolhozokban és szovhozokban a helyes szántóföldi vetésforgó és takarmányfüvesvetésforgó rendszeresítését és módosítását. 1950-ben a kolhozokban az ugar- és őszi szántásnak több mint 90%-át traktorokkal végezték el; az előhántókkal végzett szántás az egész traktorszántás 87%-át érte el, az 1940. évi 13%-hoz képest. A gabonaművek minőségi vetése az ötéves terv alatt 64%-kal emelkedett, a búzáé megkétszereződött; a kolhozokban 1950-ben az összes gabonaművek vetésterületének felén kombájnokkal arattak és csépeltek.

Sikeresen oldják meg a *mezővédő erdőültetés* feladatait. A kolhozok, szovhozok, a gép- és traktorállományok, az erdőgazdaságok és az erdővédőállományok a szőlőtermészetátalakító terv megvalósítása során 1 350 000 hektárnyi területen végeztek védőerdőültetést és vetést. Ebből 1950-ben 760 000 hektárnyi területet erdőszítottak.

Teljesítették az ötéves tervnek a *szovhozépítés* terén kitűzött feladatait. A szovhozok az ötéves terv ideje alatt jelentékenyen bővítették a mezőgazdasági növények vetésterületét. A gabonafélék 1950. évi terméshozama 16%-kal multa felül az 1940. évi terméshozamot. A Szovjetunió Szovhozügyi Minisztériumának szovhozaiban alapjában véve befejeződött a mezőgazdasági munkák gépesítése. 1950-ben a gabonaművek termelésével kapcsolatos szántási, vetési és betakarítási munkáknak több mint 95%-át gépi vontatással végezték a szovhozokban. Az 1950-es év végére a Szovjetunió Szovhozügyi Minisztériumának szovhozaiban 20%-kal több szarvasmarha, 29%-kal több juh és kecske, 36%-kal több sertés volt, mint a háború előtt. Az állatállomány produktivitása jelentékenyen megnövekedett. Egy téhen tejhozama a Szovjetunió Szovhozügyi Minisztériumának szovhozaiban

ban 1950-ben átlagosan 28%-kal haladta meg az 1940. évi színvonalat.

Az ötéves terv évei alatt nagy munkát végeztek a kolhozok további gazdasági és szervezeti megszilárdítása, a mezőgazdasági artelek alapszabálya megsértésének felszámolása érdekében a kolhozokban folyó munka szervezésének megjavítása, valamint a munka díjazásának rendezése, az állandó munkabrigádoknak, mint az artelmunka fő szervezeti formájának megszilárdítása terén. A kolhozokban jelentős mértékben megszilárdult a munkafegyelem és emelkedett a munka termelékenysége. A kolhozok oszthatatlan alapjainak összege 1950-ben 1,6-szeresére emelkedett az 1940. évihez viszonyítva.

A Litván, Lett, Észt és Moldva Szövetségi Köztársaságok, valamint az Ukrán és Bjelorusz Szovjet Szocialista Köztársaságok nyugati területein, amelyek német megszállás alatt voltak, a Szovjet-

unió traktorok, gépek, műtrágya szállítása és hitelynyújtás révén nagy termelési segítséget nyújtott a parasztgazdaságoknak, a mezőgazdasági termelőszövetkezetek megszilárdításában, a gép- és traktorállomások megszervezésében. Az ötéves terv végéig ezeken a területeken az önkéntesség elvének szem előtt tartásával alapjában véve befejezték a parasztgazdaságok kollektivizálását.

A szocialista mezőgazdasági termelés fejlődése és nagyfokú árutermelőképesége lehetővé tette a lakosság növekvő kenyér-, hús-, tej- és egyéb élelmiszer-szükségletének kielégítését és a kolhozok, valamint a kolhozparasztiok jövedelmének növekedését. A gabonafélék és az ipari növények termelésének fokozása, valamint az állati termékek mennyiségének növelése szilárd nyersanyagbázist teremtett a könnyű- és az élelmiszeripar további fejlődéséhez.

Az ötéves terv teljesítése a közlekedés, valamint a posta és hírközlés terén

A vasúti közlekedés az ötéves terv éveiben biztosította a népgazdaság növekvő szállítási igényeinek kielégítését. Az 1950-re megállapított vasúti teherszállítási előirányzatot 13%-kal túlteljesítették. A vasútvonalak napi átlagos teherforgalma 1950-ben 121% volt az 1940-es év színvonalához képest és 103% az ötéves terv előirányzatához viszonyítva.

Az élenjáró munkamódszerek és az új technika alkalmazása folytán jelentősen megjavult a vasutak technikai eszközeinek kihasználása. 1950-ben a tehervagonok megterhelése 14%-kal növekedett 1940-hez képest, a tehervonatok átlagos elegysúlya pedig 1940-hez viszonyítva 10%-kal növekedett. A tehervagonok átlagos napi útja 4,6%-kal haladta meg a háborúelőtti színvonalat. A kocsforduló az öt év alatt meggyorsult, de 1950-ben még nem érte el az ötéves tervben előírt színvonalat. A népgazdaságnak a háború-sújtotta körzetekben történt helyreállítása és az észszerűtlen szállítások megszüntetésére irányuló intézkedések következtében az ötéves terv során csökkent a szállítások átlagtávolsága. A szállítások távolságának csökkentését célzó, 1950-re kitűzött feladatokat azonban nem sikerült teljes mértékben megoldani.

A háborúokozta nagy pusztítások felszámolásával kapcsolatos munkák elvégzése volt a háborúutáni ötéves terv döntő feladata a vasúti közlekedésben. Az ötéves terv évei alatt a kettősvágányú vasútvonalak, hidak, állomások, csomópontok helyreállítása terén végzett munka biztosította a vasúti fővonalak kellő teljesítőképességét. Új sorozatú gőzmozdonyok, valamint motorosmozdonyok és villanymozdonyok beállításával jelentős mértékben megújították és kibővítették a mozdonyparkot. Bővült a vagonpark is. Új vasútvonalak épültek, különösen az északi vidékeken és Közép-Ázsiában. Az Uralban, a Dél-Kaukázusban és Krivoj-Rogban több vasútvonalat villamosítottak. Villamosították a moszkvai, lenin-grádi, rigai, kievi, bakui és tallini vasúti csomópontok városkörnyéki szakaszát is. A vasutak, hidak és állomásépületek újjáépítésével kapcsolatos ötéves tervfeladatokat azonban nem teljesítették száz százalékban.

A folyamhajtás teherforgalma 1950-ben 26%-kal meghaladta az 1940. évi forgalmat, de nem érte el az ötéves tervben megállapított színvonalat. Javult a Volgának és mellékfolyóinak, valamint a szi-bériai és az északi folyóknak szállításra

való felhasználása. A vontatóflotta kapacitásának kihasználása 1950-ben az 1940. évihez képest 30%-kal növekedett, az uszályok rakodóképességének kihasználása 43%-kal emelkedett. Jelentős mértékben korszerűsítették és kiegészítették a folyami flottát. Helyreállították a fehér-tenger—baltikumi Sztálin-csatornát és a dnyeper—bugi víziutat, úgyszintén a folyami kikötőket és a hajójavító üzemeket.

A tengerhajás teherforgalma 1950-ben 1940-hoz képest 65%-kal emelkedett, de az ötéves tervnek a tengeri szállítással kapcsolatos feladatát nem hajtották végre teljesen. Lényegében befejeződtek a tengeri kikötők és hajójavító üzemek helyreállításával kapcsolatos munkálatok. A Tengerhajászati Minisztérium hajójavító üzemének és műhelyeinek teljesítőképessége 1950-ben az 1940. évihez képest több mint kétszeresére, a hajókiemelőberendezések mennyisége pedig 1,6-szeresére emelkedett.

Az ötéves terv teljesítése a nemzeti jövedelem és az állami költségvetés terén

Az ötéves tervnek a *nemzeti jövedelem* növelésével kapcsolatos feladatait jelentősen túlteljesítettük. Az ötéves terv feladataul tűzte ki a nemzeti jövedelem háborúelőtti színvonalának 38%-os emelését. A nemzeti jövedelem 1950-ben az 1940. évihez viszonyítva — összehasonlítható áron számítva — 64%-kal emelkedett. A nemzeti jövedelem növekedése lehetővé tette a munkások, parasztok és értelmiségiek anyagi helyzetének jelentős mértékű javítását, nagyszabású beruházások elvégzését a népgazdaságban és a szükséges állami, anyag- és élelmiszer-tartalékok felhalmozását.

A kapitalista országokban a nemzeti jövedelemnek több mint a felét a kapitalisták osztálya sajátítja ki, a Szovjetunióban viszont az egész nemzeti jövedelem a dolgozóké. A Szovjetunió dolgozó személyes anyagi és kulturális szükségleteik kielégítésére 1950-ben a nemzeti jövedelemnek 74%-át kapták meg, a nemzeti jövedelem fennmaradó 26%-a az állam, a kolhozok és a szövetkezeti szervezetek rendelkezésére állott a szocialista termelés bővítésére és más állami, illetve társadalmi szükségletek fedezésére.

A *gépkocsiszállítás* teheráruforgalma 1950-ben az 1940. évihez képest 2,3-szeresére emelkedett. 16 000 kilométer hosszúságú keményburkolatú gépkocsit építettek. Átadták a forgalomnak a Moszkva—Szimferopol közötti gépkocsifőútvonalat. A tökéletesített burkolatú gépkocsitak hálózata 2,5-szer volt nagyobb az ötéves terv végén, mint a háború előtt.

Az ötéves terv éveiben helyreállították a *távbeszélő-, távíró- és rádióhálózatot* és biztosították további fejlődését az új technika alapján. A távbeszélőközpontok kapacitása meghaladta a háborúelőtti színvonalat. A rádióadóállomások építésének tervét az ötéves terv során 39%-kal túlteljesítették. Megnövekedett a rádióvevőhálózat. A főkábelvonalak helyreállításának és lerakásának tervét az ötéves terv alatt 23%-kal túlteljesítették. A légiposta-útvonalak hossza az 1940. évihez képest 2,3-szeresére növekedett.

A nemzeti jövedelem növekedése következtében az *állami költségvetést* évről évre úgy teljesítették, hogy a bevételek meghaladták a kiadásokat. Az állami költségvetés kiadásai között szakadatlanul emelkedett a népgazdaságra, a szociális és kulturális építésre irányuló kiadások részaránya.

A nemzeti jövedelem növekedésének és az állami költségvetés sikeres teljesítésének eredményeként a népgazdaság ötéves beruházási tervét 22%-kal túlteljesítettük. 1946-tól 1950-ig több mint 6000 ipari vállalatot állítottunk helyre, építettünk fel és helyeztünk üzembe, nem számítva az állami, szövetkezeti és kolhozbeli kis üzemeket.

Ugyanezek az okok lehetővé tették, hogy 1947 decemberében pénzreformot hajtsunk végre és minden élelmiszerre és iparcikkre vonatkozóan megszüntessük a jegyrendszert. 1947-től 1950-ig három ízben *szállítottuk le* a közszükségleti cikkek *árát* és megteremtettük a feltételeket az 1951. március 1-én végrehajtott újabb árleszállításhoz. Ez a munkások, alkalmazottak és értelmiségiek reálbérének komoly emelkedését s a parasztok számára az olcsóbbá vált iparcikkek vá-

sárlására fordított kiadásaiak csökkenését biztosította és a rubelnek még nagyobb megszilárdulásához, vásárlóerejének nö-

vekedéséhez, a szovjet rubel árfolyamának javulásához vezetett a külföldi valutákkal szemben.

Az ötéves terv teljesítése a nép anyagi és kulturális életszínvonalának emelése terén

A Szovjetunióban nem volt és nincs is munkanélküliség. A Nagy Honvédő Háború befejeztével a Szovjet Hadsereg és haditengerészet valamennyi leszerelt katonája számára teljes mértékben biztosítottuk a szakképzettségüknek és foglalkozási águknak megfelelő munkát. A Szovjetunió népgazdaságában foglalkoztatott *munkások és alkalmazottak száma* 1950 végén 39 200 000 volt és 1940 végéhez képest 7 700 000-rel növekedett.

Javult a Szovjetunió lakosságának anyagi helyzete. Ez kifejezésre jutott a munkások és alkalmazottak pénzben kifejezett reálbérének növekedésében s abban, hogy a parasztnak a közös kolhozgazdálkodásból, valamint a háztáji és egyéni gazdaságból származó jövedelme egyaránt emelkedett. *A munkások és alkalmazottak keresetének és a parasztnak jövedelmének* együttes összege 1950-ben összehasonlítható árakban kifejezve 62%-kal emelkedett az 1940. évihez képest.

Jelentősen emelkedtek a dolgozók *jóléti és kulturális* szükségleteire fordított állami kiadások. A lakosság az államtól a munkások és alkalmazottak társadalombiztosítása útján segélyeket és kiutalásokat, a szociális ellátás révén pedig nyugdíjakat kapott; ingyenes és kedvezményes beutalásokat kapott szanatóriumokba, üdülőkébe és gyermeknevelőintézetekbe, a sokgyermekes és egyedülálló anyák segélyeket élveztek, a lakosság ingyenes gyógykezelésben és oktatásban részesült, az állam biztosította a dolgozók szakképzettségének emelését a tanulók számára ösztöndíjakat és sok más segélyt és kedvezményt rendszeresítették.

Ezenkívül minden munkás és alkalmazott évenként legalább kétheti, sok foglalkozási ág minden dolgozója pedig ennél hosszabb fizetéses szabadságban részesült. 1950-ben a lakosság az említett kifizetések és kedvezmények alapján az államtól több mint 120 milliárd rubelt kapott, azaz háromszor annyit, mint 1940-ben.

A lakosság anyagi helyzetének javulásával egyidőben a háborúutáni időszakban további fejlődést értünk el a *kultúra, a tudomány és a művészetek terén*.

Az elemi, a hétosztályos- és a középiskolák, a technikumok és más középfokú tanintézetek tanulójának száma öt év alatt 8 millióval emelkedett és 1950-ben elérte a 37 milliót. Emellett a technikumokon és a többi középfokú szakiskolákban 1 298 000-en tanultak az 1940. évi 975 000-rel szemben. A főiskolákon 1950-ben 1 247 000 volt a hallgatók száma az 1940. évi 812 000-rel szemben.

A népgazdaság öt év leforgása alatt 652 000 főiskolai képzettséggel rendelkező és 1 278 000 középiskolai képzettségű szakembert kapott. A népgazdaságban dolgozó szakemberek száma az 1940. évihez viszonyítva 84%-kal növekedett.

Az elmúlt öt év alatt országunkban hatalmas felfedezésekkel és találmányokkal gazdagították a tudomány és technika különböző ágait. A tudomány, a technika, az irodalom és a művészet terén végzett kimagasló munkákért, felfedezésekért és eredményekért az ötéves terv éveiben több mint 6500 embert tüntettek ki Sztálin-díjjal. A tudományos kutatóintézetek hálózata 1950-ben másfélszeresére, az ott dolgozó tudományos munkások száma pedig majdnem kétszeresére emelkedett a háborúelőttihez képest.

A kulturális és közoktatási intézmények hálózatát helyreállították. Ez a hálózat meghaladja a háborúelőtti méreteket. 1950-ben a városokban és falvakban 15%-kal több klub és tömegkönyvtár volt, mint 1940-ben. A kiadott könyvek példányszáma az 1940. évihez viszonyítva 84%-kal emelkedett.

A filmvetítőberendezések száma 1950 végére elérte az 1940. évinek másfélszeresét.

A háborúutáni időszakban tovább javult a lakosság gyógykezelése és *szanatóriumi megelőző-egészségügyi ellátása*. A városokban és a falvakban a kórházi ágyak száma 1950-ben 25%-kal volt ma-

gasabb, mint 1940-ben. Helyreállítottuk a háború idején megrongált szanatóriumokat. Az orvosok száma az országban az 1940. évihez viszonyítva, 75%-kal nőtt.

Komoly sikereket értünk el a szovjet kereskedelem fejlesztése terén. Az állami és szövetkezeti kereskedelem kiskereskedelmi áruforgalma jelentősen meghaladta az 1940. évi háborúelőtti színvonalat. 1950-ben az állami és szövetkezeti üzletekben — nem számítva a helyi forrásokból történő áruladásokat — 1940-hez viszonyítva, 38%-kal több húst és húsrut, 51%-kal több halrút, 59%-kal több állati zsiradékot, 67%-kal több növényi és egyéb zsiradékot, 33%-kal több cukrot, 34%-kal több cukorkát és cukrászsüteményt, 39%-kal több lábbelit, 47%-kal több pamut-, gyapjú-, műselyem- és lenanyagot, 39%-kal több harisnyát és zoknit adtak el. Növekedett a lakosság kulturális és háztartási szükségleteinek kielégítésére szolgáló cikkek eladása is. 1950-ben 3,3-szer annyi órát,

hatszor annyi rádiókészüléket, 1,5-szer annyi háztartási elektromoskészüléket, 2,9-szer annyi kerékpárt, majdnem háromszor annyi varrógépet, 16-szor annyi motorkerékpárt adtak el, mint a háború előtt, 1940-ben. Többszörösére növekedett az építőanyagok eladása falun.

A kolhozkereskedelem 1950-ben az 1940. évihez viszonyítva, jelentősen megnövekedett. A jegyrendszer megszüntetése és a pénzreform végrehajtása után csökkentek a kolhoziárak.

A háborúutáni öt éves terv évei alatt széles körben kibontakozott a lakásépítkezés. Az állami vállalatok, intézmények, a helyi szovjetek, továbbá a városok és munkáslakótelepek lakosai állami hitelek segítségével több mint 100 millió négyzetméter lakóterületű házat építettek fel és állítottak helyre. Ezenkívül faluhelyeken 2 700 000 lakóházat állítottak helyre és építettek.

1951. április 16.

Forrás: Pravda, 1951. április 17.

A Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Központi Statisztikai Hivatal jelentése a Szovjetunió népgazdasága fejlesztése állami tervnek teljesítéséről 1951 I. évnegyedében

Az ipar és a mezőgazdaság fejlődését, valamint az áruforgalom alakulását 1951 első negyedében az alábbi adatok jellemzik:

I.

Az ipari termelési terv teljesítése

A negyedévi ipari össztermelési tervet 100,2%-ra teljesítették. Az egyes minisztériumok az ipar össztermelési tervét a következőképpen teljesítették:

	Az 1951 I. negyedév tervteljesítése %-ban
Kohászati ipar	99
Szinesfémkohászat	98
Szénbányászat	100,4
Kőolajipar	99
Villamoserőművek	103
Vegyipar	103
Villamosipar	102
Híradástechnikai ipar	102
Nehézgépipar	99,7
Gépkocsi- és traktoripar	103

Az 1951 I. negyedév tervteljesítése %-ban

Szerszámgépipar	101
Gép- és műszergyártó ipar	100
Építő- és útépítőgépeket gyártó ipar	103
Közlekedési eszközöket gyártó ipar	103
Mezőgazdasági gépipar	103
Építőanyagipar	99
Faipar	89
Papír- és fafeldolgozó ipar	100
Könyvűipar	101
Halipar	108
Hús- és tejipar	98
Élelmiszeripar	102
Gyapottermelés	97
A Közlekedésügyi Minisztérium iparvállalatai	95
Az Egészségügyi Miniszt. iparvállalatai	104
A Filmipari Minisztérium iparvállalatai	105
Helyi iparok és a Szövetséges Köztársaságok helyi tüzelőanyagipara	101
Ipari szövetkezetek	102

A Szovjetunió egész iparának össztermelése az 1951-es év első évnegyedében 1950 első évnegyedéhez viszonyítva 18%-kal növekedett.

II.

Mezőgazdaság

A szovhozok, gép- és traktorállomások, valamint a kolhozok az idén még jobb technikai felszereléssel láttak a tavaszi mezőgazdasági munkákhoz, mint 1950-ben.

A tavaszi boronálást és az őszi vetések utánatrágózását jelentékenyen nagyobb területen végezték el, mint a múlt évben. Az ország déli vidékein sikeresen befejezték a kalászosok vetését. Folyik a tavaszi vetése a középső övezet vidékein. A tavaszi vetést ebben az évben sokkal rövidebb idő alatt végzik. 1951. május 5-ig tavasziakból 5,5 millió hektárral többet vetettek, mint 1950-ben a fenti időpontig.

A Szovjetunió európai része sztyeppés és erdősztyeppés vidékeinek kolhozai, erdőgazdaságai, erdővédő állomásai és szovhozai 1951. május 1-ig 700.000 hektáron végeztek védőerdőültetést és telepítést, ami 50.000 hektárral több annál, mint amennyit a múlt év május 1-ig végeztek.

III.

Az áruforgalom fejlődése

1951 első évnegyedében tovább fejlődött a szovjet kereskedelem. A lakosság-nak az állami és a szövetkezeti kereskedelem útján összehasonlító árakban kifejezve 22%-kal több árut adtak el, mint

1950 I. évnegyedében. Ezen belül az élelmiszerek eladása 19%-kal, az iparcikkek eladása pedig 25%-kal növekedett.

A szovjet kormány és az SZK(b)P Központi Bizottsága határozata alapján 1951. március 1-én végrehajtott újabb árleszállítás — az élelmiszerek és a tömegfogyasztási cikkek állami kiskereskedelmi árának immáron negyedszer történt leszállítása — jelentékenyen növelte az árueledást az állami és a szövetkezeti kereskedelemben.

A napi árueledás 1951 márciusában 1951 februárjához viszonyítva összehasonlító árakban kifejezve átlagosan 19%-kal növekedett. Ezen belül a húсарu eladása 20%-kal, a haltermékeké 15%-kal, az állati zsiradékoké 27%-kal, a tej és tejtermékeké 33%-kal, a tojásé 75%-kal, a pamutszöveteké 31%-kal, a gyapjuszöveteké 17%-kal, a konfekcionált áruké 34%-kal, a bőrlábbelié 81%-kal, a gumilábbelié 36%-kal, a piperezappané 50%-kal növekedett, az üveg-, porcelán- és fajanszedények, bútorok és rádiókészülékek eladása több mint a másfélszeresére, a zseb- és karórák eladása majdnem a kétszeresére, a kerékpároké és motorkerékpároké több mint ötszörösére emelkedett.

A tömegfogyasztási cikkek állami kiskereskedelmi árának leszállításával kapcsolatban a kolhozpiacokon 1951 márciusában szintén csökkentek az árak 1951 februárjához viszonyítva.

Forrás: Pravda, 1951. május 8., 1. old.

ALBÁNIA

Az 1950. évi népgazdasági terv teljesítése

1950-ben az egész ipar termelése 1949-hez viszonyítva 112%-ot és 1948-hoz viszonyítva 123%-ot tett ki. Az ásványolajipar 128%-ra teljesítette a tervet, a szénbányászat 128%-ra, a krómbányászat 174%-ra, a rézbányászat 364%-ra.

Az élelmiszeripar túlteljesítette a tervet.

A mezőgazdaságban a vetésterület 3%-kal emelkedett. A gyapottermés 167%-kal, a napraforgótermés 20%-kal,

a dohánytermés 5%-kal, a burgonya-termés 36%-kal, a zöldségtermés 47%-kal emelkedett. A szarvasmarhaállomány 53%-kal, a ló-, szamar- és öszvérállomány 47%-kal, a juh- és kecskeállomány 44%-kal, a sertésállomány 40%-kal emelkedett.

A legfontosabb fogyasztási cikkek fogyasztása a következőképpen alakult: a kenyér- és süteményfogyasztás 14%-kal, a cukorfogyasztás 2%-kal, a zsír-

fogyasztás 52%-kal, a rizsfogyasztás 234%-kal, a vajfogyasztás 50%-kal, a gyapotárúk fogyasztása 49%-kal, a láb-belifogyasztás 50%-kal emelkedett.

Az iparban és a közlekedésben foglalkoztatott dolgozók száma 1949-cel szemben 32%-kal emelkedett. A szakmunkások száma 1950-ben 49%-kal emelkedett.

Forrás: Gospodarka planowa, 1951, 4. sz., 79. old.

BULGÁRIA

Az Állami Tervhivatal jelentése az 1951 I. negyedévi terv teljesítéséről*

I.

Az ipari termelési terv teljesítése

A gyáripar 1951 I. negyedévi össztermelési tervét 99,6%-ra teljesítette.

Az egyes minisztériumok és termelési ágak tervteljesítése a következő volt:

	1951 I. negyedévi tervteljesítés %-a	1951 I. negyedéve gyedéhez viszonyítva %-ban
Villamosításügyi Minisztérium	100,3	131,8
Iparügyi Minisztérium ..	97,4	128,9
Élelmiszeri és Közellátási Minisztérium	104,4	116,7
Erdészeti Minisztérium ..	96,2	125
Közlekedésügyi Minisztérium	106,5	122,3
A Szövetkezeti Központ iparvállalatai	100,8	113,3
A Fővárosi Néptanács ipar- vállalatai	115,5	113,3

II.

Az ipari termelés emelkedése

Az ipar össztermelése (a kisipar nélkül) 1951 I. negyedévében 1950 I. negyedévéhez viszonyítva 25%-kal emelkedett. A fontosabb iparcikkek termelése 1951 I. negyedévében a következőképpen alakult:

	1951 I. negyed- éve 1950 I. negyedévéhez viszonyítva %-ban
Villamosenergia	125,7
Szén	120,1
Vas	179,8
Gőzkazánok	257,1
Robbanómotorkok	119,6
Traktorek	113,6
Cséplőgépek	166,7
Villanylámpák	109,2
Asványolaj	120,8
Szappan	120,3
Cement	119,6
Táblaüveg	131,9

* Rövidített közlemény. (A szerk.)

1951 I. negyed-
éve 1950 I.
negyedévéhez
viszonyítva
%-ban

Autógumi	103,0
Talpfa	157,0
Papír	108,9
Pamutszövet	144,7
Gyapjúszövet	107,5
Kender- és linszövet	201,8
Kötőtárúk	118,5
Talpbőr	137,3
Felsőbőr	160,4
Cipő	130,8
Liszt	139,8
Rizs	242,9
Növényi olaj	142,6

III.

Mezőgazdaság

A mezőgazdaság 1951 I. negyedévében jelentékeny sikereket ért el. Időben végezték el a mezőgazdasági gépek téli javítását és karbantartását. Sokkal jobban szervezték meg a koratavaszi vetés elvégzését, mint az előző évben. Ezekben a munkálatokban a Népi Tanácsok sokkal tevékenyebben vettek részt, mint 1950-ben.

1951. április 18-ig a fontosabb növényfajták vetési tervét az alábbiak szerint teljesítették:

Megnevezés	1951. évi vetési terv teljesítése		
	Országos átlag	TSzCs	Áll. Gazd.
százalékban			
Búza	106,4	118,1	113,7
Rozs	100,4	117,6	—
Árpa	110,9	124,8	107,6
Zab	105,3	114,7	98
Bíborhere	84,5	96,3	99,1
Napraforgó	102,1	111,4	100,2
Szójabab	93,3	101,9	50
Kender	83	93,2	90,4
Lucerna	68,9	71,4	90,1
Cukorrépa	100,7	108	99,6

Az 1951 I. negyedévében a Szovjetunióból új mezőgazdasági gépeket hoztak be. 1951. március 31-ig a gépállomásokon a traktorok száma az előző év ugyanezen időszakához viszonyítva 113,7%-ra emelkedett, az Állami Gazdaságokban pedig 110,9%-ra. A Gépállomások traktorszántási tervüket 176%-ra teljesítették, a tárcsázás tervét 112%-ra, a vetési tervet pedig 89%-ra.

1951. március 31-ig a Gépállomások a múltév ugyanezen időszakához viszonyítva a mezei munkák tervét 121,7%-ra teljesítették. Fejlettebb agrotechnikát vezettek be. A trágyázási tervet 100%-ra teljesítették. Az őszi mélyszántási terv, az őszi vetési terv, valamint a tavaszi vetési terv teljesítése, a fejlettebb agrotechnika bevezetése, a gyomnövények és káros növények ellen folytatott harc megteremtették a jó terméshez szükséges előfeltételeket.

IV.

Közlekedés

A vasúti közlekedés szállítási tervét az 1951 I. negyedévében 103,2%-ra teljesítette, ami 1950 I. negyedévéhez viszonyítva 25,3%-os emelkedést jelent. A napi átlagos rakodás a múlt év azonos időszakához viszonyítva 19,8%-kal emelkedett. A teherpályaudvarok tolatási forgalma csökkent.

A vízállítási tervet 1951 I. negyedévében 115%-ra teljesítették, a vízi személyforgalom tervét 105,3%-ra. 1950 I. negyedévéhez viszonyítva a vízi-teherszállítás 80,9%-kal, a személyszállítás pedig 47,7%-kal emelkedett.

Az 1951 I. negyedévi gépkocsi teher- szállítási tervet 112,4%-ra teljesítették, a személyautó forgalmát pedig 104,8%-ra. A múlt év ugyanezen időszakához viszonyítva a gépkocsi-teherforgalom 50,1%-os, a személyautóforgalom pedig 12,1%-os emelkedést mutat.

V.

Beruházások

1951 I. negyedévében a beruházások üteme meggyorsult, aminek eredményeként 1,6-szer több állami és szö-

vetkezeti építkezési munkát végeztek el, mint 1950 I. negyedévében.

VI.

A kiskereskedelem áruforgalma

Az 1951 I. negyedévében sokkal nagyobb mennyiségű és bővebb választékú közszükségleti cikket bocsátottak a lakosság rendelkezésére, mint 1950 azonos időszakában. Ezek közül a fontosabbak a következők:

	1951 I. negyed- éve 1950 I. negyedévéhez viszonyítva %-ban
Liszt.....	107,5
Rizs.....	112,2
Szárított rizs.....	186,6
Növényi olaj.....	176,4
Zöldségkonzerv.....	163,1
Bor.....	118,4
Gyapjuszövet.....	144,8
Konfekciósüti.....	324
Cipő.....	216,8
Szappan.....	119,4
Tábláveg.....	167,7
Cement.....	107,4

1951 I. negyedévében a szocialista kereskedelem továbbfejlődött. Az ötéves terv feladatainak sikeres teljesítése, az 1949. és az 1950. évi tervek eredményes teljesítése, valamint a kormányzat és a Párt által nyújtott nagyfokú támogatás következtében a lakosság rendelkezésére álló árualapok jelentékenyen megnövekedtek, ami alapját képezte az iparcikkek jegyes elosztási rendszere megszüntetésének és az állam által megállapított egységes árak melletti szabad kereskedelem bevezetésének.

VII.

Munka

1951 I. negyedévében az iparban, a közlekedésben és a szállításnál foglalkoztatott dolgozók száma 1950 I. negyedévéhez viszonyítva 4,1%-kal növekedett. Ugyanakkor a dolgozók munkabérialapja az iparban, a közlekedésben és a szállításnál 9,8%-kal emelkedett. A dolgozók átlagbére 6,1%-kal növekedett.

Az iparban a munkatermelékenység 1951 I. negyedévében 1950 I. negyedévéhez viszonyítva 13,2%-kal emelkedett.

VIII.

Kulturális és egészségügyi fejlődés

1951 I. negyedévében 1339 ifjú szakember fejezte be főiskolai és egyetemi tanulmányait.

1951 I. negyedévének könyvtermelési tervét a példányszámok tekintetében 122,6%-ra teljesítették.

A filmszínházak számának növelésére vonatkozó tervet 113,6%-ra, a férőhelyek számának növelésére vonatkozó tervet

pedig 143,1%-ra teljesítették 1951 I. negyedévében.

A Párt és a kormány hathatós támogatásának eredményeként az orvosi rendelést az egész nép számára ingyenessé tették.

A kórházak és a szanatóriumok befogadóképessége jelentősen megnövekedett, 1951 I. negyedévében 1950 I. negyedévééhez viszonyítva az állami kórházakban, szanatóriumokban, stb. az ágyak száma 21,7%-kal növekedett.

Forrás: Rabotnyicseszko Delo, 1951. április 5.

CSEHSZLOVÁKIA

Az Állami Tervhivatal jelentése az 1951 I. negyedévi terv teljesítéséről*

Az Állami Tervhivatal az Állami Statisztikai Hivatal adatfelvétele alapján a következő jelentést teszi az 1951 I. negyedévi népgazdasági terv teljesítéséről.

I.

Az ipari termelési terv teljesítése

1951 I. negyedévében az egyes iparágak termelési tervüket a következőképpen teljesítették:

	Tervteljesítés %-a
Szénbányászat.....	98,0
Ércbányászat és ásványolajkitermelés...	86,9
Energiaipar.....	97,9
Kohászat.....	102,7
Nehéz gépipar.....	98,6
Jármű- és repülőgépgyártás.....	106,1
Precíziós gépipar.....	101,2
Általános gépipar.....	102,4
Vegyipar.....	104,9
Építőanyag- és kerámiai ipar.....	100,8
Úvegipar.....	104,9
Faipar.....	95,0
Papíripar.....	101,0
Textil- és ruházati ipar.....	101,6
Bőr- és gumyipar.....	103,9
Sokszorosítóipar.....	102,0
Gramofonipar.....	86,0
Filmpipar.....	109,0
Élelmiszeripar.....	98,5

II.

Az ipari termelés növekedése

Az ipari termelési tervet 100,7%-ra teljesítették. Az ipari termelés volumene

1951 I. negyedévében 1950 megfelelő időszakához viszonyítva 13%-kal emelkedett.

A nehézipari tervet 101,4%-ra teljesítették. A nehézipari termelés volumene összesen 16%-kal emelkedett.

Nem teljesítette teljesen a tervet a szénbányászat, az energiaipar, a nehéz gépipar és erősen lemaradt a terv mögött az ércbányászat és a kőolajkitermelés. Ezekben az iparágakban főleg azért nem teljesítették a tervet, mert nem történtek meg idejében a szükséges szervezési és műszaki intézkedések abból a célból, hogy lehetővé váljék a terv egyenletes teljesítése minden üzemben és műhelyben, minden héten és hónapban.

A szénbányászat teljesítette a barnaszénkitermelési tervet. A kőszénbányászat terén nem érték el az előirányzott mennyiséget. 1950 I. negyedével szemben a kitermelt kőszénmennyisége 5%-kal, a barnaszéné 7%-kal és a kokszygyártás 6%-kal emelkedett. A szénbányászatra háruló nagy feladatok következtében biztosítani kell a kitermelés folyamatosságát és pedig főleg új munkamódszerek bevezetésével a réselési és fejtési munkáltnál, a munka jobb megszervezésével és azzal, hogy a bányákban sokkal jobban fogják kihasználni a gépi berendezéseket.

* Rövidített közlemény. (A szerk.)

Lényegesen fejlődött az ércbányászat és a kőolajkitermelés, amelynek termelése 1950 I. negyedévével szemben 13%-kal emelkedett. A geológiai kutatások alapján készítették elő az ipari vasérc és színesfémkészleteket. Ennek ellenére ez az ágazat nem teljesítette a magas tervfeladatokat és a kitermelt érc- és színesfém mennyiség az első negyedévben a terv alatt maradt.

A villamosenergiatermelés 1950 I. negyedévével szemben 10%-kal emelkedett, azonban a tervet nem teljesítették. Nevezetesen azért, mert a villanyáramfogyasztás a terv által előirányoztnál alacsonyabb volt.

A kohászati tervet túlteljesítették. 1950 I. negyedévével szemben a kohászati termelés 9%-kal emelkedett.

Az együttes nehézgépipari termelés 1950 I. negyedévével szemben 22%-kal emelkedett, a nehézgépipar döntő szerepe azonban megköveteli, hogy tovább fokozzák a termelés fejlesztésének ütemét és biztosítsák valamennyi gyártmánynál a terv egyenletes teljesítését.

A gépipar többi ágazatai sikeresen teljesítették a tervet.

A járműgyártás 1950 I. negyedévével szemben 32%-kal, a precíziós gépipar termelése 9%-kal és az általános gépiparé 26%-kal emelkedett. A tehergépkocsik gyártása 71%-kal, az autóbuszoké 30%-kal, a motorkerékpároké 24%-kal, a 25 lóerős traktoroké 24%-kal, a 60 lóerős traktoroké 380%-kal, a szántási berendezéseké 37%-kal, a traktorvontású vetőgépeké 54%-kal emelkedett.

1950 I. negyedévével szemben a vegyipar termelése 20%-kal emelkedett. A salétromsav termelése 3%-kal, a kénsavé 10%-kal, a nitrogén-műtrágyáké 5%-kal, a foszforos műtrágyáké 10%-kal, a kátránypestékeké 26%-kal, a szulfamidoké 37%-kal emelkedett.

Az építőanyag- és kerámiai iparban a termelés 14%-kal növekedett. A tervet globálisan ugyan teljesítették, a tervteljesítés azonban egyenlőtlen volt. Általában kedvező eredményeket értek el és nagymértékben túlteljesítették a tervet több kevésbé fontos gyártmánynál, míg több fontos gyártmány termelési tervét nem teljesítették.

A könnyűipari tervet 101.1%-ra teljesítették. 1950 I. negyedévével szemben a könnyűipari termelés 4%-kal emelkedett. A faipar egyes ágazataiban a termelés 29%-kal, a papíriparban 4%-kal, a sokszorozós iparban 24%-kal emelkedett.

Az élelmiszeripar termelése az elmúlt év első negyedévével szemben 21%-kal emelkedett, ennek ellenére azonban nem teljesítették bizonyos tervfeladatokat az élelmiszerek minőségét és fajtáit illetően.

1950 I. negyedévében az egész iparban tovább emelkedett a foglalkoztatottság. A szocialista szektor munkavállalóinak részaránya a termelésben az 1950. évvégi 99,6%-ról 1951. március 31-ig 100%-ra emelkedett, úgyhogy a magánszektor teljesen felszámolták. A nők részaránya az ipari munkavállalók együttes létszámában ezen a napon 32%-ot tett ki.

III.

Mezőgazdasági termelés

A tavaszi mezőgazdasági munkák ebben az évben az esős időjárás, valamint az állami traktorállomások elégtelen felkészültsége következtében elkéstek. A tavaszi búza és árpa vetése azonban áprilisban meggyorsult.

A szocialista szektor sokkal jobban teljesíti a tavaszi munkák tervét, mint az egyénileg gazdálkodó parasztok. A szocialista szektor sikerét a tavaszi munkák gyorsabb ütemben való elvégzése terén különösen tökéletesebb előkészítésük, a tavaszi munkák terveinek összeállítására, a csoportos munka megszervezése és az állami traktorállomások hatékony segítségével tette lehetővé.

A gép- és traktorállomások április 15-ig az elmúlt évhez viszonyítva 72%-kal nagyobb területet szántottak fel, és 294%-kal nagyobb területet vetettek be. A gép- és traktorállomások által eddig elvégzett tavaszi munkák együttes terjedelme ugyan 175%-kal volt nagyobb, mint az elmúlt évben, azonban ez a növekedés, tekintettel a gép- és traktorállomások gépparkjának és munkavállalói létszámának jelentős növekedésére, nem kielégítő. Április 15-ig a tervet mindössze 50%-ra teljesítették. A munkák elkezdése előtt nem minden állomáson hajtották végre sikerrel az előkészületeket. A géppark kihasználása még mindig alacsony,

és jelentéktelen a két műszakban felhasznált traktorok száma.

1951 I. negyedének végén a szarvasmarhaállomány 95%-át, a tehénállomány 94%-át, a sertésállomány 87%-t, a kocaállomány 90%-át és a juhállomány 89%-át tette ki az ez év végére előirányzott állománynak.

Az egységes mezőgazdasági szövetkezetek megszilárdultak és tovább fejlődtek. A községeknek több mint a felében megalakultak az egységes mezőgazdasági szövetkezetek vagy az előkészítő bizottságok. A szövetkezetek 54%-a magasabb típusú egységes mezőgazdasági szövetkezet.

A Csehszlovák Állami Gazdaságok szántóföldterülete az elmúlt év megfelelő időszakához viszonyítva 12%-kal emelkedett.

A Csehszlovák Állami Gazdaságokban a tavaszi munkákat általában folyamatosan bonyolították le.

Az erdészetben 137%-ra teljesítették a fakitermelési tervet. Bevezetik a folyamatos termelési módot a fakitermelésnél, amely a munka termelékenységét fokozza. A fa elszállítási és leszállítási tervet nem teljesítették teljesen.

IV.

Építőipar

Az építőipar az 1951 I. negyedévi tervet 92%-ra teljesítette. A termelés volumene 1950 I. negyedével szemben 40%-kal emelkedett.

108%-kal több épület készült el, mint 1950 I. negyedében. Bár 1950 I. negyedével szemben meggyorsult az építkezések befejezésének üteme, nem sikerült az építőiparnak lényegesen csökkenteni a befejezetlen építkezések számát.

A munkatermelékenység nem emelkedett az előirányzott mértékben. A munkatermelékenység elégtelen emelkedésének fő oka a munka elégtelen megszervezése, a munkaidő alacsony kihasználása és különösen számos dolgozó indokolatlan távolmaradása szombaton és hétfőn. Nem kielégítő a gépek kihasználása sem, amely a fontos gépeknél a tervezett évi átlagos normának 57%-át teszi ki. Nem sikerült hatásosan fokozni a munkaerőtoborzást.

Elkészült 199 000 m² műhely, és 269 000 m² egyéb, a termelés céljait szolgáló építmény az ipar, közlekedés, stb. részére. Elkészült továbbá 93 000 m² mezőgazdasági épület és 206 000 m² hizlaldai épület. Az életszínvonal emeléséhez az építőipar 4400 lakás befejezésével járult hozzá.

A terv teljesítéséhez mindenekelőtt biztosítani kell az előirányzott munkatermelékenység elérését azáltal, hogy minden munkahelyen egyenletesen teljesítik a tervet, hogy tökéletesen előkészítik az építkezéseket és az eddiginél nagyobb mértékben vésznek irányt a gyorsépítkezések és a folyamatos építkezések megszervezésére. Ki kell terjeszteni továbbá a bevált újítási módszereket minden munkahelyre, jobban ki kell használni a munkaidőt és a gépeket.

V.

Közlekedés

1951 I. negyedében a közlekedés a megnövekedett követelményeknek eleget tett.

A vasutak az áruszállítási tervet 108%-ra, a személyszállítást pedig 118%-ra teljesítették. 1950 I. negyedével szemben a leszállított árumennyiség 22%-kal, a szállított személyek száma 26%-kal emelkedett. A teherkocsik körforgása 1950 I. negyedéhez viszonyítva meghosszabbodott, az átlagos napi rakodás 9%-kal emelkedett. A motoros járművek jobb kihasználása gazdaságossá tette a személyszállítást. A javításban lévő vasúti teherkocsik száma csökkent, azonban nem érték el az előirányzott javítási százalékot.

A közúti közlekedés a személyszállítási tervet 112%-ra teljesítette. Nem teljesítették az áruszállítási tervet elsősorban azért, mert nagy volt a javítás alatt álló járművek száma.

A légi közlekedés jelentékenyen túlteljesítette a tervet. Az elmúlt év első negyedével szemben a személyszállítás a kétszeresére, az áruszállítás pedig 63%-kal emelkedett.

A posta összesen 104%-ra teljesítette a tervet és 1950 első negyedévi teljesítményeit 10%-kal szárnyalta túl.

VI.

Külkereskedelem

1951 I. negyedében a csehszlovák külkereskedelem eredményei a kapitalista államokkal szembeni gazdasági függetlenség további megszilárdulását jelentették. Erről tanúskodik a tervgazdálkodást folytató államok részesedése a külkereskedelemben, amely az 1950 I. negyedévi 48,2%-ról 1950 első negyedévében 56,5%-ra emelkedett.

Az elmúlt év első negyedével szemben jelentősen emelkedett a behozatal, még pedig 51,8%-kal. Ez az emelkedés elsősorban a Szovjetunióból származó fokozott gabonabehozatalnak tulajdonítható. A növekedés további oka a megnövekedett textilnyersanyagbehozatal, és pedig a megnövekedett gyapot-, len- és műselyembehozatal. Ezekből a nyersanyagokból majdnem kétszer annyit hoztak be, mint a múlt év megfelelő időszakában. A termelés szempontjából fontos árucikkek, elsősorban a nyersanyagok és a beruházási javak behozatala 73%-át tette ki az együttes behozatalnak az 1950 I. negyedévi 64%-kal szemben.

VII.

Életszínvonal

A népgazdaság szocialista szektorában tovább emelkedett a foglalkoztatottság. Csehszlovákiában nincsenek munkanélküliek.

Az ipari termelés fejlődésével és a növekvő foglalkoztatottsággal tovább javult a dolgozók anyagi helyzete is. A munka-

bérek és fizetések együttes összege emelkedett.

Ez év első negyedében növekedett a legfontosabb fogyasztási cikkek eladása. 1951 I. negyedében az élelmiszereladás az elmúlt év megfelelő időszakához viszonyítva a következőképpen emelkedett: vaj 24%, zsír 10%, hús 27%, műzsír 10%, tojás 13%, cukor 11%, tej 9%, kávé 30%, tea 117% és cukorka 27%. Az egyéb fontos fogyasztási cikkek eladása is emelkedett, és pedig a textilneműeké 38%-kal, a ruházati cikkeké 75%-kal, a rádióvevőkészülékeké 20%-kal, a motorkerékpároké 44%-kal.

Az egészségügyre és oktatásra fordított állami kiadások is emelkedtek. Az ágyak száma kórházakban és az egyéb gyógyintézetekben emelkedett. 1950 I. negyedévéhez viszonyítva 11%-kal emelkedett az osztályok száma a társadalombiztosítási ambulatóriumokban. A Népegészségügyi Intézetnek 1038 új tanácsadója kezdte meg működését.

Folytatódott az óvodahálózat kiépítése. Az iskolák száma a múlt év március végi állapothoz viszonyítva 9%-kal emelkedett. A népiskolák száma 4%-kal, a középiskoláké 5%-kal nőtt.

Kibővült a kulturális és népművelési gondoskodás. Emelkedett a színházi előadások száma, 9%-kal növekedett a mozgóképszínházak száma. A rádióelőfizetők száma is állandóan emelkedik és az elmúlt év megfelelő időszakához viszonyítva 7%-kal több a rádióelőfizető, 24%-kal több könyvet adtak ki, mint 1950-ben.

Forrás: Rudé Právó, 1951. április 29, 3. old.

LENGYELORSZÁG

Az Állami Gazdasági Tervbizottság jelentése az 1951 I. negyedévi terv teljesítéséről

I.

Ipari termelés

A szocialista ipar az 1951 I. negyedévi tervet 101%-ra teljesítette, 1950 I. ne-

gyedévéhez viszonyítva pedig termelése 26%-kal emelkedett.

A termelési tervet az egyes minisztériumok a következőképpen teljesítették:

Termelés 1951 I. negyedévében

	Terv- telje- sítés %-a	1950 I. negyed- évének %-ában
Bányászati Minisztérium	101	112
Nehézipari Minisztérium	101	119
Vegyipari Minisztérium.....	101	124
Könnypipari Minisztérium ..	102	119
Mezőgazdasági és Élelmiszer- ipari Minisztérium	102	130
Belkereskedelmi Minisztérium	97	127
Erdészeti Minisztérium	97	139
Kézműipari Központ	107	210

Az egyes fontosabb iparcikkek termelési tervének teljesítése a következő volt:

Termelés 1951 I. negyedévében

	Terv- telje- sítés %-a	1951 I. negyed- évének %-ában
Kőszén.....	101	103
Koksz.....	102	105
Feldolgozott nyersolaj	104	157
Földgáz	117	141
Bányagépek és berendezések (Bányászati Minisztérium, Villamosenergia Központi Energetikai Igazgatóság) ..	100	118
Vasérc	104	120
Nyers horganyérc	102	114
Nyersvas	105	113
Nyersacél.....	100	108
Hengerelt áru	101	115
Traktor	100	131
Tehergépkocsi	103	171
Motorkerékpár	101	151
Kerékpár	104	133
Vegyipari gépek és kész.	109	165
Golyóscsapágy	102	488
Gyengeáramú kábel.....	120	150
Rádióvevőkészülék	108	135
Szóda és egyéb nátriumkarbo- nátok	108	126
Nitrogénműtrágya	107	103
Tomasz-salak	125	125
Cellulóze	100	104
Cement	100	114
Ablaküveg	107	133
Gyapjúszövet	105	111
Selyemszövet	101	122
Bőrlábbeli	105	129
Talpbőr	101	109
Szappan	105	105
Cigaretta	103	122

Bár az egész ipar túlteljesítette a tervet, egyes iparcikkek termelése nem érte el a tervelőirányzatot.

Annak ellenére, hogy a fenti iparcikkek termelése nem érte el a tervelőirányzatot, a nyersolajtermelés 5%-kal, a horganytermelés 3%-kal, a raffinált ólom termelése 5%-kal, a rendes nyomtávú mozdonyok gyártása 56%-kal, a fedett vasúti kocsik gyártása 117%-kal, a textilipari gépgyártás 2%-kal, a fémmegmunkálógépek gyártása tonnában 27%-kal, a magas- és alacsonyfeszültségű elosztó- és biztosítóberendezések gyártása 100%-kal, a mezőgazdasági gépeké és eszközöké 23%-kal, a papírgyártás 11%-kal, a téglá-

gyártás 72%-kal, a pamutszövettermelés 6%-kal volt magasabb, mint 1950 I. negyedévében.

II.

Beruházások, építőipar

Előzetes adatok szerint a társadalmasított építőszerező vállalatok az 1951 I. negyedévi termelési tervüket 107%-ra teljesítették; a termelés értéke 1950 I. negyedévéhez viszonyítva 78%-kal emelkedett.

1951 I. negyedében az építő-szerelő munkák tervteljesítése különösen a két építőipari minisztérium alá tartozó vállalatokban időbelileg egyenletesebben oszlott meg, mint 1950-ben. Az első negyedévi termelés értéke 16%-át tette az évi tervnek, míg az elmúlt év megfelelő időszakában ez az arány 13% volt.

Az első negyedévben elért eredmények a munkálatok jobb megszervezésének és a hazai termelésre, valamint a Szovjetunió szállításaira támaszkodó építőipari műszaki bázis kibővítésének voltak köszönhetőek.

Az egyes minisztériumoknak alárendelt építő-szerelő vállalatok 1951 I. negyedében termelési tervüket a következőképpen teljesítették:

1951 I. negyed-
évi tervteljesítés
%-a

Ipari építkezési minisztérium	112
Város- és községépítési minisztérium	108
Nehézipari Minisztérium	111

Nem teljesítették az 1951 I. negyedévi építő-szerelőipari termelési tervet a bányászati, a vasúti és a közúti közlekedési és légiforgalmi minisztériumoknak alárendelt építő-szerelő vállalatok.

III.

Mezőgazdasági termelés

Ebben az évben jobban készítették elő a tavaszi vetési munkálatokat, mint az elmúlt évben.

Az egész mezőgazdaságban a traktorok száma, 15 lóerős traktorra átszámítva, 1951. március 31-éig 28 200 darabra emelkedett, vagyis az 1950. év végi traktorparkhoz viszonyítva 9%-kal. A tavaszi vetési munkálatokkal kapcsolatban összesen 9%-kal több műtrágyát bocsátottak

a mezőgazdaság rendelkezésére, mint az elmúlt év megfelelő időszakában. A tavaszi vetési munkálatokra 1951. április 5-éig leszállított vetőmagvak mennyisége az elmúlt év megfelelő időszakához viszonyítva körülbelül 32%-kal emelkedett.

Az Állami Gépállomások száma 1951. március 31-éig 244-re emelkedett, traktorparkjuk az elmúlt év megfelelő időszakához viszonyítva, 15 lóerős traktorokra átszámítva, körülbelül 5400 darabbal gyarapodott.

A termelőszövetkezetek száma 1951. március 31-én 2872 volt, ami több mint három és félszeres növekedést jelent egy év alatt.

IV.

A közlekedés fejlődése

A vasúti, vízi, gépkocsi és légi áruszállítás 1951 I. negyedében 1950 I. negyedéhez viszonyítva 15%-kal emelkedett.

A rendes nyomtávú vasutak a negyedéves áruszállítási tervet 102%-ra teljesítették és az elmúlt év megfelelő negyedévéhez viszonyítva a szállított áru mennyisége 11%-kal növekedett.

1951 I. negyedében az állami gépkocsi-közlekedés áruszállítása az előző év azonos időszakához viszonyítva 91%-kal emelkedett. Az állami gépkocsi-közlekedés járművei által szállított személyek száma 1950 I. negyedéhez viszonyítva 72%-kal növekedett.

A tengeri hajózás 104%-ra teljesítette a negyedévi áruszállítási tervet és a szállított áruk mennyisége az elmúlt év megfelelő negyedével szemben 28%-kal emelkedett.

1951 I. negyedében a posta és telefon szolgáltatásainak értéke, összehasonlítható áron, az elmúlt év megfelelő negyedévéhez viszonyítva 17%-kal emelkedett.

V.

Az áruforgalom növekedése

A kiskereskedelem (állami, szövetkezeti és magán) együttes áruforgalma az elmúlt év megfelelő időszakához viszonyítva, folyó árakban számítva, 14%-kal emelkedett. A társadalmisított kereskedelmi hálózat forgalma 33%-kal és

ezen belül az állami kereskedelem forgalma 62%-kal haladta meg az elmúlt év első negyedévi forgalmát.

A társadalmisított kiskereskedelmi hálózat, a társadalmisított közétkeztetési üzemekkel együtt, 1950 I. negyedéhez viszonyítva 37%-kal bővült.

1951 I. negyedében jelentősen bővült a közétkeztetési hálózat és növekedett a forgalma. 1950 I. negyedéhez viszonyítva a közétkeztetési üzemek száma 97%-kal és forgalmuk 93%-kal emelkedett.

VI.

A foglalkoztatottság és a munka-termelékenység emelkedése

1951 I. negyedében a szocialista iparban tovább emelkedett a dolgozók száma. Ideiglenes adatok szerint az állami iparban dolgozók száma 1950 I. negyedévéhez viszonyítva 6%-kal emelkedett, ebből a termelő munkásoké 7%-kal.

Ideiglenes adatok szerint az egy munkásra eső változatlan árakban kifejezett termelési érték 1951 I. negyedében az ipari minisztériumok alá tartozó iparban körülbelül 13%-kal emelkedett az elmúlt év első negyedévéhez viszonyítva.

VII.

A szociális és kulturális intézmények fejlődése

1951 I. negyedében tovább folytatódott a szociális és kulturális intézmények fejlődése.

1951 I. negyedében az óvodákba járó gyermekek száma 1950 első negyedévéhez viszonyítva körülbelül 18%-kal emelkedett. A helyek száma a csecsemőgondozókban az elmúlt év első negyedévéhez viszonyítva körülbelül 25%-kal emelkedett.

1951 I. negyedében folytatódott az egészségvédelmi állomások kiépítése. Az elmúlt év első negyedével szemben a kórházi ágyak száma 9%-kal emelkedett.

Az elmúlt év első negyedévéhez viszonyítva a városi mozilátogatók száma összesen 4%-kal, az állandó falusi mozilátogatóinak száma pedig 129%-kal emelkedett. Az állandó falusi mozik száma az 1950 I. negyedévének a nyolcszorosára emelkedett.

A lakásokban felszerelt hangszórók száma az elmúlt év első negyedéhez viszonyítva 58%-kal, a falusi rádióhallgatók száma pedig 41%-kal emelkedett.

Jelentősen növekedtek a dolgozók üdül-

tetésére és gyógykezelésére, valamint a szociális és kulturális intézmények kiépítésére fordított állami kiadások.

Forrás: Trybuna Ludu, 1951. április 19, 1. old. (Rövidített közlemény. — **A szerk.**)

NÉMET DEMOKRATIKUS KÖZTÁRSASÁG

Az Állami Tervbizottság jelentése az 1951 I. negyedévi terv teljesítéséről*

I.

Ipar

1951 I. negyedévében az ipar ösztértermelési tervét 105,0%-ra teljesítette. 1950 I. negyedévéhez viszonyítva a termelés 22%-kal emelkedett, ebben döntő része van a népi tulajdonban lévő iparnak. A magán- és szövetkezeti üzemek termelése 1950 I. negyedévéhez viszonyítva 8%-kal emelkedett. Az ipari ösztértermelési tervet az egyes iparágakban a következőképpen teljesítették:

	Tervteljesítés %-a
Villamosenergia	100
Bányászat	102
Kohászat	104
Gépgyártás	110
Elektrotechnika	87
Finommechanika és optika	110
Vegyipar	109
Építőanyag-ipar	100
Faipar	115
Textilipar	104
Bőr, lábbeli- és konfekcióipar	112
Műrostgyártás	100
Sokszorosítóipar	81
Élelmiszeripar	101

1951 I. negyedévében a tervet a következő iparcikkek termelésében jelentősen túlteljesítették:

	Tervteljesítés %-a
Barnaszén	104
Rézérc	104
Hengerelt acél	108
Réz	124
Kohászati és bányászati felszerelések	121
Szállítási felszerelések	107
Cement	115
Üveg	110
Cukor	108

Az ipari termelést a gépesítés további fejlődése jellemzi. A népi tulajdonban lévő üzemek gyors ütemben fejlődtek. A

sztahanovista-, a brigád- és versenymozgalom következtében új munkamódszerek alakultak ki.

Nem teljesítették a tervelőirányzatokat a következő fontos termékeknél: kőszén, vasérc, hengereltáru, ammóniák és foszforos műtrágya, a fényképlemez és filmszalag, Diesel-motorok, szerszámgépek, mezőgazdasági gépek, műselyem és gyapjúszövet. A Nehézipari Minisztérium még nem tudta a kőszénbányászatban mutató szakmunkáshiányt kiküszöbölni, a munkamódszereket lényegesen megjavítani és a bányászat gépesítését döntő módon fellendíteni. A Gépgyártási Minisztérium a rendelések közvetítését ki nem elégítő módon szervezte meg, az elektrotechnikai ipar pedig a tervben megállapított típusok gyártásában maradt le.

1950 I. negyedévéhez viszonyítva a legfontosabb iparcikkek termelése a következőképpen alakult:

	1951 I. negyedév 1950 I. negyedévének %-ában
Villamosenergia	109
Gáz	121
Kőszén	109
Barnaszén	113
Brikett	111
Rézérc	118
Kálisó	104
Nyersvas	103
Tömbacél	104
Hengerelt acél	103
Vörösréz	149
Kohászati és bányászati felszerelések	113
Szállítási felszerelések	134
Mezőgazdasági gépek	140
Traktorok	145
Elektromotorok	132
Transzformátorok	146
Kénsav	122
Marószóda	119
Cement	122
Üveg	112
Tégla	132
Bányafa	179
Műselyem	136

* Rövidített közlemény. (A szerk.)

Az említett iparcikkeken kívül a lakosság fokozódó szükségleteinek következtében a következő fogyasztási cikkek termelése emelkedett lényegesen:

	1951 I. negyedév	1950 I. negyedév
	% -ában	
Szövet	140	
Harisnya és zokni	132	
Lábbeli	120	
Ebből bőrcipő	136	
Cukor	148	
Liszt	111	
Hús	278	
Margarin	175	

II.

Mezőgazdaság

1951 I. negyedévében az esős időjárás következtében a tavaszi növények vetési tervét a tavaszi gabonánál 31%-ban, az olajosnövényekét pedig csak 10,8%-ban teljesítették. 1951 I. negyedévében 1950 azonos időszakával szemben a gépállományok traktorállománya 49,2%-kal, a foglalkoztatottak száma pedig 65,3%-kal emelkedett. Az állami gazdaságok traktorállománya ugyanez alatt az idő alatt 43,7%-kal emelkedett. 1951. március 31-éig a tervben előirányzott nitrogénműtrágyamennyiség 74,2%-át, a káliműtrágyamennyiség 96%-át bocsátották a mezőgazdaság rendelkezésére.

III.

Közlekedés

1951 I. negyedévében a vasúti tehercsovik napi átlagos rakodási tervét 100%-ban teljesítették, ami az előző év azonos időszakához viszonyítva 17,5% emelkedést jelent.

A tonnakiló méter-teljesítmény 1950 I. negyedévével szemben 16,0%-kal emelkedett. A tehervagonfordulók ideje az előző év azonos időszakával szemben 4,15 napról 3,50 napra, azaz 15,7%-kal csökkent. A tehervagonjavítási tervet 1951 I. negyedévében túlteljesítették. A szahanovisták teljesítményei következtében a mozdonyok napi teljesítménye a teherszállításnál 6,7%-kal, a személyszállításnál 2,4%-kal emelkedett.

IV.

Beruházás

Az 1951-re előirányzott beruházásoknak 1951 I. negyedévében csak 9,7%-át

hajtották végre. A beruházások terjedelme az előző év hasonló időszakához viszonyítva 9,4%-kal emelkedett. Az egyes iparágak az évi beruházási tervet a következőképpen teljesítették:

	%
Szén	12,4
Kohászat	12,1
Gépipar	14,8
Kő- és agyagipar	14,9
Építőipar	14,8
Vízgazdálkodás	11,9

V.

Foglalkoztatottság

A népi tulajdonban lévő üzemekben a foglalkoztatottak száma 1951 I. negyedévében 42 000 fővel emelkedett. A foglalkoztatottság a legnagyobb mértékben a nehéziparban és a gépiparban növekedett. 1951 I. negyedévében az ipari tanulók száma 70 000-rel több, mint az elmúlt év azonos időszakában.

Előzetes adatok szerint 1951 I. negyedévében a népi tulajdonban lévő üzemekben az egy munkásra eső munkatermelékenység 8,4%-kal emelkedett.

VII.

Nyugat-Németországgal lebonyolított kereskedelem

1951 I. negyedévében a Német Demokratikus Köztársaság és Nyugat-Németország között lebonyolított kereskedelmi forgalom az 1950. I. negyedévi forgalomnak csupán 49,0%-a, ami az amerikai monopóliátörvény parancsára folytatott nyugatnémet elzárkózási politika következménye.

VII.

Külkereskedelem

A Német Demokratikus Köztársaság külkereskedelmi forgalma előzetes megállapítások szerint 1950 I. negyedévéhez viszonyítva lényegesen emelkedett. A Szovjetunió és a népi demokráciák részesedése a Német Demokratikus Köztársaság külkereskedelmi forgalmában tovább nőtt. A Szovjetunió főleg nyersvasat, hengerelt árut, gabonát, húst és zsírt szállított. A Kínai Népköztársasággal folytatott külkereskedelmi forgalom a megkötött kereskedelmi szerződés alapján 1951 I. negyedévében indult meg. A külkereskedelmi minisztérium nem kötött kellő időben kereskedelmi szer-

zódéseket, ezáltal lényegesen elhúzódtott a szállítási szerződések megkötése, ez akadályozta a termelést, továbbá a kivitelt, valamint az üzemeknek a szükséges nyersanyagokkal és árukkal való ellátását.

VIII.

Áruforgalom

A kiskereskedelmi áruforgalom 1950 I. negyedévéhez viszonyítva értékben 127,5%-kal emelkedett. A növekvő áruforgalom az életszínvonal emelkedését juttatja kifejezésre.

IX.

Kultúra

A tanítók továbbképzése céljából hároméves tanfolyamokat indítottak, a főiskolákon előkészítették a 10 hónapos tanfolyamok tantervét. Nagy fellendülés mutatkozott az üzemi kultúrmunka terén, főleg az üzemi színjátszócsoporthoz előadásainak nívója emelkedett; a tervek megfelelően megindult a múzeumok helyreállítása. Az ifjúsági és sportmozgalom a világifjúsági ünnepi játékok előkészítésének jegyében folyik.

Forrás: Tägliche Rundschau, 1951. május 1. 2-3. old.

ROMÁNIA

Az Állami Tervbizottság jelentése az 1951 I. negyedévi állami terv teljesítéséről*

I.

Ipar

1951 I. negyedévében az egész ipar termelési tervét 106,4%-ra teljesítették. Az ipari termelés értéke 1951 I. negyedévében 1950 I. negyedévéhez viszonyítva 131,0%-ot tett.

	Tervteljesítés %-a
Villamosági Minisztérium	104,5
Bánya- és petróleumi Minisztérium	101,7
Fémkohászati és vegyipari Minisztérium	115,0
Közlekedésügyi Minisztérium (ipari termelés)	119,5
Építőipari Minisztérium	109,0
Fa-, Papír- és Cellulóipari Miniszt.	108,0
Könyvkiadás, nyomdaipar, könyv- és sajtóterjesztés főigazgatósága (ipari termelés)	116,4
Könnypipari Minisztérium	104,7
Élelmiszeripari Minisztérium	93,0
Egészségügyi Minisztérium (ipari term.)	104,4
Külkereskedelmi Minisztérium	112,0
Kisipari, háziipari és rokkantszövetkezetek (ipari termelés)	136,2
Helyi ipar	93,4
Fogyasztási Szövetkezetek Központi Szövetsége (ipari termelés)	86,1

A legfontosabb iparcikkek termelése 1951 I. negyedévében, 1950 I. negyedévéhez viszonyítva, a következőképpen alakult:

	1951 I. negyedéve 1950 I. negyed- évének %-ában
Villamosenergia	115,0
Petróleumtermékek	119,1
Szén	118,6
Vasérc	122,5
Földgáz	129,0
Acél	128,6
Hengereit vas	118,7
A petróleumiipar részére szükséges lokomobil-típusú gőzkazánok	125,0
Stabdugattyús gőzmotorok	376,0
Belsőégésű motorok	266,0
Forgó elektromos motorok	229,0
Párhuzamos esztergapadok	152,0
Dieselmotoros traktorok 40 lóerőig	110,0
Traktorek	186,0
Fúrótorny 1500 m-nél mélyebb fúráshoz	260,0
Rotary-fúrósztal	136,0
Gyapjúfonógép	133,0
Szerves festékek	136,0
Maró- és mosósóda	119,0
Műtrágya	457,2
Autókerék-köpeny	125,5
Papír	111,4
Cement	110,6
Tégla	182,0
Húzott táblalév	130,4
Bútor	138,2
Rádiókészülék	242,0
Gyapot és vigonyiszövet	127,5
Len- és kenderszövet	128,5
Gyapjúszövet	125,0
Selyem- és kevert-szövet	106,3
Lábbeli	116,0
Kenyer	138,6
Hús	129,4
Tésztaemlék	127,6
Hentesáru	204,2
Édesipari termékek	100,4
Gyümölcs- és zöldségkonzerv	102,0
Sör	108,0
Dohány	110,6
Szappan	138,2

* Rövidített közlemény. (A szerk.)

A tervfeladatok teljesítése érdekében új technikai és szervezési eljárásokat vezettek be és általánosítottak. Így ma már a textil- és fémfeldolgozó-iparban is átvették a villamossági iparban alkalmazott grafikonos munkamódszert; a könnyű- és fémfeldolgozó-iparban ki szélesítették a kézimunka gépesítését; az építőanyagiparban az üzemanyagfogyasztás mérésére mérőórákat állítottak fel, stb.

1951 I. negyedében jelentős mértékben megjavították a csapágyak, mozdonyok, benzínmotorok, vagonok, petróleumtermékek, gyógyszerek, lábbelik, nyomtatványok minőségét.

II.

Mezőgazdaság és erdőgazdaság

1951 I. negyedében előkészítették és megkezdték a tavaszi vetési munkálatokat. Ennek zavartalan biztosítása érdekében községi magkezelő, csávázó és mezőgazdasági szerszámjavító hálózatot építettek ki.

A traktor- és gépállomásokon, a gépjavító központokban és a községi gépjavító hálózatban több mint 11 100 traktort, 10 000 traktorekét, 19 400 vetőgépet és egyéb mezőgazdasági felszerelést javítottak ki és ellenőriztek. Az első negyedév folyamán 9 traktor- és gépállomás létesült, ezzel számuk 147-re emelkedett.

855 000 hektár területet trágyáztak szerves trágyával, az 1950. évi 735 000 hektárral szemben.

Április 22-ig a jobb szervezés következtében 4 542 000 ha-t vetettek be, ami az összes tavaszi vetési munkálatok 73%-a. A vetőmagban szegény vidékeken 52 000 tonna vetőmagot osztottak szét. Április 22-ig a kollektív gazdaságok a 90%-át, az állami gazdaságok a 67%-át vetették be a tavaszi vetési időnyre előirányzott területnek.

A városi dolgozók zöldségellátása érdekében 48 500 ha öntözését biztosították, ebből 8300 ha-t az állami szektorban.

Az állatállomány helyzetének pontos megállapítása érdekében az 1951 I. negyedében végrehajtott állatösszeírás keretében osztályozták és felülvizsgálták a tenyészállatokat.

A Párt és a kormány felvilágosító munkája következtében több mint 344 000

dolgozó paraszt tömörült 3812 termelőszövetkezeti csoportban. A szövetkezetek több mint 414 000 ha területre terjednek ki, a múlt év hasonló időszakának 255 000 ha-jával szemben.

Az erdőgazdaságban 12 650 ha-t ültettek be és vetettek be, így az erdősírtési tervet 69%-kal túlteljesítették.

Az erdészeti melléktermékeknél 26%-kal túlteljesítették a tervet.

A magok és oltóágak, valamint a faiskolák gondozási tervét jelentősen túlteljesítették.

III.

Szállítás és közlekedés

1951 I. negyedében az áruszállítási tervet 111,5%-ra, a személyszállítási tervet 125,6%-ra teljesítették, ami 1950 I. negyedéhez viszonyítva a teheráruforgalom terén 14,1%-os, a személyszállítás terén 29,6%-os emelkedést jelent.

A vasúti teheráruforgalmi tervet 10,5%-kal, a személyszállítási tervet 26,1%-kal túlteljesítették, ami a múlt év megfelelő időszakához viszonyítva 14,3, illetve 29,6 százalékos emelkedést jelent.

A teherkocsik napi rakodási átlaga 18,1%-kal emelkedett a múlt év megfelelő időszakához képest.

A kocsik üresjáratát 4,9%-kal csökkentették 1950 I. negyedéhez képest, ezzel a tervet 3,8%-kal túlteljesítették.

A gépkocsiteherszállítási tervet 13,7%-kal, a személyszállítási tervet 19%-kal túlteljesítették. 1951 I. negyedében jelentősen megnövekedett a tehergépkocsik és autóbuszok átlagos napi forgalma.

A folyami teherszállítási tervet 147,8%-ra teljesítették, ami 86,6%-os emelkedést jelent 1950 I. negyedéhez képest. A tengeri teherszállítási tervet teljes egészében teljesítették.

A légi teher- és postaszállítás tervét 122,5%-ra teljesítették, a személyszállítási tervnél lemaradás volt.

IV.

Áruforgalom

1951 I. negyedében az állami és szövetkezeti kereskedelmi hálózaton keresztül 32,1%-kal több árut bocsátottak a lakosság rendelkezésére, mint az előző év megfelelő időszakában, azonban a tervelőirányzatot csak 97,2%-ra teljesítették.

35%-kal több textilárut és cipőt, 18%-kal több fém- és vegyiárut és 22%-kal több gyógyárut adtak el, mint 1950 I. negyedében.

A falusi lakosságnak 1951 I. negyedében 53%-kal több ipari terméket juttattak, mint 1950 I. negyedében.

A Belkereskedelmi Minisztérium általános eladási tervelőirányzatát 103,9%-ra teljesítették.

A Szövetkezeti Központ árueosztási tervét 1951 I. negyedében városi viszonylatban 124,9%-ra, falusi viszonylatban 100,5%-ra teljesítette.

V.

A munkások és tisztviselők számának és a munka termelékenységének emelkedése

1951 I. negyedében a népgazdaságban foglalkoztatottak száma 1950 I. negyedéhez viszonyítva 384 000-rel növekedett — ebből a munkások száma 265 000-rel —, ami 21,5%-os emelkedést jelent.

A termelés technikai színvonalának emelése, az új szovjet munkamódszerek és a felülvizsgált normák alkalmazása, a munka jobb megszervezése és a dolgozók szakmai képzettségének emelése következtében a munka termelékenysége 1951 I. negyedében 11%-kal emelkedett 1950 I. negyedéhez képest.

Az iparban dolgozók átlagos munkabére 1950 I. évnegyedéhez viszonyítva 5,4%-kal, míg a munkabér alapja 24,3%-kal emelkedett.

VI.

Szociális-kulturális tevékenység

1951 I. évnegyedében hatalmas mértékben csökkent az írni-olvasni nem tudók száma. A negyedév végén több mint 553 000 tanulója volt az analfabétizmust felszámoló tanfolyamoknak.

A munkatermelékenység emelése érdekében a negyedév folyamán 27 700 munkás és technikus vett részt a szakmai továbbképző tanfolyamokon.

A kiadott könyvek és brosúrák összpéldányszáma az első negyedév folyamán 13 300 000-re emelkedett, az újságok összpéldányszáma pedig elérte a 158 milliót, a múlt év megfelelő időszakának 142 millió példányszámával szemben.

A parasztság kulturális színvonalának emelése érdekében 253 új könyvtárat helyeztek üzembe, míg a kultúrotthonok könyvtárait több mint 600 000 új könyvvel bővítették ki.

A dolgozók egészségvédelmének fokozottabb biztosítása érdekében 3 új TBC-szanatóriumot helyeztek üzembe, a tüdőbeteg gondozó hálózat ágynak számát 240-nel növelték a negyedév folyamán.

1951 I. negyedében az üdültetett dolgozók száma meghaladta a 23 000-t, ami 1950 megfelelő időszakához viszonyítva, 77%-os emelkedést jelent.

VII.

Beruházások és építkezések

Az 1951 I. negyedében megvalósított beruházási munkálatok az évi terv 12%-át teszik.

Az Építésügyi Minisztérium 1951 I. negyedében az építési tervet 101%-ra teljesítette. 1950 I. negyedéhez viszonyítva, az Építésügyi Minisztérium 44%-kal nagyobb mennyiségű munkálatot végzett.

A Duna—Fekete-tengeri csatorna építésénél a földmunkák tervét 32%-kal túlteljesítették. Az első negyedév folyamán megkezdik a földmunkák hidromechanikai úton történő elvégzését.

Forrás: *Universul*, 1951. április 28. 3—4. old.

STATISZTIKAI HÍRADÓ

Üzemi statisztika a vállalatvezetés szolgálatában

BESZÁMOLÓ A KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL PÁLYÁZATÁRÓL

Szocialista építésünk fejlődése a statisztikára is egyre fontosabb feladatokat hárít.

A hároméves terv kezdete óta a statisztika is nagy fejlődésen és gyökeres átalakuláson ment keresztül, hogy a tervszerű gazdálkodás irányításának eszköze lehessen. A statisztika ellenőrzi a népgazdasági tervek teljesítését és adatai a jövő terveinek is alapul szolgálnak.

Az országos szervek tájékoztatása mellett a statisztika feladata az is, hogy az üzemekben a vezetés szilárd támasza legyen. Ezt úgy érheti el, hogy kiértékelései alapján operatív intézkedésekre alkalmas javaslatokat terjeszt a vállalatvezető elé.

A Központi Statisztikai Hivatal 1950 október havában „Üzemi statisztika a vállalatvezetés szolgálatában” címmel pályázatot írt ki az üzemi statisztikusok részére. A pályázat hivatva volt feltárni, hogy mennyire tájékoztatják az üzemi statisztikusok a vállalatvezetőt az üzem helyzetéről, s hogyan segítik elő a nehézségek leküzdését.

A Központi Statisztikai Hivatal és az illetékes minisztériumok képviselőiből alakult bírálóbizottság a pályázatra beérkezett pályamunkákat felülbírálván a következő döntést hozta:

Az I. díjat nem adja ki, mert ezt a mértéket egyetlen pályázat sem ütötte meg.

A II. díjat két pályázó részére adja ki:

Ambruska József (MÁVAG) 1000.— Ft

Kerekes Géza (Kőbányai Zománcárugyár) ..... 1000.— Ft

A III. díj összegét 700.— Ft-ra emeli és a következő 2 pályázó részére adja ki:

Dr. Bokor Imre (Debreceni Kefegyár) ..... 700.— Ft

Dlustus Imre (Bonyhádi Zománcművek) ..... 700.— Ft

Az eredeti feltételektől eltérőleg 3, egyenként 400.— Ft értékű IV. díjat ad ki:

Kézmárky Vilmos (Lábatlani Cement- és Mészművek) 400.— Ft

Dr. Krisztián Margit (Alumíniumgyár) ..... 400.— Ft

Répásy János (Borsodvidéki Gépgyár) ..... 400.— Ft

A fentiekon kívül az alábbi 6 pályázót egyenként 200.— Ft jutalomban részesíti:

Kriss Géza (Egyesült Izzó) .. 200.— Ft

Maur József (Békésmegyei Malomipari Es) ..... 200.— Ft

Miltényi Ernő (Győrmegeyi Téglagyári Es) ..... 200.— Ft

Petendi György (Bükkaljai Szénbányák) ..... 200.— Ft

Zalka János (Anód Áramirányítógyár) ..... 200.— Ft

Április 4. gépgyár statisztikai brigádja ..... 200.— Ft

A beérkezett 93 pályázat igen nehéz feladat elé állította a bírálóbizottságot, mert a pályázatok alapján nehéz volt eldönteni, hogy melyik statisztikus támogatta legaktívabban a vállalatvezetést. Nagyon sok jó javaslat, kiértékelő tábla és grafikon érkezett, amelyek mindegyike alkalmas lehet arra, hogy a statisztikai módszereket a vállalatvezetés szolgálatába állítsa.

A bírálóbizottság arra az álláspontra helyezkedett, hogy azokat a statisztikusokat részesíti előnyben, akiknek pályázataiból kiderül, hogy vizsgálataikat, jelen-

téseiket operatív intézkedések követték. Nem jelenti ez azt, hogy a nem díjazott munkák értéktelenek. Ezekben is nagyon sok jó elgondolás, életrevaló ötlet található.

A két első helyezett pályamunkáját a Statisztikai Szemle 1950. nov. és 1951. febr. számaiban már teljes egészében közölte, itt csak a legjellemzőbb tényeket emeljük ki, amelyekből világosan kitűnik, hogy a statisztikus a vállalatvezető számára lehetővé teszi a hibák kiküszöbölését, a tartalékok feltárását, a munka jobb megszervezését.

A MÁVAG statisztikusa pl. figyelmeztette a vállalatvezetőt, hogy egyes üzemrészek a már elért termelésnek csak 79—90%-át tervezték meg a folyó időszakra, — nyilván nem a feszített, hanem a kényelmes túlteljesítést kívánták biztosítani. A termelékenységi mutatók elemzésével kapcsolatban kiderítette a statisztikus, hogy a hibák külső szerelésénél szervezési hibák voltak: a munkásokat előbb és sokkal nagyobb számban küldték ki a szereléshez, mint szükséges lett volna. Vagy pl. arra is rámutatott, hogy a mulasztások legnagyobb része fizetés nélküli szabadság, ami a termelésre feltétlenül káros hatással van.

A Lampart-gyárban az üzemi statisztika elemzései hozzájárultak a gyártmányok átfutási idejének lerövidítéséhez és ezzel a forgóalap jelentős csökkentéséhez. A statisztikai adatok elősegítették egyes szűk keresztmetszetek felszámolását. A munkaügyi adatok vizsgálatánál is számos visszásságra derült fény. Pl. 20,86 Ft órabérrel számoltak el selejtválogatást, teljesítményben számoltak el olyan munkákat, amelyekre nem volt norma, a sporttelep gondnokát mutatószámos bérrendszerben fizették stb. Az üzemi statisztika rámutatott a rezsimunkákkal történt visszaélésekre is: a produktív időt magasabb teljesítményszázalékkal számolták el, ennek következtében a többi idő rezsimunkára esett, amelyre ugyanazt a százalékot számították. Ugyancsak a statisztikus figyelmeztetése nyomán sikerült a vállalatnál a kb. 260 főnyi kapunbelüli munkanélküliséget megszüntetni.

Az „Április 4. Gépgyárban”-ban a túlórák elemzése arra az eredményre vezetett, hogy a vállalatnál a túlórázás bizo-

nyos fokig személyhez kötött. Ugyancsak a statisztikus közbelépésére sikerült a szabadságtervet a termelés folyamosságának veszélyeztetése nélkül lebonyolítani és az igazolatlan mulasztások számát erősen lecsökkenteni.

A példákat még sokáig lehetne folytatni, de ennyiből is világosan látható, hogy a körültekintő statisztikai elemzések milyen hasznos eredményekre vezetnek és a feltárt hiányosságok kiküszöbölése mennyire elősegíti a magasabb termelési eredményeket, a nagyobb termelékenységet, végső soron a szebb, jobb életért folyó harcot.

A pályázatokból a jó kiértékelő munka feltételei is leszűrhetők:

1. *Legelső feltétel a belső adatgyűjtés jó megszervezése.*

Az üzemi statisztikusnak fel kell térképeznie, hogy kiértékelő munkájához milyen adatokra van szüksége és ezeket statisztikai ügyrendben rögzítenie kell. Az ügyrend kötelező erővel határozza meg, milyen adatokat, milyen határidőre, milyen szerv felé kell továbbítani és ki értük a felelős? Azt is elő kell írni, hogy a belső jelentések milyen bizonylatokkal legyenek alátámasztva. Ilyen ügyrend kiadását, bizonylati alátámasztását több pályázat javasolja. Tudjuk, hogy a nehézipari minisztérium mult év derekán kísérletet tett a statisztikai ügyrend kötelező bevezetésére, de kellő ellenőrzés hiányában a vállalatok ezt nem vezetik.

2. *Az adatok begyűjtését követi az összesítés, a feldolgozás. Az eredményeket azután táblákkal, grafikonokkal szemléltetendő kell tenni.*

Ügyelni kell azonban arra, hogy a táblák és grafikonok ne legyenek zsúfoltak, mert ez az áttekinthetőség rovására megy. Ki kell emelni az Erőművek Ipari Központjának (ERIK) statisztikusait, akik az erőművek legjellemzőbb adatait foglalták egységes rendszerbe.

3. *A feldolgozás után következik a tulajdonképpeni érdemi munka: a kiértékelés. Ez a rész a statisztikai munka legnehezebb, de egyben legfontosabb része.*

Hangsúlyoznunk kell a szöveges kiértékelés fontosságát. Nem végez jó munkát az a statisztikus, aki csak táblákat és grafikonokat terjeszt a vállalatvezető elő. A vállalatvezető rendszerint

nem képzett statisztikus, másrészt ideje sem engedi, hogy az adatok és grafikonok tanulmányozásába elmerüljön. A vállalatvezetőnek világos jelentésekre van szüksége, amelyek alapján a hibák kiküszöbölésre intézkedéseket foganatosíthat.

A statisztikus tehát tegye vizsgálat tárgyává az adatok belső összefüggéseit, fedje fel a terv teljesítését vagy túlteljesítését akadályozó tényezőket. A vizsgálat folyamán sohasem szabad megelégednie a vállalat egészére vonatkozó adatokkal. Le kell mennie egészen a műhelyekig, amennyire csak az adatok részletezése lehetővé teszi. Igen jól példát mutatott erre az Anód Egyenirányító Vállalat üzemi statisztikusának pályázata, aki kimutatta a sztahanovisták és a munkamódszerátadás hatását a termelésre.

A statisztikusnak a kiértékeléshez időre van szüksége. A feldolgozott adatok összefüggéseinek vizsgálata elmélyedést kíván. Ez a feltétel igen sok vállalatnál hiányzik, mert vagy még más munkakört is betölt a statisztikus, vagy pedig idejének legnagyobb része az adatok mechanikus — sokszor manuális — összesítésére megy és a kiértékeléshez legjobb akarata mellett sem jut hozzá. Meg kell azonban mondanunk, hogy ez nem tisztán szervezési kérdés. *A statisztikusnak munkáján keresztül kell debizonyítania, hogy nem csupán mechanikus adatgyűjtő és adatszolgáltató, hanem a vállalatvezető számára is hasznos segítséget tud nyújtani.* Csakis ezen az úton érheti el, hogy a vállalatvezető is megbecsülje és segítse. Számos pályázatban olvasható, hogy a statisztikus hogyan verekedte ki magának ezt a megbecsülést.

Nem lenne teljes beszámoló, ha nem mutatnánk rá a pályázat negatívumaira is.

Ilyen negatívum elsősorban a pályázatok kis száma. A 93 pályázó csak töredékét teszi ki az üzemi statisztikusok hatalmas táborának. Bár ennek a számnak az értékelésénél figyelembe kell venni, hogy a pályázat egybeesett az 1951. évi részlettervek elkészítésével, ez a kis szám feltétlenül arra figyelmeztet, hogy az üzemi statisztikusok képzettsége még nem áll azon a fokon, amelyet ma

már meg kell tőlük követelnünk. Erre utal a jelenleg folyó szakvizsgák eredményeinek kedvezőtlen megoszlása, a vizsgáról elmaradók nagy száma és a pályázatok nagy részének minősége is. *Igen sok pályázat egyszerűen felsorolja, hogy milyen táblákat vagy grafikonokat vezet a statisztikus, de sehol sem utal arra, hogy ezeket a táblákat és grafikonokat hogyan használták fel a vállalat irányításában. Még a részletes elemzések legtöbbje is mechanikus, „matematikai” indokolásokat tartalmaz; leírják a jelenségeket, de az okok felkutatásáig már kevesen jutnak el.*

A pályázatok arra is rámutatnak, hogy a statisztikusoknak nemcsak szakmai, hanem politikai képzettségüket is emelniük kell. Így a pályázatok elhanyagolták a munkaverseny hatásának statisztikai elemzését, — nem vették tehát figyelembe, hogy a termelés és a termelékenység növelése nagy mértékben politikai öntudat kérdése is.

*

Összefoglalólag megállapíthatjuk, hogy a lehetőség megvan arra, hogy a statisztika az üzemekben is a vezetés eszközévé váljék, azonban ehhez még igen sok ezen a téren a tennivaló.

Az üzemi statisztikusoknak tovább kell képezni magukat politikai és szakmai téren, elsősorban pedig meg kell tanulniok a kiértékelés módszereit.

Tanulásukhoz és munkájukhoz az eddiginél fokozottabb segítségre van szükségük a felettes szervek, elsősorban a Központi Statisztikai Hivatal és a szakminisztériumok részéről:

Összefoglalva:

1. Mindenütt be kell vezetni a kötelező statisztikai ügyrendet és meg kell szervezni az adatok bizonylati alátámasztását — amint ezt a Népgazdasági Tanácsnak a Központi Statisztikai Hivatal munkatervéről szóló határozata előírja.

2. Módszereket kell kidolgozni a szakmánként legmegfelelőbb kiértékelő táblákra és grafikonokra.

3. Minél több jó kiértékelést kell az üzemi statisztikusok számára példaként kidolgozni, hogy a legfontosabb összefüggéseket az adatokból ki tudják olvasni.

4. Szabályozni kell a statisztikusok szervezeti helyzetét is.

Ezeknek az alapvető feladatoknak a megvalósítása révén remélhető, hogy

az üzemi statisztika rövidesen az operatív vállalatvezetés biztos támasza lesz.

Hajdu György

Az állami gazdaságok statisztikusainak négyhetes iskolája

A minisztertanácsi határozat, mely egész mezőgazdaságunk számára megszabta a növénytermelés, állattenyésztés és takarmánytermelés irányát az elkövetkezendő 2 évre, az állami gazdaságainkra is, mint a szocialista nagyüzemi gazdálkodás élenjáróira, komoly feladatokat ró. Ezek a feladatok jelentős minőségi követelményeket támasztanak gazdaságainkkal szemben: a termésátlagok emelése, a dolgozó parasztságnak minőségi vetőmagokkal való ellátása, a megfelelő takarmányozás, az állatfajtáknál a helyes tenyésztési irány kialakítása olyan feladatok, melyek a termelés technikájának tudományos megalapozását kívánják meg. A mezőgazdasággal szemben támasztott magasabb követelményeknek az irányító és ellenőrző szervek munkájában, így a statisztikai munkakörben is érvényesülnie kell.

E szempontnak megfelelően a Központi Statisztikai Hivatal az elmúlt hónapban első ízben rendezett iskolát az állami gazdaságok statisztikusai részére, négyheti időtartammal. A tanfolyamra,

amely politikai és szakmai jellegű volt, az ország 80 legnagyobb gazdaságából jöttek a hallgatók.

A politikai anyag keretében a hallgatók megismerkedtek a tervgazdálkodás alapfogalmaival, a Szovjetunió szocialista mezőgazdaságának kialakulásával, Pártunk parasztpolitikájával, az állami gazdaságok jelentőségével és a minisztertanácsnak a mezőgazdasággal kapcsolatos határozataival.

Szakmai vonatkozásban a hallgatók az általános és mezőgazdasági statisztikával foglalkoztak. Ez utóbbi keretében tanulmányozták az állatállomány, az állati termékek, a növénytermelés, gépesítés, munkaerő-, bérstatisztikát. Kiegészítő tantárgyként szerepelt a számtan.

A tanfolyam komoly eredménye volt, hogy a hallgatók megismerték és elsajátították a szocialista mezőgazdasági statisztika célját, alapelemeit, megismerték a kérdőívek szerkezetét, összefüggéseit.

A megyei termésbecslők első értekezlete

1951 március közepén fejeződött be a Központi Statisztikai Hivatal termésbecslési tanfolyama és a termésbecslés új szervezete megkezdte működését. Április első hetében az őszi gabonaneműek első állapotjelentésének feldolgozása, majd három héttel később a második állapotjelentés már elegendő tapasztalattal nyújtott arra, hogy a munkát kiértékeljék és felkészüljenek a további nehezebb feladatokra, a tulajdonképpeni becslésre: a számszerű jelentésekre. Ebből a célból május 8-án a Központi Statisztikai Hivatal értekezletet hívott össze a megyei termésbecslők részére.

Az értekezlet központi kérdése a statisztikai és termésbecslési munkák összehangolása volt. A járási statisztikusok nagyrésze nem tudta a két feladatot egy-

szerre ellátni, nem jól szervezte meg munkáját. A statisztikai jellegű feladatok nagyrésze a járási statisztikus részére mint ellenőrző, nevelő munka jelentkezik: ki kell szállnia a községekbe, termelészövetkezetekbe, gépállomásokra és az adatszolgáltatók munkáját kell ellenőriznie. Az utolsó két hónapban a gazdálajstrom és a termelészövetkezeti kérdőívek ellenőrzése céljából fel kellett keresnie a községi tanácsok végrehajtóbizottságának elnökét, vagy a termelészövetkezeti elnököt. Ugyanebben az időben a feladatokkal párhuzamosan a községek és termelészövetkezetek termésbecslési jelentéseit is ellenőriznie kellett. Az egyik községből a másikba megtett úton nyitott szemmel járva megfigyelhette a vetéseket és ha a községbe érve

észleleteit azonnal feljegyezte, termésbecslési munkájának egyrészét egyéb munkái mellett már el is végezte. Statisztikai feladatának elvégzése után annyi időt feltétlenül kellett volna még szakítania magának, hogy a községi tanács, vagy a termelőszövetkezetek elnökével megbeszélje a már kiállított, vagy pár nap múlva kiállítandó termésbecslési jelentést. Ott, ahol ilyen módszerrel dolgoztak, nem is volt lemaradás.

Bebizonyosodott az értekezleten, hogy a járási statisztikusok megterhelése elég nagy és ha a számszerű becslések idején is ilyen mértékben lesznek foglalkoztatva, akkor kevés remény van a jó ellenőrzésre. A megnövekedett statisztikai feladatok ezért szükségessé teszik a második járási statisztikai előadó munkábaállítását.

A megyei termésbecslők közül többen ismertették munkamódszerüket. A zalamegyei termésbecslő feladata a második állapotjelentés után hét pontban kiértékelte az adatszolgáltató községi tanácselnökök által elkövetett hibákat, névszerint kiemelve a hibás adatszolgáltatókat és a hibák kijavításának módját. A ki-

értékelést lesokszorosította és el akarta küldeni a község tanácsok VB elnökeinek, amit azonban a megyei tanács megakadályozott azzal az indokolással, hogy csak a *járási tanácsokon* keresztül érintkezhet a községi tanácsok VB elnökeivel. Az idő rövidsége miatt ezt az utat nem lehetett választani, mert a 3. jelentés időpontjára a körlevél nem érkezett volna rendeltetési helyére. A megyei tanács álláspontja e kérdésben bürokratikus volt, mert a kiértékelés semmiféle új utasítást nem tartalmazott és a körlevél 1—1 példányát a járási tanácsokhoz amúgy is el kellett volna küldeni, hogy ők is lássák a községi tanácsok munkáját.

Az értekezlet foglalkozott a megyei és járási termésbecslők között megindult versenymozgalommal, melynek egyik célkitűzése a pontos adatszolgáltatáson és szakmai továbbképzésen kívül a határidők lerövidítése.

Az értekezlet eredményes volt, mert kellően felkészítette a járási statisztikusokat és a megyei termésbecslőket az elkövetkező hetek és hónapok nagyobb erőfeszítést kívánó becslési munkálatainak elvégzésére.

A helyi tanácsok végrehajtóbizottságainak statisztikai csoportjai

A Központi Statisztikai Hivatal 1950 elején — a N. T. határozata értelmében — megyei kirendeltségeket szervezett. A kirendeltségek első ízben az 1951 februári országos állatszámllálás megszervezésében vettek részt. Helyi ismereteikkel elősegítették az adatfelvétel lebonyolítását.

Az állatszámllálási munkák befejezése után fokozatosan bekapcsolódtak az adatszolgáltatók ellenőrzésének munkájába. Kezdetben az állami gazdaságok, gépállomások, TSzCs-ok, kereskedelmi vállalatok adatszolgáltatásait segítették elő, később a többi statisztikai ág (népmozgalmi, szociális, kulturális, helyi ipari statisztika) adatszolgáltatóira is kiterjesztették ellenőrző munkájukat.

A megyei tanácsok megalakulása után a megyei kirendeltségek a végrehajtóbizottságok II. Terv- és statisztikai osztályainak csoportjaivá alakultak át.

A járási és városi tanácsok megalakulása óta minden járásban és városban egy-egy előadó látja el a statisztikai munkákat. Feladatuk főképpen a mezőgazdasági statisztika adatszolgáltatóinak ellenőrzése, instruálása, a mezőgazdasági adatfelvételek helyi lebonyolítása, bizonyos esetekben járási, városi összesítő készítése és — ez év eleje óta — a termésbecslési munkák elvégzése.

1950 végére a megyei statisztikai csoportok szakmai színvonala jelentősen emelkedett. Így lehetővé vált, hogy az addigi ellenőrzési, instruálási munkák szélesebb körre való kiterjesztése mellett rendszeresen végezzenek revíziós, feldolgozási munkákat is. (Pl.: földművelőszövetkezetek, helyi ipari vállalatok adatszolgáltatásával kapcsolatban a megyei összesítő táblák elkészítése.)

A megyei csoportok azonkívül, hogy elősegítik, gyorsabbá, pontosabbá teszik

a Központi Statisztikai Hivatal felé történő adatszolgáltatást, természetesen elvégzik a végrehajtóbizottságok részére szükséges statisztikai munkákat is.

Az 1951. február—március havi kisipari-kiskereskedelmi adatfelvétel és az ezévi országos állatszámítás helyi szervezése és az adatgyűjtés lebonyolítása komoly próbatétel volt a megyei csoportok és a járási, városi statisztikai előadók részére. Komoly fejlődésre mutat az, hogy ezeket a nagyarányú munkákat is jó eredménnyel végezték el.

A statisztikai munkák decentralizálása következtében a megyei csoportok sze-

repe — a Központi Statisztikai Hivataléhoz hasonlóan — megváltozik. A jövőben, az eddigiektől eltérően, nem végeznek rendszeresen adatgyűjtési, feldolgozási munkákat. A decentralizálás befejezése után főfeladatuk az lesz, hogy az adatszolgáltatások pontosságát, megbízhatóságát rendszeresen ellenőrizzék, a végrehajtóbizottságok osztályainak statisztikai munkáját összehangolják, irányítsák, ellenőrizzék és a végrehajtóbizottságok részére elemző, kiértékelő tájékoztatókat készítsenek, hogy ezzel a tanácsok munkáját az eddigieknél nagyobb mértékben elősegítsék.

HELYREIGAZÍTÁS

Előző számunk STATISZTIKAI HÍRADÓ-rovatának „Kitüntetések a statisztika terén végzett munkáért“ c. cikkéből technikai hiba folytán kimaradt Marcsányi Zoltán-nak, a Győri Textilművek statisztikusának neve, akinek a statisztika terén végzett eredményes munkája elismerésül a Népköztársaság Elnöki Tanácsa a Magyar Népköztársasági Érdemérem bronz fokozatát adományozta.

IRODALOM

KÖNYVSZEMLE*

TÁRSADALOMTUDOMÁNYOK

STATISZTIKA

Ipar

Iparstatistikai kérdőívek és utastítások 1951. évre. Általános rész. 138 old. Statisztikai Kiadó Vállalat, Budapest, 1951.

POLITIKAI IRODALOM

Sztálin, I. V. Művei. V. kötet. 1921—1923. (I. V. Sztálin: Szocsinenija. Tom. 5. 1921—1923.) 483. old. Szikra. Budapest, 1951.

Vájev, L. B.: A bolgár hazafias front történetéből. (Iz istorii otecsestvennovo fronta Bulgarii.) 126 old. Szikra. Budapest, 1951.

POLITIKAI GAZDASÁGTAN

Tervgazdálkodás

A Szovjetunió és a népi demokratikus országok tervteljesítése. Az 1950-es tervteljesítések. 83 old. Szikra. Budapest, 1951.

Ivanov, P.: Az ipari tervgazdálkodás na'adó állagos normái. (Szedneprogresszivnie normi v planirovanii promislennosztii.) Fordította: Pency Jenőné. Országos Tervhivatal. Budapest, 1951.

Üzemgazdaság, munkaverseny, munkaszervezés

A kötelező általános ipari számlakeret. 1951. 122 old. Pénzügyminisztérium, Budapest, 1951.

Anyagfelhasználási normák 1951. évre. 1. füzet. Nyersanyagokként csoportosított normák. 176 old. Tervhivatal. Budapest, 1951.

Bebesuk: Számvitel, kalkuláció és üzemi beszámolók. (Ucset, kalkulacija i tehniceszakja otcsetosztii.) 205 old. Pénzügyminisztériumi Könyv- és Lapkiadó Vállalat. Budapest, 1951.

Birman, A.: Harc a szocialista vállalatok jövedelmességének további fokozásáért. (Borjba za daljnjsij rost rentabelnoszti szocialiszticeszkii predpriatij.) 117 old. Népszava. Budapest, 1951.

Letnyikov, V. I.: Az iparvállalat mérlege. (Balcusz promistennovo predpriatija.) 67 old. Népszava. Budapest, 1951.

Munkaszervezés a termelőszövetkezetekben. 94 old. Mezőgazdasági Kiadó. Budapest, 1951.

Számvitel. 4—5. füzet. Mérlegképes könyvelei vizsgára előkészítő tanulmány jegyzetei. 37 old. Számviteli Képesítő Bizottság kiadványa. Budapest, 1951.

Pénzügy

Kozlov, G. A.: A pénz és pénzforgalom elmélete. (Teorija deneg i denezennovo obrascenija

* Ebben a rovatban a Központi Statisztikai Hivatal könyvtárába érkezett fontosabb munkák címeit közöljük szakszerinti csoportosításban.

kapitalizm.) 280 old. Pénzügyminisztériumi Könyv- és Lapkiadó Vállalat. Budapest, 1951.

JOG

Dr. Eörsi Gy.: A tulajdonjog fejlődése. A kapitalizmus tulajdonjoga. I. kötet. 371 old. Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó. Budapest, 1951.

Sztugyenyikín, Sz. Sz.: A szovjet államigazgatási jog. (Sovetszkoe administrativnoe pravo.) Fordította: Bene Lajos. Tankönyvkiadó. Budapest, 1951.

EGYÉB TÁRSADALOMTUDOMÁNY

Vincez L.: A Magyar Tanácsköztársaság közoktatásügyi politikája. 63 old. Közoktatásügyi Kiadó Vállalat. (Szocialista nevelés könyvtára. 24. szám.)

TERMÉSZETTUDOMÁNYOK

Vinogradov, I. M.: A számelmélet alapjai. (Osznovi teorii csiszel.) 140 old. Fordította: Rényi Kató. Tankönyvkiadó. Budapest, 1951.

Voblj, K. G.: A tudományos munka megszervezése. (Organizacija truda naucsnovo rabotnika.) Fordította: Bajk Eva. 142 old. Közoktatásügyi Kiadóvállalat. Budapest, 1951.

ALKALMAZOTT TUDOMÁNYOK

MÉRNÖKI, MŰSZAKI IRODALOM

Az 56/1951. MT. számú Újtítási rendelet és magyarázata. 40 old. Országos Találmányi Hivatal. Budapest, 1951.

EGYÉB

ÁLTALÁNOS MUNKÁK (LEXIKONOK, ENCIKLOPÉDIÁK, BIBLIOGRÁFIÁK)

A magyar irodalom bibliográfiája. 1945—1949. Összeállította: Kozocsa Sándor. Közoktatásügyi Kiadó Vállalat. Budapest, 1950.

BÜLCSELET

Sándor Gy.: Feuerbach filozófiája. 158 old. Akadémiai Kiadó. Budapest, 1951.

MŰVÉSZET, SPORT

Genthon I.: Magyarország műemlékei. 576 old. Akadémiai Kiadó. Budapest, 1951.

EGYES IPARÁGAK, MESTERSÉGEK

Egy szovjet gyár élete. A Dzserszinszkiről elnevezett „Trjohgornaja Manufaktura”. (Hozjajszteva tréh. gor. „Trjohgornaja manufaktura” imeni E. Dzserszinszkovo.) 174 old. Művelt Nép Könyvkiadó. Budapest, 1951.

FOLYÓIRATSZEMLE*

TÁRSADALOMTUDOMÁNYOK

STATISZTIKA

Elmélet, módszertan, történet, szervezet

Kozlov, T.: A statisztikai adatok elemzésének kérdései V. I. Lenin munkáiban. 34—53. old. (Voproszi ekonomiki. 1951/1.)

Egészségügy

Bruslinszkaja, L. A.: Az egészségügyi statisztika munkájának és a lakosság egészségi állapotának 1951. évi terve. 44—46. old. (Sovjetszkoje zdravoohranyenije. 1951/1.)

Fegotov, D. D.: A városi kórházak munkájának alapvető minőségi mutatószámai. 3—9. old. (Sovjetszkoje zdravoohranyenije. 1951/1.)

Szadokaszova, Je. A.: Az egészségügyi statisztika vezető dolgozóinak értekezlete. 62. old. (Sovjetszkoje zdravoohranyenije. 1951/1.)

POLITIKAI IRODALOM

A fegyverkezési verseny ellen. 3—5. old. (Novoje vremja. 1951/7.)

Camarian, I.: Nemzet és nemzetiség. 57—62. old. (Bolsevik. 1951/6.)

Efengyijev, H. Sz.: V. I. Lenin és I. V. Sztálin műveinek fordítása azerbajdzsán nyelvre. 18—23. old. (Sovjetszckaja knyga. 1951/1.)

Guberjev, T.: Az osztálykülönbségek leküzdése a Szovjetunióban. 19—30. old. (Bolsevik. 1951/5.)

Konsztantinyovszkij, G.: A német nép Németország újrafegyverzése ellen. 6—10. old. (Novoje vremja. 1951/10.)

Kudrjacev, V.: Az amerikai imperialisták újjáélesztik a japán militarizmust. 11—14. old. (Anyag- és adatszolgáltatás. 1951/3.)

Lebgyev, V. Sz.—Basilov, N. M.: V. I. Lenin Művei 34. és 35. kötete. 3—19. old. (Sovjetszckaja knyga. 1951/3.)

Leonyodov, A.: Bévin lemondásához. 9—13. old. (Novoje vremja. 1951/12.)

Lukács Gy.: A Béke Világtanács berlini ülése. 238—268. old. (Társadalmi szemle. 1951/3—4.)

Pokrovskij, B.: A marxista-leninista elmélet állandó tanulmányozása a kommunisták között. 41—49. old. (Bolsevik. 1951/6.)

Rákosi Mátyás elvtárs beszámolója a Magyar Dolgozók Pártja II. Kongresszusán. 185—229. old. (Társadalmi szemle. 1951/3—4.)

Szarkiszov, B. Je.: V. I. Lenin Művei harminkettedik kötete. 3—17. old. (Sovjetszckaja knyga. 1951/1.)

Sztrájkharok a kapitalista országokban. 1—2. old. (Novoje vremja. 1951/14.)

Tycjoskin, V.: A békeharc új szakasza. 31—40. old. (Bolsevik. 1951/5.)

POLITIKAI GAZDASÁGTAN

Elmélet, leírás, történet, szervezet

Rjabov, N.: A szocialista iparosítás forrásai. 66—79. old. (Voproszi ekonomiki. 1951/1.)

* Ebben a rovatban a Központi Statisztikai Hivatal könyvtára által beszerzett legfrissebb folyóiratcímek jelentősebb cikkeit soroljuk fel szákszerűen csoportosításban. A külföldi cikkek címeit magyar fordításban adjuk.

Tervgazdálkodás

A Szovjetunió népgazdasága fejlődésének 1950. évi eredményei. 7—17. old. (Planovoje hozajszatvo. 1951/1.)

Az 1950. évi beruházások terve és az ennek érdekében hozott szervezeti technikai intézkedések. (V. I. Kalinyin miniszterhelyettes elvtárs beszédéből.) 13—15. old. (Lesznoje hozajszatvo. 1950/4.)

Jakoljev, Je.: Lengyelország szocialista iparosítása. 91—103. old. (Voproszi ekonomiki. 1951/1.)

Karra, V.: A román népgazdaság fejlesztésének öt éves terve. 1—6. old. (Vjesnyaja torgovlja. 1951/2.)

Konsztantinyov, F.: A népgazdaság tervezése az európai népi demokratikus országokban. 47—59. old. (Planovoje hozajszatvo. 1951/1.)

Svec, V.: Az albán népköztársaság sikerei. 7—12. old. (Vjesnyaja torgovlja.) 1951/2.)

Gazdaságpolitika

Imykov, Ju.: A kapitalista országok militariszálása és az elektrotechnikai gyártmányok piaca. 19—26. old. (Vjesnyaja torgovlja. 1951/2.)

Krobjenyikov, I.: Az amerikai monopóliumok terjeszkedése a Közel- és Távol-Kelet országában. 27—39. old. (Vjesnyaja torgovlja. 1951/2.)

Új árleszállítás a Szovjetunióban. 4—5. old. (Novoje vremja. 1951/10.)

Uzemgazdaság, munkaverseny, munkaszervezés

Gerő E.: Fokozniuk kell a mezőgazdaság gépesítését. 9. old. (Termelőszövetkezet. 1951/5.)

Letnyikov, V. I.: A forgóeszközök forgási sebessége. 38—42. old. (Számvitel. 1951/3.)

Pénzügy

Vasziljev, P. G.—Bregelj, E. Ja.: A pénzforgalom és hitel a kapitalista államokban. 88—90. old. (Sovjetszckaja knyga. 1951/3.)

JOG

Galperin, I. M.—Rehunov, R. D.: A szakértői vizsgálat elmélete és gyakorlata a szovjet bírósági eljárásban. 79—81. old. (Sovjetszckaja knyga. 1951/1.)

Vasziljev, A. N.: A szocialista tulajdon elvtájjádonításának fogalmáról. 33—41. old. (Sovjetszkoje goszdarsztvo i pravo. 1951/2.)

Venyegyiktov, A. V.: A Szovjetunió állami tulajdonáról és annak igazgatási szervezetéről. 42—52. old. (Sovjetszkoje goszdarsztvo i pravo. 1951/2.)

EGYÉB TÁRSADALOMTUDOMÁNY

Golubjev, A. I.: Az 1951. évi egészségügyi terv. 10—14. old. (Sovjetszkoje zdravoohranyenije. 1951/1.)

TERMÉSZETTUDOMÁNYOK

Szemenov, A. A.—Lazarjev, P. P.: Az orosz tudomány történetének áttekintése. 76—79. old. (Sovjetszckaja knyga. 1951/3.)

ALKALMAZOTT TUDOMÁNYOK

MERNÜKI, MŰSZAKI IRODALOM

A moszkvai tapasztalatok hasznosítása az építő földalatti gyorsvasútnál. 6—8. old. (Újítók lapja. 1951/6.)

Balla I.: *A műszaki fejlesztési terv villamos vonalközlései.* 39–43. old. (Elektrotechnika. 1951/1–2.)

Geszti, P. O.: *A villamosítás szerepe a szocializmus építésében.* 29–39. old. (Elektrotechnika. 1951/1–2.)

Nametkin, Sz. Sz.: *A szőlési korszak kibontakozásának tudomány.* 113–120. old. (Bányászati lapok. 1951/3.)

Szukacsev, V. N.: *A természet átalakításának szőlési terve.* 4–13. old. (Mélyépítéstudományi szemle. 1951/1.)

MEZŐGAZDASÁG

A mezőgazdaság élelmiszer előállításának kísérletei a tapasztalataikat. 18–20. old. (Lesznoje hozajszto. 1950/4.)

Derera M.: *Hazai gyapottermesztés a szovjet példa nyomán.* 30–32. old. (Szovjet kultúra. 1951/3.)

EGYES IPARÁGAK, MESTERSÉGEK

Poros T.-né: *Mit köszönhet a textilipari kutatás a Szovjetunióknak?* 67–68. old. (Magyar textiltechnika. 1951/3.)